KA SNGITHIANG II.

NE

KA KOT-PULE SKUL-HEH,

KLASS VII & VIII.

NA KA BYNTA

KI SKUL KHASI

DA

U D. NIHOH SINGH WAHLANG.

U Nongthoh ka 'Model English Translation,' 'Ki Khasi Poems Ne Ki Sur Khasi,' 'New English Primer with Khasi,' 'Kot Khasi Nyngkong,' 'Sngithiang I,' bad kiwei kiwei.

Second and Enlarged Edition.

Published by the Author.

1974.

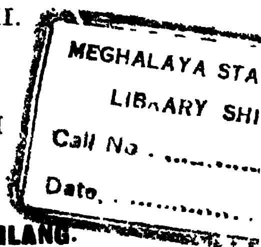
Printed at the K. J. Presbyterian Press, Shillong.

KA SNGITHIANG II.

NE

KA KOT-PULE SKUL-HEH,

KLASS VII & VIII.

NA KA BYNTA

KI SKUL KHASI

DA

U D. NIHOH SINGH WAHLANG.

U Nongthoh ka 'Model English Translation,'
'Ki Khasi Poens Ne Ki Sur Khasi,'
'New English Primer with Khasi,'
'Kot Khasi Nyngkong,' 'Sngithiang I,'
bad kiwei kiwei.

Second and Enlarged Edition.

Published by the Author.

1974.

Printed at the K. J. Presbyterian Press, Shillong.

PREFACE TO THE REVISED EDITION.

In the present second edition the book has been thoroughly revised and brought in conformity with the new curriculum. Select poems are included in the book along with the new ones. New prose additions are those adopted from standard literatures. The language used in the book is considered to be standard from the view-point of style and expression. Modern thoughts and ideas are expressed in easy, lucid and appropriate language. The book has been all along prepared with an eye to meeting the needs of a moral class-book besides the supply of standard Khasi literature which is the urgent need of the day.

A glance at the table of contents]will convince any keen observer of the fact that the subject-matters have been well selected to supply the present demand–the demand to build up, through reading lessons, the moral character of the young generation of the present age.

Every lover of our country's welfare is to read this book for himself.

This book has been prescribed by the Department for class VII and VIII from the year 1950 to 1954 and for class VII for 1955 and 1956 ; and its selections were prescribed for class IV in 1954. Vide letter No. T./1/4714-17, Dt. 31st March 1950, Memo. No. 8-G. Dt. 6/11/53. Memo. No. 26-G. Dt. 19/3/55. and Memo. No. 86-G. Dt. 21/5/54.

In fine we whole-heartedly endorse what Dr. S. Radhakrishna says that "We teachers who are setters of learning and propagators of truth, form the intellectual conscience of our community."

SHILLONG :
July 1956.

The Author.

KA LAMPHRANG IA KA SIEN-SHON KA BAAR.

Ha kane ka sien-shon ka baar la pynbeit thikna ia ka kot bad la pynbiang ia ka kat-kum ka jingpynbeit thymmai ban pule. La pynrung ia ki poitri ba la jied kynsai ha ka kot ryngkat bad ki bathymmai. Ki jingpule-beit ba dang pynrung ki long kiba la shim na ki jingthoh kiba bha shibun. Ka ktien ha la pyndon-kam ha ka kot ka long ka bapaka bha na ka liang ka rukom-thoh bad ka jingbuh ia ki ktien. La thoh ban pynpaw ia ki jingpyrkhat bad ki jingmut ki bamynta ha ka ktien ka batuid hin-hin, ka bashai kdar bad baiadei sbiak. La khreh baroh shi-katta ia ka kot da ka jingthew ban pyndap ia ki jingdonkam ka kot ai jingsneng-jingkraw ha klass nalor ka jingpynmih ka jingthoh-kot Khasi ka babha kaba donkam oh ia ka Juk Mynta.

Shisien peit liak ia ki jingkdew kan pyni ha uno-uno u nongpeit bniah ia ka jingshisha ba la jied thikna bha ia ki subject jingpule ban pyndap ia ka jingdawa ka bamynta—ka jingdawa ban tei bha, lyngba ki jingpule, ia ka jinglong ha ka buit ka akor jong ka pateng ba dangkhie-dangsan jong ka juk mynta.

U riewieit-ri baroh u dei ban pule ki ia kane ka kot.

La mynjur ban pynpule ia kane ka kot da ki Sorkar Pyniaid-skul ha ka klass VII bad VIII naduh ka snem 1950 bad kumta ter-ter haduh mynta ha ka klass VII ha ka 1955 bad 1956.

Ha ka bakhadduh ngi pdiang nadong shadong ia kaba ong u Dr. S. Radhakrishna ba "Ngi, ki nonghikai kiba long ki nongseng ia ka jingnang-jingstad bad ki nongpynsaphriang ia ka jingshisha, ngi seng-nongrim ia ka jingiatiplem ka jabieng ka kynhun-briew jong-ngi."

SHILLONG : July 1956. — U Nongthoh.

Ki Jingkdew. (Contents).

N.B Poems are given in italics.

KA SNGITHIANG II

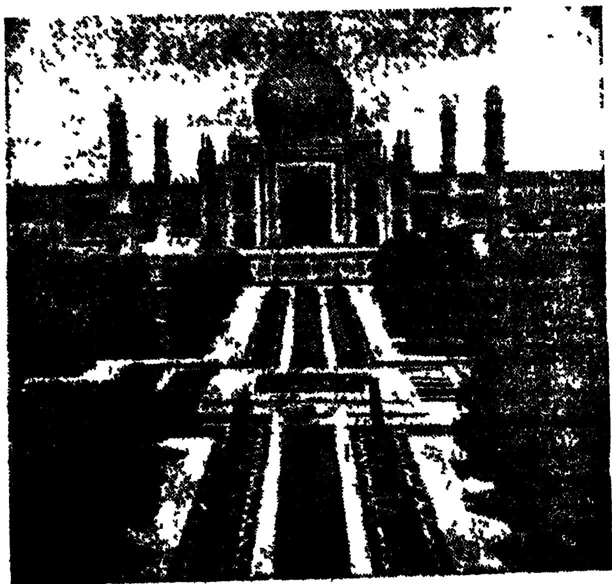
1.—Ka Taj Mahal.

Ka Taj Mahal, la ong, ka long kawei na ki jingtei-mot ki baitynnad tam ha ka pyrthei baroh kawei. La tei ia une u mot jingtep ha ki rudwah jong ka Jumna sharud ka nongbah Agra da u Padsha Shah Jehan ban pynsah jingkynmaw ia la ka mahadei, ka Mumtass Mahal. kaba u ieit thep-mynsiem.

La ong ba ka Mumtass Mahal ka long ka theibhabriew ka bapawnam, bad ka babhamynsiem ruh artad. Haba ka dangim kam ju pep ban leh isynei ia ki baduk bad bashitom kat kiba la leit iathuh bad leit ud ha ka ia la ka jingkyrduh bad jingshipa. Ka jingim jong-ka kum ka mahadei ka bakhraw ka dap da ki jingleh-bha suda.

Ynda u Shah Jehan u la iashong iasah bad ka khad-khyndai snem naduh ba u la shongkurim ia ka. ka la khlad noh na ka pyrthei. Namar ba u ieit thep-mynsiem ia la ka tnga kaba u la ieit kylliang ia u haba ka dangim, um treh shuh ban shongkurim ha ki lai phew san snem kiba u la im hadien jong-ka.

Ia u Padsha Shah Jehan bad ka mahadei jong-u la pyntep mar-mar syndah hapoh ka jingshna-krem kaba don shapoh kane ka jingtei ka bakhraw. La tap halor ki metiap jong-ki da ki artylli ki mawlyngkniap

KA TAJ MAHAL.

marbl. Hamar kine ki mawlyngkniap, ha ka madan shajrong. hapoh ka jingsop-pyllun, la don pat sa artylli kiweipat ki mawlyngkniap ki baheh katjuh. Halor u mawlyngkniap ba dei ia ka mahadei. hapdeng ki pansngiat-syntiew, la thoh pynitynnad da ki dak iong na ki dkhot ka kot-niam Muslim. ka Koran. Hynrei ha u mawlyngkniap u tnga jong-ka. u Padsha Shah Jehan, ym shym buh dkhot ei-ei na ka Koran ; la don tang ka

jingshna syntiew, bad ka kyrteng bad ka sngi ba u iap. U Shah Jehan da lade-hi u la mut-dur ia uta u mawlyngkuiap uba dei u jong ka mahadei jong-u, bad u la thoh ia ki dkhot na ka Koran halor jong-u. Hynrei ia u maw-lyngkuiap uba la buh halor u Shah Jehan pat la mut-dur da u khun jong-u, u Arangseb. La don ka jingong ba u Aurangseb um sngewdew satia ban leit thoh ia ki ktien ki bakhuid halor u maw uba ka kjat briew ka lah ban iuh ha kawei ka sngi.

Ia kane ka jingtei la tei na ki maw-marbl lieh ki baitynnad tam ha kiba la pyndait-lang itynnad bad ki mawkordor ki barem-dor shibun. La wallam ia une u maw-marbl baroh na ki jaka kiba ha Jaipur halor ki kali kit-jingkit.

Kane ka jingtei baiphuh-iphieng ka paw itynnad bha tyngkreiñ haba shai sngi myn-sngi, hynroi ka kham paw itynnad pat haba shai sngur bha u bnai mynmiet. Ka long ka jingpeit-kai kaba ki briew kim man ngiah satia ban peit katno-katno ruh. Don bun na ki Khasi kiba la leit poi sha New Delhi ki la ialeit peit-kai ia kane ka jingtei ka ba-ithiang, bad katno ki iapyrto ia ka jingityn-nad jong-ka.

Ka nam babha ka kham dei ban jied ban ia ka spah ka bakhraw.

2.—Nongkhaïi ha Venice.

Hyndai la don ha Venice arngut ki briew kiba iapyrshah jinglong bha, uwei u Jew u kyrteng u Shailok. bad uweipat u Khristan u kyrteng u Antonio. U Jew u long u nongairam u babukhir shikatdei, uba la ioh lum spah lum hajar la biang na kata ka kam aisut. Ka jingmangriang jong-u ia ki briew kiba leit shim sut shim lor na u. ka la long ka bajur katta-katta kat haduh ba ki briew ki babha ki la isih lut khoit ia u. U Antonio u dei u samla nongkhaïi u basbun bad bakylluid mynsiem shibun. Une u isih ia u Shailok, bad u Shailok ruh u isih kylliang ia u. Ka daw tynrai jong kane ka long ba, haba u Antonio u ai-kylliang tyngka ia ki kha ki man kiba don ha ka shitom shijot um ju treh shim sut shim lor satia, katba u Shailok pat um ju map iano-iano ruh bad ka shim sut rem artad. Hangno-hangno ba u Antonio u iakynduh ia u Shailok, u shait rkhiebeiñ ia u namar ki jingleh sangrang jong-u. Kane ka jingrkhiebeiñ jong-u ka la pynsat mynsiem ia u Jew, bad u la atnud khia. U la wad buit harieh-harieh da kumno ba un ioh ban pynhiar kput ia u.

Ia u Antonio pat namar ka jingkylluidmynsiem, ki para-shnong para-thaw baroh ki ieit lut bad ñiewkor. Napdeng ki lok ki jor ki babun, u Antonio u don uwei u lok

uba iajan eh bad uba u iaieit thep-mynsiem, bad uta u dei u Bassanio. Ka paw kumba ki iadon tang kawei ka mynsiem bad tang kawei ka pla thep tyngka. Katta ka long ka jingiaieit lok jong-ki.

Ha kawei ka sngi u Bassanio u la wan sha u Antonio, bad u la iathuh ia u ba u don jingmut ban iapoikha bad kawei ka theidon-burom kaba na ka ïing badon-baem kaba u ieit eh. Hynrei namar ba um don tyngka kat ban biang ban thied ka kup ka sem ba iadei-dor bad ka jingpynhiar-synjat jong-u, u la leit iakyrpad ia u lok jong-u, u Antonio, ban iashan tyngka kylliang ia u kumba lai spah tyngka ne.

U bapli u Antonio, leit jia-ryngkhat, um don tyngka ha-lade hamar kata ka por, hynrei u la shu khmihlynti ban ioh tyngka na ki lieng kit mar khaïi kiba don ha duriaw kiban sa wan poi shen. Kumta u la pyrkhat ban nangleit iapan ram tyngka noh na u Shailok da ka bangeit skhem ba un ioh tyngka la kumno-kumno na ki lieng jong-u ynda ki wan poi. U Antonio bad u Bassanio ki la ia-leit lang sha ïing u Shailok. U Antonio u la ong ia u Jew ba un nang iaai ram tyngka ia u kumba lai spah tyngka ha kano-kano ka dor ka sut kaba u lah ban buh. Ia kata ka sut ka but u ong ban siew na ki mar khaïi badon ha ki lieng ha duriaw.

Haba u Shailok u la iohsngew ia kane u la pyrkhat shiphang ha-lade, bad u sngew ba u la ioh ka lad ka babiang ban pynhiar kput ia u Antonio namar ki jingrkhiebeiñ ia ka jaid ka kynja jong-u.

U la ong ha-lade ba u la ju ai-kylliang tyngka ia ki briew khlem sut khlem lor, bad hakumat ki para nongkhaïi u ju kynshi ia u, bad ia ka jingshim-sut kaba u ngeit ba ka long ka bahok. U sngew ba um lah ban map shuh ia.

U Antonio u la ong, "Shailok, phi iohsngew? Phin ai ram tyngka ne-em ia nga"?

Ia kane ka jingkylli u Jew u la jubab, "Bah Antonio, bun bun sien eh phi la kynshi kynak ia nga shaphang ki peisa ki tyngka jong-nga. Nga la shu kun hapoh lade. Nangta phi la khot ia nga u bymngeit, bad phi la kyndat ia nga da ka kjat. Haba kumta te, mynta phi donkam ia ka jingiarap jong-nga. Phi wan sha nga bad phi ong, iaai-kylliang tyngka ia nga. Hato u ksew u don tyngka? Ka lah ban long ma ba u sew poi-ei u lah ban iaai tyngka kylliang lai spah tyngka? Hato ngan dem ngon bad ong, 'kynrad syiem, phi bynthiew phi kyrkhah ia nga mynsngi-balang; ha kaweipat ka por phi ting ksew ia nga, bad namar kine ki jinglehsbun nga dei ban iaai-kylliang tyngka ia phi"?

U Antonio u la jubab, "Nga dei ban khot sin ia phi kumjuh hi, bad ban kyndat ruh ia phi. Lada phin ai ia nga kane ka tyngka, ai ia ka ha nga ym kum u lok. Hynrei to ai ia ka ha nga kum ha u nongshun."

"Balei," la ong u Shailok, "Ngan ialeh lok bad phi. Ngan klet noh ia ka jingpynlehraiñ kaba phi, phi la pynlehraiñ ia nga. Ngan pynhun ia ki jingdonkam jong-phi, bad ngan nym shim sut ei-ei namar ki tyngka ba ngan ai."

Kane ka la pynkyndit thred ia u Antonio, bad nangta u Shailok, u dang shu leh kumba leh sbun hi, bad u la ong ba un ai-kylliang kita ki lai spah tyngka, bad ba un num shim sut ei-ei namar ki tyngka jong-u. Kaba u kwah ia u Antonio ban leh ka long ba un leit sha u riew-aiñ, bad ban iathoh ia ka jingiateh. Lada um lah ban siewpat ia ki tyngka ha ka por ba la iabuh, u dei ban ai shiteng ser ka doh, ban ot na kano-kano ka bynta ba u Shailok u mon ban ot.

"To kumta," la ong u Antonio, "Ngan soi ia kane ka jingiateh."

U Bassanio u la ong ba u Antonio um dei ban soi ia kaba kum kata ka jingiateh na ka bynta jong-u. U Antonio u iaibun ba un soi ia ka, namar, shuwa ban poi ka sngi ban siew ia ki tyngka, ki lieng jong-u kin wan phai, bad ka dor ki mar ban shah ki ki tyngka ban ia kaba u shim.

Ha ka bakhadduh, la, la khang makna u Bassanio, u Antonio u la soi ia ka jingiateh, u da tharai ba ka long tang ka kam biria.

Kata ka theidonburom kaba u Bassanio u kwah ban iapynhiar-synjat, ka shong hajan Venice, ha ka jaka ba khot Belmont, bad ka kyrteng ka Portia. U Bassanio, haba la iarap tyngka ia u da u lok jong-u, u Antonio, u la mih bak ban leit sha Belmont. U Bassanio u la ioh ia kaba u thmu. Ka Portia tang khala-khala ka la mynjur ban pdiang ia u kum u tnga jong-ka. Hynrei ia ka jingsuk kine ki shijur ba iaieit la pynthut noh ha kata ka khyllipmat da ka shithi basngewsih na u Antonio kaba la wallam ki khubor basngewtieng. U Bassanio u la pule ia ka shithi na u Antonio kaba iathuh ba ki lieng jong-u baroh ki la duh noh, ka jingiateh jong-u bad u Jew dei ban pyndep, te, ha ka baleh ia kata, ka long ka bymlah ia u ban im, u kwah ban iohi ia u Bassanio shuwa ba un iap. Haba kumta ka Portia ka la ong ha u baieit jong ka ba un pyndep bak-bak ia la ki kam ki duk bad ba un leit noh ban iakynduh bad la u lok. Ka la tyrwa ba un siew arshah ia ka ram ba la shim, khnang ba u lok basbun mynsiem jong u Bassanio un num shah-shitom na ka bynta ka pap jong-u.

Ka Portia ka la ong ban iapynhiar-synjat noh bad u Bassanio shuwa ba un mih, ban

ai ha u ka bor ba u lah ban pyndonkam ia ki tyngka peisa jong-ka; bad ha kata ka kajuh hi ka sngi la pyniathoh ia ki. U Bassanio u la mih kyrkieh bak-bak ban leit sha Venice, ha kaba u la shem ia u Antonio hapoh ka byndi. Ka sngi ban siew ka la palat maij. U Jew ehrang um treh shim ia ki tyngka ba tyrwa u Bassanio. U iaidawa ban ioh shiteng ser ka doh na u Antonio. La buh ia ka sngi ban bishar ia ka kam hakhmat u nongbishar ka Venice, bad u Bassania u la shu ap ia kata ka sngi bishar ha ka jingpisa mynsiem lyngwai wit.

Haba ka Portia ka la sah marwei, ka la sdang ban pyrkhat lad lada ka lah ban iarap ban pyllait ia ka jingim u lok jong u Bassanio. Ka la kut jingmut, namarkata, ban leit sha Venice, bad ban iasaid-da na ka bynta u Antonio.

Ka Portia ka la don u bahaling jong-ka uba long u riewsaid, bad ka la iapynbeit bad u ba kan leit mihpli ha ka jaka jong-u ha iingshari ban iasaid-da na ka bynta u Antonio. Ka Portia ka la riam la beit jwaiñ da ka riam plidar, bad ka la mih hakhmat ka Dorbar Bishar ban iasaid. U Bassanio u la don ryngkat bad u Antonio hakhmat ka jingshong bishar ha kata ka sngi, hynrei um ithuh satia ia la ka lok ha ka riam plidar ba ka la riam. La sdang ka jingbishar, bad la pule ia ka jingthoh hapdeng u Jew bad u

Antonio, ha kaba la ong ba u Jew u don hok ban dawa shiteng ser ka doh ban ot da u na syndah u klongsnam u Antonio, haba um lah ban siew ia ki tyngka hamar ka por ba la iakut. Nyngkong ha ka jingpyni-nia, imat ba uta u riewsaid samla u kyrshan ia ka liang u Jew. Kumta u Jew u la iaroh ia ka jingstad uta u riewsaid. Hynrei ha ka jingpyni-nia kaba khadduh u riewsaid u la kdew ba ha ka jingiathoh ym shym don jingong ei-ei shaphang ba u Jew u lah ban pynjaw snam ha kaba un ot ia ka doh shiteng ser na u Antonio. U riewsaid u ong ba u Jew u don hok ban ot ia ka doh shiteng ser na u Antonio, hynrei, um don hok satia ban pynjaw shisien jaw ka snam u parashnong u balui-lui. Ka aiñ kata ka ri kam shah da lei-lei ruh ia kata. Ia uno-uno uba pynmih snam khlem daw dei ban kurup lut ia ka spah ka phew, bad ka bri ka khyndew baroh da ka hima kat kum ka aiñ. Hangta hi la rai ba dei ban knieh lut ia kiei-kiei baroh kiba u Jew u don ba u thmu ban pynmih snam ia la u para-ri khlem ka daw ka bashongnia. Hynrei da ka jingleh-isynei la ai shiteng na ka spah ba u don ha ka khun kynthei jong-u bad shiteng pat la shim da ka [illegible]. Ia kane ka jingrai u Jew u la hap ban sot.

Ka jingieit spah ha long ba tynrai ha jingsniew baroh.

———

3.—Ka Jingieit-ri.

(Patriotism.)

Ju don ma u 'riew khlem dohnud,
Ha lade-hi bymkren angnud,
"Ka dei kane ka ri jong-nga !"
Bympluh ka mynsiem shaid shisha,
Sha la kur la kha u wanphai,
Na iaidwir ri nongwei bajngai ?
Don kum uta, da peit-thuh bha ;
Myllung un nym tem duitara ;
L'u khraw ka nam, heh ka kyrteng,
Ka spah l'u tei wat haduh bneng ;
Ka nam, ka bor, ka spah makma,
Ñiangkuhiw, ialade suda,
U dangim ym don jingpyrto,
Arshah un iap, un phai shato
Sha trai ramew haba u mih,
Khlem iam, khlem burom, ruh yn ieh.

Na ki Sur Khasi.

4.—Ka Por Shongskul.

(The student life.)

Ia ka por shongskul lah ban ñiew kum ka bynta ka babha tam ha ka jingim jong-ngi. U khynnah u dei u kpa jong u rangbah, bad ia kaba u khynnah un long lashai-lashisngi lah ban iathuhlpa bunsien khlem bakla da ka bapeit bniah ia ka rukom jingim jong-u

kum u khynnahskul." Kane ka dei ka por kaba shon ka dak ka basah slem ha ka jinglong jong-u. Ha kane ka por ka jingmut jingpyrkhat jong u khynnahskul ka long ka balah ban thaw-dur, bad ban ioh rung ki bor ki banabar la ki babha ne ki basniew, bad u dei ban da husiar bha ha ka bajied ia la ki lok. La ithuh ia u briew na ka jingialanglok kaba u ialang. Lada u khynnahskul u iaiaid-iaieng bad ki lok ki babha, ki paralok kiba u ialang kin iarap ia u ban tei ia ka jinglong jong-u, hynrei lada u iakhleh bad ki khynnah ki basniew kin pynjot ia u baroh shi-rta. U khynnahskul u dei ban long u batista bad u baleh ryntih ia kano-kano ka kam kaba u trei. U dei ban sdang ia ka da ka bashna ia ka jingpynbynta ne ia ka prokram ka jingtrei, bad u dei ban bud bniah bha thik bad da ka batista ia ka. Ym tang ba kan iarap ia u ha ka bakhreh ia la ki lynnong, hynrei kan hikai ruh ia u kumno ban pyndonkam bha katba lah ia la ka por. U la dei ban buh thikna ia la ki kynta khreh kot. Mynstep ka dei ka por ka babha tam na ka bynta kata. Ka jabieng ka dangthanda bad pyngngad hadien ka jingiohthiah bha kumba 6 ne 8 kynta. Ia ka por mynsngi la kham pynleit ha ka baleit skul ne skulbah. U khynnahskul u dei ban pynleit ia ka por jaamiet ha ka bashim bynta ha kano-kano ka kynja jingialehka: kaba

pynkhlaiñ ia ka met ka phad. Lada ka jinglong ka met ka bymkhlaiñ, u dei ban pynleit la kumno-kumno shikynta ha ka baiaidkai kaba, ym tang ba kan pynkhlaiñ ia ka met, hynrei kan pynpyngngad ia ka jingmut jong-u hi ruh. U khynnahskul u dei ban ioh ka jingiohthiah tha (ong kumba 6 kynta ne) ban ioh biang ia ka bor ka jabieng, hynrei lada u shu iaipyntrei than khlem pynshongthait ialade, ka jingkoit-jingkhiah jong-u kan sniew tang khala-khala. Ka jingbam kaba u bam ka dei ban long ka babiang bad bapynbha ia ka met, hynrei la kumno-kumno pat kam dei ban long ka babunj aid bun rukom. Haba shu ong lyngkot, u dei ban im ka jingim ka baadkar bad ban kiar na ka jingim lutphut, bad jingleh pahuh-pahai. Um bit ban leit pynmlien ha ki kynja jingdih bapynbuaid ne ha ki kiad. Dei ban ñiew ia kine kum ka bih hi. Um dei ban shah ia kaei-kaei kaban pynkulmar ia ka jingmut jong-u, hynrei u dei ban pynleit lut khoit ia ka jingmut-jingpyrkhat ha ki jingpule jong-u. U dei ban long u bashahshkor, u baminot, u batrei shitom, u bakitkhia bha, u bahok bad u basheptieng Blei. U dei ban burom ia ki nonghikai, bad ban kohnguh ia la ki bahalor. Um dei ban long u basarong ne u basngew. stad lade; bad u dei ban long barobor u basngap-nia. Uba kum uto u khynnahskul un long ka jingphuhmat jong ki bahaïng.

hasem, bad un long da shisha u dkhot u badonkam shibun jong ka jingialang ha kaba u iadon bynta.

——— ———

5.—U Behramjee Malabari.

Ka jingtip ia ka jingim u briew u bakhraw ka kha ki jingpyrkhat ki bakhraw bad badonburom ha ki nongpule bad nongiohsngew. Uno-uno u khynnahskul u baduk, uba trei minot thop, u lah ban long u bakhraw bad u bapawnam. Katno ka jingiaishah, ka jingiaiminot bad ka jingiaineh thop ki la jop thiaw ia ki jingeh baroh la iohi na ka jingim u Parsee riewdonburom u bapawkhmat, u Behramjee Malabari, uba long ka nuksa ia ki khynnah India baroh ban iabud.

La kha ia u ha ka 1853. U kpa jong-u u long tang u nongtrei kam-thoh u baduk, u trei hapoh u syiem ka Baroda ha ka tulop arphew tyngka shibnai. Haba u Behramjee u dang hynriew snem ka-rta u kpa jong-u u la iap noh. Ka kmie jong-u, ka la sah riewkynthei bad ka kyrduh artad, ka la shongkurim biang khnang bah ioh nongkyrshan ia la u khun.

Ha kato ka por la phah ia u Bahramjee sha ka skul ka barit ha Surat ryngkat bad arphew ngut kiweipat ki para-khynnah rit. Hynrai tang kawei kaei-kaei kaba uto u

Nonghikai Parsee tymmen uba la pynlong ia ka skul, u lah ban hikai ia ki khynnah, ka la long kumno ban phah-spel nadien jong-u ia ki dkhot jingrwai niam ha ka ktien Parsee hyndai. U nonghikai bad ki khynnahskul kim sngewthuh ia ka jingmut ki dkhot jingrwai, hynrei ia uno-uno u khynnah uba leit bakla tang tiak la sympat da u thri uba jrong u bym ju kynriah satia na ka kti u nonghikai. Haba u la ngiah ka pynspel ia ki dkhot, u sa phah ia ki khynnah ban thir sai kynphad; kane ka kam ka siew na ka bynta ka jinghikai-skul ia ki.

Ynda u la don ha kane ka skul ar-snem, la phah ia u Behramjee sa sha kaweipat ban nang pule bad thoh Gujarati, ka ktien-trai jong-u hi, U nonghikai thymmai jong-u u dei u Brahmin u bym ju shim bai-skul, hynrei la ju ai ia u teng-teng da ki khynnahskul jong-u shi-kham u khaw ne da ki syntiew khyndiat. Kito ki baduk eh ki bymlah ban ai wat ia kane ruh, ki trei da ka jingtrei ha ïing jong-u ha ka jaka jong-ka. Uwei u shet ia ka jingbam jong-u, u baar u thlieh diengiap, u balai u leit tong um bad u basaw u sar bad pynkhuid ia ka ïing ka sem. La pynlong skul ha kawei ka kamra ka barit. Ym ju don miej ne ben ha ka, ym ju ai kot, ai sleit ne let ia ki khynnahskul; manla u khynnah u shu shong ha madan tang bad la ka lyntang ka barit kaba u buh ha ka da

u shyiap, bad ha kata u thoh ia ki dak bad ia ki dur da ki dieng rit.

Haba u la phra snem, u Behramjee u la leit sha kaweipat ka skul ha Surat. U nonghikai u la long u briew u bamangriang bad u basylli shikaddei, ia u la ju sin u "khynnah-apmasi." U shait sympat ia ki khynnah ha banda biang na ka bynta i jingbakla i bakhyndiat ruh, bad haba u sympat ia u khynnah, u phah ia kiweipat ki khynnah ban spel jam ia ki jingduwai Parsee katlah katiai kat ban nym pyniohsngew ia ka jinglynñiar jong-u. U Behramjee u badangrit u la sngewjynjar eh ha ka bamynnyngkong, namar u iohi ba ka long ka bymlah satia ban pynsngewbha ia u nonghikai u basylli. Ka jingpyntngen khyndiat kaba u bapli u khynnah u ioh, ka dei na la ka kmie ka baieit. Bunsien u ju iam sok-sok halade ban leitdem ha ki ksangkti jong-ka haba u poi ha ïing. Ka ju sngap ia ki jingiathuh-kai jong-u ia la ka jingshongskul, bad ka ju pynshlur ia u ban iaineh thop. Ka la hikai ia u ban sheptieng ia U Blei, ban kren ia ka bashisha bad ban trei minot thop.

Hynrei, la u nonghikai skul u la long u briew u basylli bad u baeh dohnud, u la long u banang bha ia ka ktien Persian. U Behramjee u la lah spel janai bha ia ka *Shahnamah* bad ia kiweipat ki jingrwai iathuhkhana ki bakhraw ha ka ktien Persian. U la long

u khynnah u banep bad u banang ia ka jingpule. U ieit ban pule ia kine ki nongthaw jingrwai ki bahyndai, bad u sngewbha ban pyrkhat ialade kumba u long uwei na ki syiem ne riewradbah ia kiba la thoh ha ki ia ki jinglong bad ia ki jingleh jong-ki.

Haba u dangdap khad-ar snem ka-rta ka kmie baieit jong-u ka la khlad noh. Mynta u la long u khunswet ba khlem-lok khlemjor. U kpanah jong-u, uba la poi noh sha ka jingkyrduh khait, um treh ban iarap shuh ia u, bad ha kane ka-rta ka badangrit la ñiat ia u sha ka pyrthei ban wad lad hi na ka bynta ialade. U la ioh tyngka khyndiat khynsoit da ka bahikai khynnah, bad katto-katne na ki, ki kham san ban ia u hi. U mishoneri u basbun-mynsiem uba tip katno u duk, katno u trei-shitom, u pdiang ia u sha ka skul mishon bahikai Phareng ha Surat kum u khynnah balait baiskul. Kumta une u khynnah rit uba dang khad-ar snem u hikai ia la ki khynnah naduh hynñiew haduh khyndai baje mynstep, bad hynriew haduh phra mynmiet, bad u leit ialade sha ka skul bahikai Phareng naduh shiphew haduh saw baje mynsngi. Ia la ka jingbam u shet haba u lait por. Bad u la pule pynleit jingmut shibun eh ia ki kot Phareng haduh ban da miet bha. Ym pat don khynnahskul uba la kham pule minot ban ia u Behramjee.

Da ka jingtrei-minot da lade-hi u la iaid

lait ia ka mishon skul. Une u Samla Parsee u la kut jingmut triang haba u la khad-san snem, ban leit sha Bombay ban pule ha ka skulbah. U la lah kynshew tyngka khyndiat khynsoit na ki jingioh barit jong-u, bad u lok mishoneri jong-u u basbun u la tyrwa ban phah jingiarap ia u, lada un poi ha ka jingkyrduh. Ka leit jia kumno-re-kumno, um shym donkam satia ia ka jingiarap. U nongai-sut u babukhir bha, ia uba la ktah da ka jingieit u khynnah samla ia ka jingnang jingstad, u la pynkham ha ka kti jong-u arphew tylli ki tyngka haba u mih na Sarat, ryngkat bad kine ki ktien. "Wat sngewdiaw, ko hep ; shim ia kane, ka khmat ba imat hok jong-phi ka long ka jamin ka babiang ia ki tyngka jong-nga." Ha ka por ka babiang, ym da donkam ban da ong, la siew dep lut ia ka tyngka baroh.

Ha Bombay, u Malabari, kumba ngi dei ban khot ia u mynta, u la ioh jingtrei khala-khala. La thung nonghikai ia u ha ka *Parsee Proprietory School* ha ka tulop arphew tyngka shibnai, bad la kyntiew ia kane khala-khala sha ka hynriew phew tyngka. Mynta u la sngew ialade kum u briew u bariewspah U la lah ban ioh shispah sanphew tyngka shibnai da ka bahikai khynnah ha iing. Ha kane ka por u la nang bha shikaddei ia ka ktien Phareng kat haduh ba u la pynmih kawei ka kot poitri kaba la ioh

jingiaroh na ki shibun ki Phareng bakhraw nam kum ki jong u Lord Tynnyson.

Naduh kata hi ka por u Malabari u la im ha ka jingsuk. U la ioh jingmyntoi shibun da ka jingthoh-kot jong-u. U la thoh bun tylli ki kot, ka bapawnam eh na ki ka dei ka *Gujarat bad Gujaratis*. U la thoh ruh shibun eh na ka bynta ki kotkhubor, bad u la pynmih la ka-jong ka kotkhubor, ka *Indian Spectator*, ka kotkhubor India ka bapawkhmat ha ka India phang sepngi.

Hynrei hapdeng ka jingkiew ka nam jong-u u la phaidien noh na ka jinglum spah pyrthei, bad u la pynleit ia la ka por, ia la u khulom, ia la ka jingim baroh kawei sha ka jinglehbha ia ki riewkynthei ka Ri India ki bymdon ba khmih ba i. Yn iaikynmaw borabor ia u da ka jingsngewburom kum uwei na ki bakhraw tam bad bakitkhia tam na ki nongpynbha ia ki Nong-India.

Buh ba phi dei ban long u banang eh ia kano-kano ka kam. Kumta phin ialeh katba shong la ka buit ka bor ban long kumta, bad phin sa long shisha.

Ka jingminot tdop ha la ka kam ka long ka buit ka babha tam.

6.—Ka Jingiaphet-thong.

Jingim ki briew ba khraw jinglong
Kyrsiew ia ngi ban kynmaw,
Ba don pansngiat sahneng ban phong,
Da jingialeh ka bakhraw.

Ka duk ka thngan kam long ka daw
I'u briew b'un sah kum u mrad
Kumjuh ban long kumba la thaw,
Shaphrang u dei ban iakrad.

Shaphrang u briew u dei ban beh—
Kane ka aiñ ka longbriew ;
Ka jingiathong dei ban ialeh,
Sha bajanai ruh ban kiew.

Kumta pansngiat ka hok un ioh
B'la khreh ia u d'U ban ai,
Ym pep da jingiaishah baroh,
Un ioh bainong bakyrhai.

Na ki Sur Khasi.

7.—Ka Bor U Gandhiji.

(*Gandhiji's Power.*)

Haei ka shong ka bor barieh u Mahatma Gandhi ? ka long ka jingkylli. Baroh la iatip ba hapoh ka jingialam bastad jong-u ka Ri India ka la ioh ia la ka jinglaitluid. Mynta ngi sngewphuhmat ba ngi long ki

riewlaitluid. Ngim shah synshar shuh ha ki bor nongwei-nongar. Ka jingmut mraw kam dei shuh ban don bad ngi.

"Ka dor ba Nga kwah ban dawa," ong u Mahatma Gandhi, "ka long tang ka jingshisha bad ka jingbymleh-jubor. Ngam dawa khyndiat eh ruh kum uba don ki bor khyllah-briew. Ngam kwah ia kaba kum kata". Ha kawei ka jaka u ong ba, "Wat U Blei ruh um lah ban ai ia ka jingsynshar hi (*swaraj*) ; ngi dei ban ioh ia ka da lade-hi". Ban leh ia kane ka kambah, u ong, ki paidbah ka Ri India ki dei nyngkong-nyngshap ban kylla nadong-shadong ka rukom im, ka jingbuh-dor bad ka jingpyrkhat jong-ki. "Ka jong-ngi", u ong, "ka dei ka jingiakhih tip-blei kaba la thmu ban pynkhuid ia ka jingim pyniaid hima-sima ha India na ka jingbamsap-bamphong, ka jingthok ka jing. thak, ka jingpynmasyrngiew bad ka jinglehhangamei ki lieh-sniehdoh."

Ha u ki nongialam bapawkhmat ka Ri India ki ialang khrui. bad ki iaap ia ka jubanlak jong-u. Ha ka hukum jong-u ki iapynkhih bad pynshit ia ki paidbah ha ka jingialeh ban ioh ia la ka jinglaitluid. Kumta la ioh ia ka jinglaitluid kaba la angnud la slem !

U Mahatma Gandhi u phla shai ba u dei tang u briew u bym da pher eh na kiweipat ki para-briew. "Ki jingshakri paidbah jong-

U GANDHIJI.

nga ki don shibun ki jingbymjanai", u ong, "hynrei U Blei haduh mynta hi u la kyrkhu ia ki hapdeng ki jingbymbiang baroh. Ka jingphla ia la ka jingbakla ka long kum u synsar uba sar pynkhuid ia ka jakhlia-jakhlaid bad uba iehnoh ia ka jaka-puta kaba kham khuid ban ia kaba mynshuwa." U ong pat ba u dei ban shah pynkhuid shuwa ialade, bad ban long u atiar uba kham bit, khnang ba u lah ban iarap ia kito kiba don baroh sawdong ia u. "Ki jingduwai jongnga ki dei ban don ka jingshisha bad ka jingsngewrit kiba kham jylliew shikaddei ha ki hi ban ia kaba ki paw shabar. Bad ia Nga hi ymdon kaei-kaei kaba iarap bad pynkhuid katta kat ka jingshah-jingit." "Ka jingshah-jingit," u ong "ka long ka kam hapdeng jong-u bad U Blei na ka bynta ka jingpynkhuid hi ialade."

U Mahatma Gandhi u long u briew uba thikna ha la ka por, namar ba u ngeit ba ka jingthikna ha la ka por ka long ka mynsiem jong ka jingtrei-kam. U da bynta thik-pathik ia la ka por ban iakynduh bad iasyllok bad la ki lok ki jor kiba wan sha u. U don la ka baje ba u wah ha syngkai ban pynbeit bad pynkut ia ka por katba la iabuh, khlem tam ne duna. Lada um shym la pynbeit ryntih ia la ka jingim ha kane ka rukom, un num da la lah ban long ka kti kaba thaw-dur ia ka jaidbynriew.

Baroh shisnem lynter u Mahatma Gandhi u khie thiah dang 4 baje mynstep ; u thiah tang shiteng kynta shuwa ka por noh-phaisngi, bad u ju leit thiah noh ha ka por 9. 30 mynmiet. U don ka bor ka bapher ba u lah ban iohthiah ha kano kano ka por haba u kwah ban thiah, haba la lap ka jingthait-jingjrem. U thiah shipor bad u sa khie noh haba u la jahthait. Ka jingpynbeit thikna manla ka sngi ka long ka jingiaseng duwai kaba u ju pynlong ha ka por janmiet kumba shiteng kynta ne bad la ki lok ki jor bad ki nongbud ki nongrap jong-u. La ju rwai na ka Gita. La ju pdiangsngewbha ruh ia ki Khristan bad ki Muslim ha kine ki jingiaseng. Shisien shitaiew ha ka Panduwa u shu sngap jar, khlem iakren khlem iakhana badno-badno ruh baroh shisngi iamiet.

Kum u briew ka jingduwai ka paw ba u Mahatma Gandhi u ioh ka jingshai na ki jingduwai haba u ong ba don ka jingpasiaw napoh (*inner voice*) kaba ialam ia ki jingleh jong-u baroh. Shiwat u ong ba "U Blei u la leh sbun shikaddei ia nga", bad ba u la dei ban ialeh-pyrshah ia u Soitan uba ong ia u ba u long u bakhawpud ban kynran noh na kaba u la thmu ban leh. U Mahatma Gandhi u ngeit skhem ha U Blei, u ong, "U Blei un synshar ia ki jingim jong kito baroh ki ban kohnguh pynsdem ialade ha u." Bad u ong pat "ba u briew u dei ban pynsuda lut

ialade shuwa ba U Blei un ialam ia u." U Mahatma Gandhi u long u bakhuid mynsiem bad u bariewblei shisha. Ka jinghikai ba "ki bakhuid ha ka mynsiem kin iohi ia U Blei," ka la bat ia ka jingim jong-u baroh shilynter.

Khlem siat shikuli, bad khlem jaw shidrop ka snam, la ioh tylli ia ka jinglaitluid ! Ka jingduwai ka pynkylla ia kiei-kiei baroh. Ka jingshisha, ka jingkhuid mynsiem bad ka jingduwai ki long ka atiar bad ka bor ia u Mahatma Gandhi, u riewblei bapawnam.

Ka jingduwai minot u bahok ka donbor shibun.

7(a).—Ka Jingrwai.

Ka Dr. (Mrs.) W. H. Fisher, ha ka jingthoh pynkut ia ka jingiathuh jong-ka shaphang u Rev. C. F. Andrews ha ka jingiadei jong-u bad u Mahatma Gandhi, ka ong kumne :—

"Nga la leit iashem bad u (Gandhi) kawei-pa-kawei ka sngi ha kito ki sngi haba ngi iashem lang na ka bynta ka jingiaseng duwai janmiet ha ka por 6.45 Nga kynmaw khamtam ia ka janmiet *Good Friday* (Sngi thohdieng ka Babha) ha kata ka snem ba u Charlie Andrews, u Agatha Harrison bad Nga ngi la iashong lang ha ki maw-jingjam. Ynda wai ka jingduwai, u Gandhiji u ong ia ngi ki Khristan lai ngut ban rwai ia ka jingrwai Khristan ba u ieit eh—ia kata ba u Charlie u la rwai ha ka bakut ka jingshah-jingit slem jong-u ha ka 1924."

Nga peit ia diengphna baphylla.
  Haba iap u Syiem ka burom,
Spah kum synrum Nga kheiñ shisha,
  Jingsarong Nga kheiñ duh junom.
L'da jong-nga baroh shi-pyrthei !
  Ban ai ruh ka shu dangrit eh,
Ka jingieit baphylla U Blei,
  Ka dawa lut jingim ban theh. (Khasi)

8.—Ka Nohsngithiang.

Hir ! Sngew suhsieng ki jingiwbih,
'Tiewlasubon ba ka pynmih.
Bur ! Ruh kynhun ki sim ki her,
Jingsted la kumba beh ka lyer.
Ha sngap ! Jingrwai ki basngewthiang,
Sur-jam, sur-jur, sur-ni, sur-syiang !
Jingriew ka tem ka put hin jai,
La kum jingtem ha paradise.
Sngap ! Slang ka pah, kiak-kiak ka riew,
Jalyeit u tied, shalwat u siaw.

When I survey the wondrous cross,
  On which the Prince of glory died,
My riches gain I count but loss,
  And pour contempt on all my pride.
Were the whole realm of nature mine !
  That were a present far t oo small,
Love so amazing, so divine,
  Demands my soul, my life my all. (English)

Tang sur aiu lah ban ñiewtang,
Haba baroh lut ka babang.
Hapdeng katne jingpyniapngiah,
Na pha, ko thei, ngam kwah kynriah
Ko Nohsngithang ! Pha dei ka syiem ?
U rit u ria ia pha u triem ?
Oh ! Kyrhai du nga dem iohi
Sha pha ki wan ki star, byrni
Pha pdiang sngewbha kat uba wan
La jingkyrkhu pham ju kynran.

Na ki Sur Khasi.

9.—Ka Bor ka Jingmlien.

(The force of habit.)

Ia ka jingmlien la khot ka jinglong ka baar, bad ka long kumta shisha. Haba shisien ngi ioh ka kynja jingmlien, lajan ba ka long ka bymlah ban iehnoh ia ka, bad ngi ju kloi ban ñiew ia ka kum ka bynta jong ka jinglong jong-ngi hi. Ngi dei, namarkata, ban long ki baphikir bha ha ka bapynlong ia ka kynja jingmlien ; namar, haba tang shu la pynmlien, ka shait snoh ban long ka lok jong-ngi baroh shi-rta ka jingim.

Lehse baroh ngi la ju ionsngew shaphang uwei u tymmen ha ka *Arabian Night*, ia uba u Sindabad u la shem ka jingeh katta-katta ban weng, haba u snoh rdin ha u. Kane ka

pyni shai ia ka bor ba ka jingmlien ka trei halor ka jingmut jong-ngi. Lymda ngi long kiba phikir bha, ka kynja jingmlien, la ka lah ban i kum ka bymlei-lei ruh ha ka banyngkong, khlem da sngewthuh bad suki-suki, ka bat khak ia ngi, bad haba ngi iohi ia ka jingtrei basniew jong-ka bad ngi kwah ban lait na ka, ngi shem ialade kiba la pynngat suhsat bha ha ki jingwoh jong-ka. Ngin iashim nuksa da ka jingmlien dihduma. Ñiar ba uno-uno un khot ia ka ka basniew eh na ka liang ka akor, la kam long satia ka jingmlien ka badei ban iaroh. Bun na ngi ngi la pyrshang ban iehnoh ia ka, pynban katno eh na ngi ngi la lah ban kynther noh bak ia ka. Ngi lah ban ai kyrteng sa ia kaweipat ki jingmlien kiba, wei la pynmlien ha ka jing-bymsuidñiew, ki long ki bamynsaw haduh katta-katta, kat haduh ba ki pynpaw dak sah khlem lah pyndam ha ka jinglong ka met baroh kawei. Ka jingdihkiad ka long kawei ka nuksa bapyni tyngkreiñ ia kane. Ym don kaei-kaei ha ka kaban ring ia u briew ha ka banyngkong, hynrei, wei u la mad shisien ia kane ka jingdih bapynjot, u la ioh ka jingmlien ka basniew ban dih sa dih kiad, bad hadien-hadien u duh khoit la ka bor ka sor, bad u kylla long u mraw jong u ksuid ka dih La ju shem bunsien ba u briew u leh ia kaei-kaei ka bymdei da ka jingbymmon ha ka banyngkong, hynrei ka

jingiaileh biang ia kata ka kha ha u ia ka jingmlien kaba u shem ba ka eh shibun ban jop. Ngi dei, namarkata, ban long ki baphikir bha ban num shah ia kane ka nongshun baradbah ban ioh lehtraikhlieh, namar, lada kan leit jop ha ka bapynlong mraw ia ngi, ngi la leit shur ban pynjot khoit ia la ka jingsuk lashai-lashisngi, naba kam long ka bajem ban ioh lait na ka jingbat khak ka bor jong ka jingsniew jong-ka. Ka jingmlien ka ioh trei donbor shikaddei eh ha ka jingseng nongrim ia ka jinglong jingim. Ha ka jingshisha, ka jingroi ha ka buit ka akor ka shong shibun eh ha ka jingpynsan ia ki jingmlien babha. Ki kmie ki kpa ki bastad, namarkata, ki dei ban shon ha ki jingmut badanglung ki khun jong-ki ia ka jingdonkam ban pynsan ia ki.

10.—Ki Nongtei.

Baroh la nusib ki nongtei,
  Ha kynroh ka por ki iatrei,
Da kam bakhraw bad baradbah,
  Ne da juban bathiang ba pah.

Ymdon bapoh ne bymlarkam,
  Ha la ka phang ka babha tam
Kaba i, te, kum ka kam kai,
  Ka bor bad jingkyrshan ka ai.

Naba jingtei ba ngi pynieng,
  Da tiar ka por hi ka pyndeng :
Ki mynta bad ki hynnin jong-ngi,
  Mawit ki long ba ngi tei hi.

Ia ki pynwandur bad pyndait,
  Ryngheng wat ai satia kin lait :
Wat leit pyrkhat, bymdon ba tip,
  Kum kita kim iaisah khlem-tip.

Ha ki por ka jingstad hyndai,
  Nongtei ki trei khlem da tyngkai,
I'i bynta bympaw man ka por,
  Ba Blei ki iohi barobor.

La ka kam, to ngin trei hok hi,
  Ia baiohi bad bymiohi.
Ïing ngin pynlong, Blei un bit shong,
  Bakhuid, janai, ithiang kan long.

Ioh ba jingim kin shu sep-ei,
  Ha kynroh ka por khlem da tei,
Kynrum kynram, haba ki kjat
  Kin jynthut haba iaid sha-khmat.

Tei mynta bad da pynskhem triang,
  Ha nongrim baneh bad babiang,
Te katba nangkiew, nang sngewskhem,
  Ka lashai la jaka kan shem.

Lashai ka shong ha ka mynta,
  Haba jingtei ki bapaka :
Ka hadien kan pyrwa ia-ei,
  Wei la tei bha ha ka badei.

Te kumne ngi lah keiñ ban kot,
  Shaba ka khmat, sha kliar ki mot,
Kan i kliang pyrthei bamadan,
  Bad sha pud sahit-bneng kan klan.

Na Ki Sur Khasi.

10—Ka Jinglehhok.

(*Justice.*)

Ka surok-bah ka khapngiah da ki paid-bah-paidsan, ki briew ki iaiaid lymbung bha shane bad shatai.

Katba lah ka bha ba uwei-pa-uwei u briew u dei ban "iaid kiar shaphang kamon." Ka ba kum kata ka dei ka dustur ha ki lynti-iaid kjat ha Ri England. Hynrei lada ha kano-kano ka ri dei ka rukom, "iaid kiar shaphang kadiang," te ki paidbah ki ba-sngewthuh ki dei ban shu bud ia kata ka rul.

Hapdeng ka jingleh phikir kaba katno-katno ruh, shu kumno-re-kumno, ka jing-mynsaw mynsnam ka jia hi.

Arngut ki briew ki iatyngkhuh, ki iapyn-mynsaw uwei ia uweipat, ne ki iapynjulor ia ki jaiñ ki nep ne ia ki mar ki mata. Manla u briew u lah ban pyrkhat ba u la shah-leh bymdei.

Lada uwei-pa-uwei u briew u ngeit ba uweipat u long u bymkheinbriew ne u bymhok, ka jingiakajia bad ka jingiashoh-iadat ka lah ban mih.

Lada baroh arngut ki iasngewbha ban iasngap lang ia ka badei ban iaong, lada baroh arngut ki iasngewbha ban iasngap ia ka nia ka bahok, wat lada ka leit long pyrshah ia ka liang jong-ki hi, kano-kano baroh kan iaid beit.

La leh ia ka jinglehhok shisha ha baroh arliang ki sngewbha ban long ki bahok.

Mynhyndai eh la don uwei u khynnah syiem uba la kiew sha ka khet jong ka Persia.

"Ka long ka badonburom ban long syiem," u la ong ha lade-hi, "bad ngan pyni ha ki briew baroh bad bariewspah bad baduk, ba ki dei ban pyndem ha ka mon jong-nga."

U la poi sha kaban lehtraikhlieh. Hynrei da ka jingbhabok la pynphai noh ia u na kane ka lynti ka basniew.

Uwei u briew u bastad u la kren ha ki rangbah syiem bad shakri-shakor jong ka ïing-syiem :—

"Wat leit leh ei-ei shuh na ka bynta u Syiem Bahram Bin Bahram tad haduh ba ka rukom-iaid rukom-ieng jong-u kan kham iadei-dor bad ka jong u nongsynshar babha."

Ki la pdiang ia ka jingbthah jong-u. Baroh ki nongpyniaid-kam barangbah ki la

kiar noh. Ki nongsiang karpet kim siang karpet shuh. Ki nongap khyrdop kim ap khyrdop shuh. Ki nongai-jingbam kim ap shuh ha ki miej ai-jingbam. U syiem u la khie mynstep bad um shym shem iano-iano ruh uban khreh ban khrum ia u, bad u la iaid marwei-marwei na kawei ka kamra sha kaweipat.

Uto u briew u bastad u la wan rung, bad u syiem u la khublei ia u da ka jingsngew-bha, hynrei uto u briew u bastad um shym kren shi-kyntien ruh.

"Balei kumne ?" La kylli u Bahram Bin Bahram. "Phin shah, kynrad, ia nga ban kren ia la ka jingmut ?" La kylli pat u riewstad.

"Ong ia kaba phi don ban ong baroh, Mobed." Ong u syiem.

"Nga sngewkwah ban iathuh ia phi, kynrad, shaphang ki syiem ki badonburom kiba la shong ha ka khet jong ka Persha ha shuwa jong-phi." Ong u Mobed.

Bad u la iathuh ia u shaphang ka jingleh-isynei bad ka jinglehhok jong-ki.

"Nga sngewthuh." La ong u Bahram Bin Bahram. "Ngan pyrshang ban iaid ha ki dienjat jong-ki."

Ha kata hi ka khyllipmat shibun khrui ki bakhraw-batri bad ki basan ki la wan iarung shapoh ka kamra u syiem, bad ki la kyrpad ia u syiem samla ban leh kumba dei ban leh

u nongsynshar u bakhlaiñ, bad u bahok. Bad u la ai ka jingkular skhem ha ki.

Te baroh ki la shakri ia u da ka basngewbha—ki sekretari, ki nongpyniaid ka kamïing kam-sem,—ki shipai ki swar, ki nongsiang karpet, ki nongap khyrdop, ki nongaijingbam bad baroh kiweipat.

U kynrad u la pyllait la ka bor ka sor na ka bynta la ki briew. Ki briew jong-u ki la ñiew-burom ia la u kynrad.

Ha kane ka jingjia ki briew kiba iatyngkhuh, ne kiba iatur pyrshah kiwei ia kiweipat ki long u syiem bad ki briew jong-u. Kawei ka liang—ka liang u syiem—kam shym la kwah nyngkong ban leh ia ka jinglehhok, bad sa mih ka jingjynjar ka bakhraw. Hynrei ka mon u syiem ka la kylla, bad ka mon ki briew ruh ka sa kylla, bad kaweikawei ka liang ka la pyrshang ban leh hok ia kaweipat. Ka ktien u riewblei ka ong, "Ai ha u briew baroh ia kaba u dei ban ioh."

Ka Hok kı kyntiew ia ka jaidbynriew.

(A).—U Syiem Shadeed.

La ong ba ha ki por hyndai, haba u Shadeed u long syiem ha Syria, ka la long ka bakynjai bad ka bahok katta-katta ka jingsynshar jong-u kat haduh ba u suri um treh ban pynmynsaw ia ka langbrot, bad u kbeit um treh kem ia ka lyngdkhur.

Nangta pat, u syiem u la thung ia uwei u nongbishar ban bishar ia kawei ka jylla jong ka hima jong-u bad baroh shisnem ymdon mano-mano ba wan sha ka ïing-bishar ban mudui pyrshah ia la u paramarjan, U nongbishar u la ong ha u syiem ba um shym ioh trei kam ei-ei kum u nongbishar, bad um dei hok ban dawa tulop ei-ei. Hynrei u Shadeed u la iaiban ia u ba u dei ban ioh tulop.

Ym slem hadien kata, la wan arngut ki briew hakhmat u nongbishar.

"Kynrad," la ong uwei, "Nga la thied shilyngkhot ka khyndew na une u paramarjan jong-nga, bad nga la shem ha ka ia ka mar-kordor kaba ngam shym la tip mynshuwa, bad namarkata, ngam shym la thied ia ka, bad kumta nga la khot da kaba sngewbha ia une u paramarjan jong-nga ban shim noh ia ka mar-kordor kaba dei ka hok jong-u, hynrei um treh satia."

"Ka bashisha, phi nongbishar." La ong uweipat. "Ngam treh keiñ ban shim ia ka, namar nga la die duh ia kato ka khyndew bad ia ki jingdon jong-ka baroh ha u lok jong-nga."

Kumne ki ialeh uwei ia uweipat, kum u lok bad u lok, uwei-uwei u kwah ban ai, hynrei ym donpat u bakwah ban shim.

U nongbishar u la kylli shaphang ki khun jong-ki bad u la shem ba uwei u briew u don

uwei u khnn shynrang bad uweipat ka khunkynthei.

"Ai ba kine ki samla kin iapoikha-poiman noh," la ong u nongbishar. "bad ia ka markor-dor yn ai noh ha ki ; bad kumta kan sah ka nongkynti jong ki ïing baroh ar." Bad la leh ia kane.

Katno kiei-kiei ki la jia sngewphylla ha kane ka jingiathuhkhana.

Baroh ar-liang ki iakwah eh ban long ki bahok bad la leh ia ka hok bad da ka basuk kynjai.

(*B*).—*U Aristides.*

Phi la iohsngew shaphang kata ka jaidbynriew bapawnam bakhot ki Greek, kiba la pynpawnam ia ka kyrteng ka ri ki kpa tymmen jong-ki, ka Greece ha ka histori ka pyrthei. Ki kheiñ kordor shibun ia ka jinghok. Uwei na ki briew ki bapaweh ha ka histori ka Greece u long u Aristides u bahok. Ngan ai ha phi kawei ka nuksa da kumno u la ioh ia kane ka nam donburom.

U la phah hajir ia uweipat u para-shnong ha ka ïing shari ka nongbah Athens, bad u la mudui ia u ba u la leh kawei ka kam sniew—ngam tip ka dei kaei. Te la ñiewburom ia u Aristides da ki briew baroh ha kata ka shnong. Baroh ki ngeit ia ka ktien jong-u. Ki tip ba u dei u bahok.

Kumta haba u la lah tian-bishar pyrshah ia u shah-mudui, ki nongbishar baroh khoit ki la ngeit skhem ba ym donkam ban iaong ei-ei shuh.

"Ngin pynshitom ia une u briew." Ki la rai.

Phin jin da la tharai lehse ba u Aristides un jin da la sngewbha. Hynrei em, u tip ba u dei tang u briew hi, uba lah ban bakla bad uba lah ban long, wat u bymhok. U sngew ba u dei ban sngap ia kaweipat ka liang mamla.

"Em," u la ong, "Phim shym pat shim jubab na utai u briew. Wat la u long u nongshun jong-nga, nga kwah ba un ioh ia ka jingbymleh-shiliang."

Ngam tip, la ki nongbishar, ynda ki la iohsngew ia kata kaweipat ka liang, ki la rai pynksan ia u Aristides ne em. Hynrei phi lah ban sngewthuh balei ba ki Nong-Athens ki khot ia u, u Aristides u bahok. U da sngewkwah eh ban iohi ba la leh ia ka hok, la ka pynksan ia ka liang jong-u ne ka pynrem ia u.

Lada arngut ki briew ha surok ki kwah ia ka hok, lah ban pyniasuk ia ka jingiakaja khala-khala, ne shisha yn num don jingiakaja satia.

Lada u syiem u long u bymhok, ki briew ki iapyrshah ia la u nongsynshar ; bad haba u mon ban leh hok, ki dohnud jong-ki ki dem biang sha u.

Lada arngut ki paramarjan kiba iapher jingmut shaphang ka spah ba la buhrieh ha khyndew ki iakwah ia ka hok, yn shem hi ia ka lad ban lait na kata ka jingeh.

Lada uwei u briew u mudui ia uweipat u briew, u dei ban long u nongmudui u bahok bad un shah ia uta uweipat u briew ban pyni la ka nia.

Hynrei kumno yn iaong shaphang ki jaidbynriew ? Tharai lada ar ki jaidbynriew ki don jingiakaja Ha kane ka kam ruh, ngin iaroh ia ki lada baroh arliang, ki iamon ban iapoi sha ka jingsuk bymban-shiliang.

(K).—U Syiem Riewhok.

U khun-syiem u iaid ha surok. Ka khynnah kynthei ka iaid najan bad ka khmat bhabriew jong-ka ka la ktah ia u. U la iakren bad ka, bad kumta-kumta hi u la kylli : "Phi dei ka jaid aiu ?" Bad ka la ong, "Nga dei ka Baisya." U la leit sha u kpa jong-ka bad u la kyrpad ba un shah ban iapoikha-poiman bad ka khun jong-u.

"·Em, phi", la ong u kpa, "namar katkum ki aiñ u Manu, ka khynnah Baisya kam lah ban iapoikha-poiman bad u riewialehthma—U Kshatriya".

Ym slem hadien kata u kpa u la sngewsih ban iohsngew ba u khun syiem u la rah jubor ia ka khun jong-u. U la leit bad ki ummat ki batuid ha ki ngap jong-u bad u la kyrpad ia u syiem ban pynshitom ia u nongleh bymman.

U nongleh bymman u dei u khun jong-u. hi. La jar katta ruh u la lehhok. U la phah ia ka kynhun-shipai ban kem ia u khun-syiem dakaid, hynrei kata ka kynhun-shipai ka la shah-jop.

Te u syiem u la leit hi da lade sha ka thma pyrshah ia u khun lajong hi.

Baroh ki briew ki la iaroh ia u namar ba um shym la pyllait jem ia la u khun, hynrei u la leh ia la ka kam kum u syiem uba kwah ban bishar-hok.

Aiu ka jia hadien ha ka thma, ngam tip. Hynrei la u syiem u shah-rem ne u jop, ngi dei hi ban burom ia u namar ka jingpyrkhat hok jong-u.

Ngi lah ban ong ba u syiem u matlah bad um shym iohi ia la u khun. U la iohi tang ia u briew uba la leh ia ka bymdei. Dei namarkata ba ki Roman hyndai ki la shna ia ka dur ka Jingbishar-hok kum ka briew kaba la shah-teh ia ki khmat da ka jaiñ, ka babat ia ka tarajur ha ka kti, kumta ba kan num lah ban pynkylla ia ki mawser ha ka tarajur haba ka iohi ia u tnga, u khun ne u lok. Ka dei ka kamram ka Jingbishar-hok ban thew ia ka Hok bad ka Pop kumjuh ia baroh.

(*D*).—*U Umar Shaik.*

Kumta ngi ong ba ka Jingbishar-hok ka matlah.

U Umar Shaik jong ka Samarkand, u kpa jong u Patsha Babar, u dei u briew u bahok. Kawei ka kynhun nongkhaii ka la iaid khaii na Shaina sha Ri Sepngi, hynrei la khie ka eriong-erngit bad ka ior ka bajur, bad ki la iap khriat hapdeng ki lum. U Umar Shaik u don ka bor ban shim-ei noh ia ki mar baroh ki basah lyngkrang hangta. U don ruh ha kata ka por ha ka jinglong kaba kham kyrduh. Hynrei u la hukum baroh ki mar ki mata dei ban shu ieh kumto keiñ kumba ki long haduh banda wan ki nongioh-pateng jong kito ki briew kiba la iap na Shaina bad ban shimti ia kita ki mar ki mata.

Nga la ong ba ka Jingbishar-hok ka matlah. Kumta ka long. Hynrei ha kawei-pat ka jingmut ka long ka banep khmat shikaddei eh. Ha ka jingiathuhkhana ba nga la iathuh u Umar um pat ju iohi ia ki nongiohpateng jong ki nongkhaii kiba la iap. Ki dei ki briew kiba don sha jngai bah sha Shaina. Hynrei i kumba u iohi ia kiba ki kner ia la ki kti ba ki da pan ia ka badei ka jong-ki. Bad u Umar u la kut jingmut ba kine ki briew kiba um pat ju iohi ki dei ban ioh ia ka jingleh-hok.

Kumta ka Jingbishar-hok ka leh-hok ia ki briew ki bymdon ha-khmat ruh. Bad kumta lada phi iohi ia kano-kano ka tiar bymdon baap bakhmih kum ki jaiñ ki nep, ki kot ki sla, ki jingkhung jingbah ne ka tyngka peisa, bad kaba phi tip ba ka dei ka jong uno-uno u briew u bym shym don hangto, ka babha tam ba phin leh ka long ba phin nang pynbuh sumar ia ka na ka bynta u trai haduh ba ma-u ne ma-ka kin da lah ban shimti ia ka

Phi lah ban ngeit skhem ba kita ki nong-ioh-kynti na Shaina ia ki mar ki mata kin ioroh ia u Umar namar ka jingleh jong-u. Baroh ki briew kin iamynjur ba u la leh ia ka bahok.

Hynrei ki briew baroh kim ju iahap jing-mut barobor shaphang kaba kum kano ka dei ka hok.

(*E.*)—*U Brahmin u Babha*

Kum ka nuksa, yn ai da u Brahmin u babha.

Uwei u Brahmin u kyrteng u Bedantashari u dei u nongthoh-jingrwai uba shong ha Dekkan. Ma-u bad ka tnga jong-u bad uwei u synran ki leit shong ha kawei ka iingtrep, bad la ai ia ki katba ki kwah da ki

hynñiew ngut ki Brahmin. Te ki briew ki kren iaroh bad ñiewkor ia ka jinghikai babha jong-u, bad ki ngeit ba u dangdonkam shuh-shuh kiei-kiei ban pynaram ia u. Kam long ka badei, ki ong, ba u nonghikai u bakhraw kat u, ba un da im duk than. Hynrei u pat u la sngewhun shibun.

Kumta ia kaba u pyrkhat ba ka long ka badei, ki pat ki ngeit ba ka long ka bymdei. Ki la bsuh ki tyngka ksiar ne tyngka rupa hapoh u khaw uba ki la wallam ia u ban bam, bad lehse um shym poi iohi ia ki tyngka, tad ynda ki lok jong-u kila leit noh. Hynrei lada ma-u ne ka tnga jong-u ki iohi ia ki tyngka, ki bred noh ia ki. Iano ngin ong ba ki dei? Ngin iaong ba baroh arliang ki la leh ka badei. Ngi iaroh ia u Brahmin u babha, namar um shym la kynrup khwan lalot ia ka jingai ki briew. Ngi iaroh ruh ia ki briew kiba sngew ba u dei hok ban ioh bainong na ka bynta ka jinghikai bastad jong-u. Baroh ar ma-u bad ma-ki ki kwah ia ka jinglehhok, la kim iahap kawei ka jingmut shaphang kata.

Hynrei ma-nga bad ma-phi ngim lah ban pyrkhat kumwei ha kawei ka sngi, bad da kumweipat ha kaweipat ka sngi. Ngi lah ban suk ha kawei ka sngi, bad sngewsih ha kaweipat, bad haba ngi suk ngi saiñ, ngi kham kloi ban leh-hok. Kata ka long ka badei ne-em?

(*G*).—*U Syiem Sabishar*.

Ha ka shnong Karur mynhyndai la synshar uwei u syiem uba la khot u Sabishar. U long u briew uba da hok shisha. U la long u bahok haduh katta-katta katba ki jingiathuh-pateng ki barim ki ong ba ymdon u maw uba la kawang shajrong uba la hap pat sha khyndew ; ymdon tyngab kaban dih ia ka dud ba danglah khem ; u sing bad u shynreh ki iadih um lang na kajuh ka pung ; bad ka jingsnk bad ka jingjai-jai ki tap lin ia ki ri baroh. Hynrei la buh dak jingsngewsih ka nusip jong-u. Um don khun-shynrang, bad kane ka la pynsngewsih ia u shikaddei.

Hynrei ka jingsngewsih jong-u kam shym pynmangkariang ia ka dohnud jong-u. Ka jingsynshar jong-u ka long ka baiaid-hok ; bad ka jingkwah jong-u ka long tang na ka bynta ka jingbha ki khun ki hajar jong-u baroh. Don ka jingsngewdiaw ha ïingsyiem, hynrei ka aiñ bad jingryntih ki don kylleng-la-kylleng ka hima u Sabishar. U la ioh shisha ha ka bakhadduh ia ka jingkwah ka dohnud jong-u, bad ka mahadei jong-u ka la kha u khun syiem. Hynrei phi i ba baroh shi-katta u la ap, pynban u la lehhok ia la ki khun ki hajar.

(*Ng*).—*Ki Khun-syiem Pandab.*

Hynrei ngi lah ne em ban ioh borabor ia ka jingleh-hok. Ki lok jong-phi ki ju leh-hok borabor ia phi ? Nga tharai em. Bad yn leh kumno lada ym shym la leh-hok ia ngi ?

Phi kynmaw kumno ki san ngut ki khun-syiem badonburom, ki Pandab shipara, ki dang iashong buhrieh ialade shipor ha ka ïingbah u tymmen Birata, u syiem ki Mat-syas. Ymdon batip ba ki dei ki riewdon-burom ki bakhraw bad ki badonbor, namar ki paw tang kum ki shakri ; bad ka Draupadi ka long tang ka shakri ap-ïing ha kata ka por, ymdon ba iohi ia ka dor bashisha jong ka kum ka syiem.

Ha kawei ka sngi u riew-atlukhi, u Kisha ka, u la leh ñiewbeiñ ia ka Draupadi, bad ka la phet na ka jingpeit shan-khmat jong-u, bad u la bud ia ka bad u la kynjat ia ka ha-khmat u syiem Birata bad ki bakhraw batri jong-u.

U Bhima u nangieng hajan bad u la iohi, bad ka dohnud jong-u ka la ingkhong haba u la iohi ia ka jinglehbeiñ. Hynrei um dei ban leit pyniadei kti, namar ba ka kynta kam pat poi ban pynpaw ia la ka kyrteng, ka kyrdan bad ka burom bashisha. Hynrei ka long ka baeh ban iohi ia ka jingleh-bym-dei bad ban shu sngap. U Yudhistara, u

'nmen jong-u, da ka baeh shikaddei u la
ı ban khang ia u Bhima. U Bhima u la
ıg kum u hati lamwir, uba la kloi ban
nrup pum ia u nongshun. U hynmen
ng-u u la kyrpad ia u ban shu kan hi tiaw,
n ap bad ban shu kun halade ia ka jing-
gewsih, bad ka jingleh-bymdei sa katto-
tne por.

Bad te ka por kan poi ha kaba u nongleh-
iew un sa ioh ka saja ka babiang kumba u
i hok ban ioh. Hynrei ka jingbishar-hok
, ap ia la ka por, namar ka dohnud briew
, isih ia ka jingleh-bymhok. Wat ki briew
basniew kim sngewbha ba kin shah leh-
'mhok ialade. Katba ka por ka nangiaid,
ka kynja basniew la nangisih shuh-shuh
, bun ki briew haduh ba ka jingsngewpyr-
ah ia ka kan long kum ka jingshlei-um
d kan tyllep lin ia ka.

Don ka por ha kaba la ri-mraw ia ki Negro
ki bun ki ri. Ka por ka la nangiaid ter-shi-
r shuwa ban pynkut noh ia ka jingleh-
'mdei ; hynrei mian-pa-mian ki mynsiem
dohlieh ki la nang sngewlehraiñ ia kane,
d ha ka bakhadduh ia ka jingbymhok
ng ka jingri-mraw la pynduh noh khoit.

Balei la leh-bymdei ia ki Negro ? Namar
ı ki long na ka jaid bad ka rong baiapher?
on ne-em kiweipat ki jingiapher hapdeng
briew ? Haoid. Don ki jingiapher ha ka
ıgpyrkhat jong ki shaphang U Blei : ha ki

(*Ng*).—*Ki Khun-syiem Pandab.*

Hynrei ngi lah ne em ban ioh borabor ia ka jingleh-hok. Ki lok jong-phi ki ju lehhok borabor ia phi ? Nga tharai em. Bad yn leh kumno lada ym shym la leh-hok ia ngi ?

Phi kynmaw kumno ki san ngut ki khunsyiem badonburom, ki Pandab shipara, ki dang iashong buhrieh ialade shipor ha ka ïingbah u tymmen Birata, u syiem ki Matsyas. Ymdon batip ba ki dei ki riewdonburom ki bakhraw bad ki badonbor, namar ki paw tang kum ki shakri ; bad ka Draupadi ka long tang ka shakri ap-ïing ha kata ka pòr, ymdon ba iohi ia ka dor bashisha jong ka kum ka syiem.

Ha kawei ka sngi u riew-atlukhi, u Kisha ka, u la leh ñiewbeiñ ia ka Draupadi, bad ka la phet na ka jingpeit shan-khmat jong-u, bad u la bud ia ka bad u la kynjat ia ka ha-khmat u syiem Birata bad ki bakhraw batri jong-u.

U Bhima u nangieng hajan bad u la iohi, bad ka dohnud jong-u ka la ingkhong haba u la iohi ia ka jinglehbeiñ. Hynrei um dei ban leit pyniadei kti, namar ba ka kynta kam pat poi ban pynpaw ia la ka kyrteng, ka kyrdan bad ka burom bashisha. Hynrei ka long ka baeh ban iohi ia ka jingleh-bymdei bad ban shu sngap. U Yudhistara, u

hynmen jong-u, da ka baeh shikaddei u la lah ban khang ia u Bhima. U Bhima u la long kum u hati lamwir, uba la kloi ban kynrup pum ia u nongshun. U hynmen jong-u u la kyrpad ia u ban shu kan hi tiaw, ban ap bad ban shu kun halade ia ka jingsngewsih, bad ka jingleh-bymdei sa kattokatne por.

Bad te ka por kan poi ha kaba u nonglehsniew un sa ioh ka saja ka babiang kumba u dei hok ban ioh. Hynrei ka jingbishar-hok ka ap ia la ka por, namar ka dohnud briew ka isih ia ka jingleh-bymhok. Wat ki briew ki basniew kim sngewbha ba kin shah lehbymhok ialade. Katba ka por ka nangiaid, ia ka kynja basniew la nangisih shuh-shuh da bun ki briew haduh ba ka jingsngewpyrshah ia ka kan long kum ka jingshlei-um bad kan tyllep lin ia ka.

Don ka por ha kaba la ri-mraw ia ki Negro ha ki bun ki ri. Ka por ka la nangiaid ter-shiter shuwa ban pynkut noh ia ka jinglehbymdei ; hynrei mian-pa-mian ki mynsiem ki dohlieh ki la nang sngewlehraiñ ia kane, bad ha ka bakhadduh ia ka jingbymhok jong ka jingri-mraw la pynduh noh khoit.

Balei la leh-bymdei ia ki Negro ? Namar ba ki long na ka jaid bad ka rong baiapher? Don ne-em kiweipat ki jingiapher hapdeng ki briew ? Haoid. Don ki jingiapher ha ka jingpyrkhat jong ki shaphang U Blei ; ha ki

rukum jingduwai bad jingmane ; ha ka niam jong ki.

(*H*).—*U Patsha Akbar.*

Kumno ngin leh ia kito ki bymdei na kajuh ka niam bad ngi ? Ngan iathuh iaphi kumno u Patsha Akbar u la leh.

U Patsha Akbar u bakhraw u la jop bun ki thma, u la knieh bun ki ïingshong-kut bad u la long u kynrad ka lak ka putit. Ka long ka bajem ia u ban kyrshoiñ pyniap ia ki nongshun, ne ban banbeiñ ia kino-kino kiba u isih. Hynrei u la kwah ban long u bahok. U la pyni ka jingleh-hok ha ki jingiadei bad ki briew kiba iapher ki jingngeit niam baroh. Ha ka nongbah Fatepur u la tei ar tylli ki ïing shongthait—kawei ia ki Sadhu bad kaweipat ia ki pukir Musolman.

U la shna ki jaka-rieh ia ki baduk, bad ki nongleit-jingleit ; bad ia ki nongpyniaid ia kine ki jaka la hukum ba kin ai ka bam ka dih bad ka jingpynjahthait ia baroh kiba la wan bad la kyrpad. Kam pher la ka niam jong-ki ka long kaba kumno-kumno ruh.

Mynta ngin khmih pat aiu ngi la ioh jingmyntoi.

1. Ka jingbishar-hok ka matlah ia une ne utai u briew, bad ka leh ia ka badei, kam pher iano ne iaei dei ban thew ha ka tarajur,

2. Ka jingbishar-hok ka pyrkhat ia ka badei ka hok jong ki briew ki bymdon markhmat ruh.

3. Ki briew ki lah ban num iahap jingmut lang borabor kaei ka long ka bahok, hynrei ka bha haba baroh ki iakwah ban leh-hok.

4. Ngi dei ban leh-hok ia ki briew la, ngi ialade ngi shem sngewbha ne sngewsih.

5. Ki dohnud ki briew ki ieit ia ka jingleh-hok, kham shen, ne kham hadien ki briew ki ju pynpaw ia la ka jingisih ia ka bymdei bad la ka jingsngewbha ia ka badei.

6. Ngi dei ban leh-hok ia ki briew kiba mane blei katkum kiweipat ki niam nalor ki jong-ngi hi.

Ka itynnad ka bneng ka ba phyrnai da ki khlur. Hynrei, ong kawei ka 'tien tymmen ki Greek, "U Lurshai ne u Lurmiet un num itynnad kat ka jingbishar-hok."

"Ka babha ia ki briew ban kit ia ka lyngkor haba u dang samla."

"Kita ki bastad kin tynshaiñ kum ka jingphyrnai ka sahit-bneng; bad kiba pynphai ia shibun sha ka hok kum ki khlur junom-la-junom."

Na ki Jingthoh Bakhuid.

11.—Ka Jingangnud Hir-hir.

Harud ki wah ka Babylon,
Hangta ngi shong bad iam,
Haba ngi kynmaw ia Seion ;
Sngewbha sngewmiat la dam.

Hapdeng ki dieng jamynrei khlaw,
La duitara ngi sdien ;
Mynta la ong ki nonglam-mraw,
"To rwai jingrwai shisien."

"Rwai kawei na jingrwai Seion,"
La phah ki nongbat-mraw.
Shisha ha ri nongwei ngim mon,
Jingsngewbha ban pynpaw.

Lada Jerusalem ngin klet,
Kti kamon kam long kam ;
Thylliej sha dohdah khop un set,
Jingkmen baroh kan dam.

Ia Jerusalem ngi kheiñ-kor
Ban ia pyrthei baroh.
Kynmaw, Trai, ia nongleh-jubor ;
Ia ngi ki la pynpoh.

Oh Babylon ! Pha leh suwan,
Te phan sa kit khoh-pei ;
Ka nongkylliang ha pha kan wan ;
Ah katno sngewsynei !

12.—Ki Syiem Malngiang.

U Pathaw-ksiar bad ka Tyngkrong-ksiar.

Ha u 23 mail ha ka lynti na Laban sha Jowai don ka dak ka nong-jah ba kyrteng ka Syiem Malngiang, bad mynta don ka nongrit ha kane kajuh ka jaka kaba la khot thymmai ka Mookyndur. Ka long ka jaka kaba don ki jingiathuhkhana ki basngewtynnad kiba dangim haduh mynta-mynne.

Hyndai haba ki khun ka *Pah-syntiew* ki la synshar ia ka hima Shillong, bad ki khun ka Lidohkha ki synshar ia ka hima Sutnga, la don kaweipat ka jaid syiem kaba synshar hapdeng kine ki ar hima. Kata ka jaid syiem ka long ka Jaid Malngiang bad ia ki syiem ruh ki khot ki Syiem Malngiang, kiba long ki syiem ki barim tam ha kane ka ri. Ka hima jong kine ki syiem la ju khot ka Hima Madur Maskut. Ka jingiathuhkhana pateng ka ong ba kane ka jaid syiem ka neh bun pateng. Ka shnong syiem ka banyngkong ka long ha Madur bad kaweipat kaba hadien ka long ha Malngiang ne Mookyndur. Ka Malngiang ka dei ka syiem bad ia ka jaka la khot hadien kumta, la ymdon shuh da ka kyrteng jaid syiem hi—Syiem Malngiang.

Don ki dak kiba dangsah haduh mynta ba ka don ka ïing ki syiem bad ka jingiathuhkhana ki tymmen de ka iapynskhem lang.

Kawei ka jingiathuhkhana ka ong ba ha ka ïing Syiem Malngiang la don ki tiar ki tar, ki jingbuh jingsat ki baneh naduh ki syiem ki banyngkong eh. Ha kita ki mar kordor jong ki syiem la don uwei u pathaw-ksiar bad kawei ka tyngkrong-ksiar. Ki syiem ki bakhraw baroh ki bna ia kane ka jingriewspah jong ki Syiem Malngiang. Ha ka jingjop khadduh ia ki da ki Syiem Sutnga, hapoh ka jingialam ki Jowai, haba ki la iohkem lut ia ki shakri bad ki syiem de, ki kyrmen ban ioh rong de ia kita ki spah bad ki mar jong ki syiem. Hynrei kim tip shano ki jah bad hangno la buhrieh ia ki. Kita kiba jop ki la lyngngoh ia ka jingstad jong ki syiem ban buhrieh. Bad la don jingsuba ba la leit bret ia uta u pathaw-ksiar bad ka tyngkrong-ksiar ha ka nan umdih, kaba don sharum ka ïing-syiem. Ki tymmen ki ngeit ba kine ki dangsah hangta haduh kane ka sngi.

13—Adam's Peak.

Ka Lyngkapuri ba la khot mynta ka Ceylon ka long ka ri ki puriskam basngewtynnad. Kawei na kita ka long ka jingiathuh shaphang u syntai-lum u Adam ba la khot *Adam's Peak*. Ki jingiathuh-tang ki ong ba u Adam bad ka Im ki leit noh sha Ceylon ynda la beh noh bak ia ki na ka Ri-Basuk, ko Paradais, namar, ka jingjai-jai

jong-ka ka lajan iadei eh hi keiñ bad ka kper ba ki la lah duh. Bad haduh mynta-mynne ia u lumbah u bajrong tam ha Ceylon la khot u *Adam's Peak.*

Une u syntai u long ka jingangnud jong ki nongiaid riewblei manla ka snem na kylleng sawdong ka pyrthei. U long ruh ka jaka iashem lang ki Khristan, ki Buddhist, ki Musulman bad ki Hindu. Baroh ki iakiew ia ki sharing-lum jong-u da ki kjat suda, ki da iarwai artad lynti katba ki nangiaid. Ki Buddhist ki ong ba u Buddha, mynba u mih na India, u hiar khyndew halor une u lum bad u la iehnoh ia la ka dienjat hangta. Bad don ha-syndah eh u syntai-lum ka jingnoh padun ka bajyndong hapdeng ki mawsiang kiba ki khot Sri Pada, ka dienjat bakyntang.

Hynrei ki Hindu ki ong ka dienjat ka dei ka jong ka Siba. Bad ki Khristan ki ngeit ba ka dei ka dak ba la iuh u Riewkhuid Thomas, u synran U Khrist uba la wan poi sha India. U Mosulman ruh u ñiew ia u lum kum ka jaka leit iaid riewblei.

Ia une u lum bapawnam la khot ruh u "Samanelakanda" ka bamut u lum jong u blei Saman. U Saman u dei u Trai Kynrad ki thapbalieh ia kiba la khot ha Ceylon Samanalaya. Ha ki katto-katne ki por jong ki snem, da ki milian ki thapbalieh ki leit iaher sha une u kliar-lum, bad ki iajah noh jar

artad. La shu pyrkhat ba ki leit wad blei sha u lum u Saman ban pynkut ia la ka jingim hangta halor u syntai-lum bakyntang jong-u. Ka lawkyntang ka long kyrhai shaduh khlieh bak jong u *Adam's Peak.*

14.—U St. Thomas, U Apostol.

Hapdeng ki babun ki jingiathuhkhana pateng kiba iadei bad ka jingleit-sah u St. Thomas ha Malabar, kane harum ka long shisha ka basngewtynnad eh bad baai jinghikai. La ong ba u St. Thomas u la sah kattokatne por ha Niraman hapdeng Trabankor, ka jaka-pdeng ki riew-khraw-jaid ha kito ki sngi. Kumba ka ju long bad ki bun kiweikiwei ki jaka kiba u ju leit-poi, bunbah ki trai-ri ki shahshkor ia ka jingialap jong-u bad ki ngeit ha U Khrist. Ki rangbah trai-ri ki sheptieng ioh ba, lada ka jingialap ka iaineh, kane ka jaka kan kylla-long khala-khala ka jaka-pdeng ki Khristan—kumba ka long shisha mynta. Ki kwah ban kiar noh na u Riewkhuid ha kano-ma-kano ka rukom ; ha kane ki la iateh-kular.

U Riewkhuid u la don uwei u nongkhot-ieit basa, u napit nongkyndong ; kane ka long ka nuksa ban wad ban ioh ialang bad ki bapoh-eh, la, ha ka jingshisha u la don bun ki lok hapdeng ki bakor-jaid. Ki rang-

bah trai-ri ki la pynkhih ka jingiasylla pyrshah ia u Riewkhuid, ki iaipah ia u napit da ka jingtyrwa ban ai tyngka ban shetkylla ia la u lok shongbasa. Haba ka jingpynbamtyngka kam lah ban ringpah ia u napit, ki la byrngem-byrsit ia u ha ki bun rukom. Haba u la shem ba ka jingim jong-u ka don ha ka jingma, u napit u la kohnguh noh. Ki la bthah ia u ba mynmiet u dei ban ot ia ka khlieh u khun rit marwei jong-u, ban pyrta kaw da ka batei-pop ia u St. Thomas kum u nongpyniap briew u badakaid.

Ha ka miet dum ba la buh, u St. Thomas, ynda u wanphai na ka jingtrei-shitom na ka bynta ka Gospel baroh shisngi, u la pyndem ia la ka khlieh bathait jong-u ha u shylliah ha ka baranda kata ka iingtrep jar-jar, jaijai, bad kynjai u la iohthiah. Ka bynta bangiew ka la poi. Ha ka khyllipmat ka jingpisa-mynsiem ka bakhraw u napit u la sei ia la ka syrti bad u la ot tbak ia ka khlieh u khun marwei jong-u. Hangta i khlieh rit jong u khun rit uba dang shiteng snem ka-rta i la sah lkhoit ha ka jingphlei ka snam. Haba la pyrta kaw, ki briew kiba iarieh, ki iamareh buk bad la ki musa, ki diengtangon bad ki shaku. U Riewkhuid u kyndit na bathiah, u iohsngew ia u paidbah babyrthen ñiait u batim u bañiew ia u. Ha ka shikhyllipmat u la iohi ia ka jinglong kiei-kiei waroh. Jai-jai bad khlem-kulmar

ei-ei u jam shakhmat bad u leit sha u paidbah bakhynwin. La don ka jingsngap jikjak. U St. Thomas u la phah ia u napit ban wallam ia ki ar dkhot jong u khun rit u baiap. Haba la wallam ia kine, u la shim ia ki ha la ki kti, u la mied ia la ki khmat sha bneng, u la duwai bad u la buh ia ka khlieh u khun rit ha ka ryndang. Hakhmih ! Ki dkhot ki iasoh, bad u khun rit u la im pat. U la sdang ban kren bad u la iathuh lut ia ka jingiasylla pyniap ha u paidbah. Haba ki la sngewlehraiñ ialade bad la sngewlyngngoh ngaiñ ia ka bor leh kambah u Riewkhuid, ki la iaroh ia u. Ha kata hi ka miet bun ki la pdiang ia U Khrist kum U Trai bad U Kynrad jong jong-ki.

Na ka "Gaurdian, Madras."

15.—Ka Wireless.

(Ka khubor khlemsainar.)

Ngi tharai bun na ngi ngi la peit bniah ia ka suiñ haba thaba ka leilieh hangno-mahangno. Khlek mih ka jingthaba, bad ter ka jingshai ka shat lyngba ka suiñ bad ka sa jah noh jar. Te hadien katto-katne pat sa kaweipat ka jingthaba ka mih, bad kaweipat ka lynter jingshai ka thaba lyngba ka suiñ, lehse kane ka long sha kaweipat ka liang jong-ka.

Ka leilieh ka long ka elektrik, hynrei ka elektrik ka dei kaei, ymdon batip, la ki briew ki pyndonkam ia ka ban pynshai ia la ki iing, ban pynshad ia ki pakha, bad wat ban shet jingbam ha ki nongbah, kum hangne ha Sor Shillong bad shawei. Ha ki surok-bah jong ki sorbah ia ki tram ne ki motor la pyniaid da ka elektrik, bad ha ki katto-katne ki shnong heh ia ki rel elektrik ruh.

Nangta don sa ka telegrap elektrik, da kaba ngi phah khubor na India sha kiweipat ki bynta ka pyrthei. Don ruh sa ka telephon. Hangne da ka elektrik ia ki jingsawa ba la pynmih da ka shyntur jong-ngi la pynkit pat sha kiwei ki jaka ki bajngai bun mail bad ki briew kiba iashong jngai uwei na uwei pat ki lah ban iakren biang-biang da ka telephon.

Ka telegrap bad telephon elektrik ki long ki jingshem baphylla. Hynrei naduh laiphew snem mynshuwa la phah khubor lyngba ka duriawbah Atlantik lyngba ka lyer, ymdei shuh tang da ki sainar. Naduh 'kata ka ktien hi, "*Wireless*" kaba shu mut "*khlemsainar*" ka la poi ban mut ka jingphah khubor lyngba ka suin, bad ymdei shuh da ki sainar, hynrei da ki jingpynkhih elektrik.

Kine ki jingpynkhih ki long kum ki jingatphyllung kiba la pynlong ha ka pung haba la bred maw ha ka. Baroh sawdong ka jaka

ha kaba u maw u ngam, la pynlong bun ki lyngwiar jingatphyllung ; nyngkong ki iajan bad nangta ki nang iajngai-iajngai. Ka um kam shym iaid, namar ki dieng rit bad ki sla ki baper ha sla-um kim shym wan sha ryngkew, hynrei ki sah hangto hi ; kine la kumno-kumno ki sah ha ka jaka kaba ki don, hadien ka jingkiew bad jinghiar da ka jingkhih ka jingatphyllung, kaba mih na ka jaka kaba ngam u maw, ban poi sha ryngkew, lada ka leit-poi shaduh shata.

Ha ka *Wireless* ia ki jingatphyllung la pynmih ha suiñ da ka elektrik, hynrei kim dei ki jingatphyllung lyer. Ki dei ki jingatphyllung elektrik, bad ki rah ia ki khubor ha kajuh ka rukom kumba leh ka elektrik kaba iaid ha ki sainar telegrap.

Ka *wireless* ka long ka lad jingstad kaba la pynim bun ki mynsiem na ka jingjynjar. Shisien la don ka erlangthari ka bajur ha duriaw. Ki jingatphyllung ki la tynrah ia ka jhad ka bym shym heh, bad ka lah ban ngam ha kano-ma-kano ka khyllipmat.

Ka lieng ka la khot ia kaweipat ka jhad da ka *wireless*. Ka long ka jhad kaba khamheh bad ka kham donbor ban iakleh ia ka erlangthari. Katto-katne na ki maji jong-ka ki don halor ka lympen jhad, bad ki iakhmih shaphang ka lieng rit. Ki la jngoh da kumno ki lah ban leit-poi sha ka. Ka duriaw ka khih phalot eh ban pyniaid ia ka

lieng kynda. Kumta ki mut ban shna noh da ka bur, kaba ki jingatphyllung kim lah ban pynngam, bad ki kyrmen ban wallam katto-katne ki briew shisien wallam.

Kumta ki la lah ban leh. Kane ka long da ka jingiarap ka jingstad ban phah khubor da ka telegrap khlemsainar, ka *wireless.*

16.—Jingshlur.

Ki khawpud bunsien ki iapler shuwa ka jing-
[iap jong ki,
U khla-ka-wait um ju mad ia ka jingiap,
[hynrei tang shisien,
Na ki jingphylla baroh ba nga ju iohsngew,
Ha nga ka kham i-phylla ba ki briew ki dei
[ban sheptieng
Haba tip ba ka jingiap, ka jingkut badei hi
Kan wan haba kan wan.

"JULIUS CAESAR," Act. II, Sc. 2.
Na ki Sur Khasi.

17.—U Khun Sarong Auria.

Don uwei u briew uba don ar-ngut ki khun-shynrang: uba kham poh te na ki u la ong ha u kpa jong-u, "Ko pa, to ai ha nga ia ka bynta kaba hap ha nga na ki kaei-kaei kaba don." Te u la pynbynta ha ki ia ka

jingim. Te ym bun sngi hadien kata uta u khun uba kham poh, u la lum-lang ia kiei-kiei baroh, bad u la leit jingleit sha ka ri ka bajngai ; bad hangta u la pynsyrwa noh ia ka bynta jong-u, ba u da leh sarong awria. Te ynda u la pynlut ia kiei-kiei baroh, la jia ka nemsniew ka bakhraw ha kata ka ri, u ruh u la sdang ban sngewkyrduh. Ynda kumta u la leit ialok bad uwei na ki trai-shnong kata ka ri ; te uta u la phah ia u sha ki lyngkha jong-u ban ap sniang. Te u la kwah ban pynkdang ia la ka kpoh da kita ki kop soh dieng ia kiba ju bam ki sniang ; te ym don ba ai ia u. Hynrei ynda u la kynmaw bynriew u la ong, "Katno ngut ki shakri u Kpa jong-nga kiba don ka jingbam kyrhai, nga seh hangne ngan sa iap thngan ! Ngan ieng joit, bad ngan leit sha la u kpa, bad ngan ong ha u, Ko pa, nga la leh pop ia ka bneng, bad ha-khmat jong-me ; te ngam long shuh u badei ba yn khot u khun jong-me, to pynlong ia nga kum uwei na ki shakri jong-me." Te u la ieng joit, bad u la leit sha la u kpa. Hynrei haba u dang jngai ruh, u kpa u la ong ia ki shakri jong-u, "Wallam kloi ia ka jaiñkup ka bakor tam, bad to pynkup ia u, to buh ruh ia ka sati ha ka kti jong-u, bad ki juti ha ki slajat jong-u : bad wallam ia uta u khun masi ba la pynsngaid, to pyniap ruh, to ngin ia bam, ngin ialeh-kmen ruh. Naba une u khun

jong-nga u la long uba la iap, te u la im pat; bad u la long uba la jah noh, te la shem pat ia-u." Kumta ki la sdang ban ialeh-kmen.

Te uta u khun nyngkong jong-u u la don ha lyngkha; te katba u nang wan bad u nang hajan kata ka ïing, u la iohsngew ia ki jingput jingtem bad ia ka jingshad. Te u la khot ia uwei na kita ki shakri, bad u la kylli, "Ki mut aiu kine kiei-kiei?" U te u la iathuh ha u, "Ba la wan u para jong-me: te u kpa jong-me u la pyniap ia uta u khun masi ba la pynsngaid, naba u la ioh pdiang pat ia u u bakoit bakhiah." Hynrei u la bitar bad um mon ban rung hapoh, namar kata, u kpa jong-u u la mih shabar, bad u la khroh ia u. U te u la iathuh bad u la ong ha la u kpa, "Ha khmih la katta snem nga shakri ia me, bad mynno-mynno ruh ngam ju palat ia ka hukum jong-me: pynban mynno-mynno ruh mem ju ai ha nga wat ia i khunblang, ba ngan ioh ialeh-kmen bad ki long jong-nga: hynrei haba la wan une u khun jong-me, uba la bam duh ia ka jingim jong-mo bad ki nuti, me la pyniap na ka bynta jong-u ia uta u khun masi ba la pynsngaid."

U te u la ong, "Ko khun, hala ka sngi me don lem bad nga, bad kiei kiei baroh ki jong-nga ki long ki jong-me. Te kă la dei ban ialeh kmen bad ialeh sngewbha, naba une u

para jong-me u la long uba la iap, te u la im pat ; bad u la long uba la jah noh, te la shem pat ia u."

Na Ka Bible.

18—Jingsngewshngaiñ.

Ah Jingieit Blei ba hiar ban shim
Ummat,bakthang, jingpang mynsiem ;
Khuslai pyrthei h'Me, ngi buhti,
Me hajan, la pang ruh ngi rkhie.

Lynti balwait dei iaid ngi shem,
Jinglynga bun ruh man ka snem,
Lynti ngim kiar, jingdum ngim ñiew,
Me hajan, ka dohnud ka sngew.

Sngewbha ki kylla jingsngewsih,
Jingngeit tlot sheptieng ka pynmih ;
Jingpasiaw lyer, ki sla ba khih,
Me hajan, jar-jar kin ong hi.

Ha Me jingsuhsat lut ngi bret,
Ah Jingieit Blei, ia Me ngim klet :
Sngewhun ban shah, katba ngi tip ;
Me hajan, la peit ne khaprip.

Da jingsngewshlur shaphrang ngin tur ;
Trai Kynrad u ong, "To long shlur'
Jingatphyllung, eriong-erngit,
Me hajan, kim lah ban pynwit.

Na ki Sur Khasi.

19—Kaei ka "Hygiene ?"

Ia ka ktien *Hygiene* la pynmih na ka ktien Greek, *Hygioia*, kaba mut ka jingkoit-jingkhiah. Ka jingtip ia kane ka subjek ka hikai ia ngi kumno ban im, hangno ban shong ban sah, kaba kumno ka jingbam dei ban bam, na kaba kumno pat dei ban kiar, kaba kumno ka um ka babit ban dih, bad kaba kumno ka long ka bama bad ka bymbit ban pyndonkam. Ka hikai ruh ia ngi kumno ban shna la ki ïing ki sem, bad ka pynsngewthuh ia ki jingma ban shong ha ki ïing bad ki jaka-shong ki bajakhlia bad ki babun briew eh. Ka pynlah ia ngi ban jied ia ka jaid, bad ka jinglong ki jaiñ ki nep kiba ngi kup ngi sem, bad ia ka jaid bad ia ka rukom jingpynmlien ia ka met kaba iadei eh na ka bynta jong-ngi. Ka hikai ia ngi ba donkam ban pynshongthait ia ka met bad ia ka jingmut, ka hikai ia ka dor ka jingiohthiah, ia ki jingsniew jong ka jingdih ia ka kiad, ia u sikret, ia ka aphin bad ia ki shibun kiweipat ki kynja jingdih bapyntlot. Ka *Hygiene*, haba shu ong lyngkot, ka iathuh ia ngi ia-ei dei ban leh, khnang ban khang ia ka jingpang bad ban iasumar ia la ki met ba kin long ki bashait baeh bha mlon.

---

19. (A)—Ka Jingkoit-jingkhiah.

Ka jingkoit-jingkhiah ka long da shisha ka dur ka babha tam jong ka jingdon-spah. Ka khambha ban long u baduk eh bad ka jingkhiah-krat ban ia ka bariewspah khlem ma-ka. U nongbylla u bym-ju-pang, u ju thngan ja ha ki por bamja, u ju iohthiah beit borabor haba u pyrshang ban leh kumta, u phuhmut-phuhmat, u sngewsuk bad u sngewbha, u kham lah bun shah ban ia u briew u bariewspah u bymkoit-bymkhiah ; um sngewbang ka bam ka dih, um lah ban iohthiah, u sngewkhia bad sngewsih, bad u sngewjynjar.

Ki riewhyndai hapdeng ki Khasi ki long ki riewkhiah-krat. Kim ju kham pang koit.

Ymdon ei-ei ha ka pyrthei ka bakordor ban iapli bad ka jingkoit-jingkhiah. Tang shiteng shutak ka jingkoit-jingkhiah ka kham lah ban ia 30 mon ka ksiar.

Kumno ngi lah ban iailong ki bakoit-bakhiah lada la kha ia ngi kumta, bad lada la kha ia ngi ki bymkoit-bymkhiah da kumno ngin ialeh ban iashait-iaeh bad ban iakoit-iakhiah ?

Nyngkong eh don hynñiew tylli ki aiñ ki badonkam kiba ngi dei ban kohnguh. Ki long kine :—

1. Ring-mynsiem ia ka lyer ka bakhuid.
2. Bam ka jingbam ka babha.

3. Dih ka um ka bakhuid.
4. Leh khuid ialade.
5. Trei, ktah. Wat ju shong jaipdeh.
6. Pynmlien ia la ki dohksah.
7. Long ki baadkar ha kiei-kiei baroh.

Don bun spah tylli kiweipat ki rul, hynrei kine hynñiew-tylli ki long ki bakongsan; uno-uno uba kohnguh ia ki un kham ioh-lad bha ban ri ialade u bakoit-bakhiah bad u bashait-baeh haba la kha kumta.

Don ka jingong, "*Trei, Ktah. Wat shong jaipdeh.*" Ka mut, "ban pyndonkam ia la ki dohksah manla ka sngi, bad ban pyntrei ia la ka jabieng." Ki khynnahskul bad kito ki bymioh la ka bam ka dih da ka batrei da ki kti ki dei ban "trei kam" Ki dei ban ialehkai phutbol, hoki, kriket, tennis; kin iamareh bad ialeh khlaiñ, lada ki kwah ban ri ialade ki bakoit-bakhiah.

Ki nongbylla bad ki briew ki batrei-baktah da la ki kti kim da donkam ban da leh ia kiweipat ki jingialehkai pynmlien ia ka met.

Ha ki katto-katne bynta jong ka ri India dangdei ban buh sa ka rul ka baphra, kata "pynsyaid ia la ka met."

Ha ki ri kiba shaneng jong ka pyrthei, bun-bun hajar ki briew ki iap, bad da ki hajar pat kim shait kim koit, namar ba kim ioh jaiñ ioh nep ka babiang bad ban ioh dieng ioh dewiong ban pynsyiad ia la ka met ha ka por tlang.

Don ki briew kiba pyrkhat thamula ; ki ong ym da donkam ban da sumar eh ia la ka met ; ki ong dei ban pynshah thngan, ban pynjakhlia bad leh bymkheiñ ia ka ; ki ong ba tang ka jingmut bad ka mynsiem ki long kiei-kiei ki bashisha, bad ba ka met pat ka long ka bymlong ei-ei ne ka bathala. La kham mut ia kito ki baleh phukir

Haba phi la rangbah, pynsngewbha ialade, hynrei katba phi dangkhynnah pynsngewbha ia la ki kmie ki kpa bad pyndonkam bha ia la ka jingioh-hikai, na ka bynta kata ki la pynlut peisa. Bad kynmaw ba phi dei ban hikai bha ia la ka met, ia ka longbriew-manbriew bad ia la ka jingmut jingpyrkhat, lada phi kwah ban long shisha u briew uba la nang-la-stad.

Wat lada phi luiñ, phi bieit haduh kattakatta kat ban pyrkhat ba ka jingioh-hikai ka shu mut tang ban pass eksamin, phin kham pass eksamin bha lada phi shait phi koit, phi khlaiñ bad khiah-krat, bad ryngkat bad ka jabieng ka batrei-smat bad bashai, ban ia kaba phi lah ban leh, lada phi long u bapang, u batlot, u basdot bad u bymlah ban pyrkhat ei-ei khlem baiong ka khlieh.

Ki Roman, ka jaidbynriew ka bakhraw tam ha ki por hyndai, ki don kane ka jingsneng kyntu ka badonkam : "Ka jingmut ka bakoit-bakhiah ka don ha ka met ka bakoit-bakhiah." Ki hikai ba ym ju don

u briew u balah ban leh kaba u donbor ban leh bad ban kiew sha ka kyrdan kaba sha jrong eh kaba u lah ban kiew, lymda u sumar bniah ia la ka met. Kata ka mut ba ka met jong-u kan ioh ka lyer ka bakhuid, ka jingbam ka babha, ka um ka bakhuid, ka jingleh-khuid bad ka jingpynmlien.

Ngin iapyrkhat ia ki hynñiew tylli ki aiñ ki bakhraw bad ngin iapyrshang ban sngewthuh katto-kattne ki mut aiu ki "*Germs*" (ki khñiang) kiba ngi iakynduh eh ha kaba ngi iakren shaphang ka jingkoit-jingkhiah.

Ki "*Germs*" ki dei ki kynja-met ki barit bha bin-bin, kiba da rit haduh katta-katta katba ka khmat briew kam lah ban iohi ia ki. Katto-katne ki "*Germs*" ki rit haduh ba wat lada pynlang ia ki kumba 400 milian tylli kin num dap wat tang shi-skwer inshi (shi-inshi pyngkiang la shi-inshi pynieng.)

Don ki *Germs* haei-haei ruh. Ki don ha ka lyer, ha ka um, ha ka khyndew, ha ki jingbuh-jingsat, ha ki jaiñ ki nep, ha ngi hi bad ha ki jingbam-jingdih jong-ngi. Manla ka por ba ngi ring-mynsiem, ngi pynrung bun spah sha ki tor, bad ngi pynhiar-mynsiem ruh bun spah shabar. Ymdei ban pyrkhat ba baroh ki *Germs* ki long ki bapynsniew Don ki *Germs* ki bapynbha bad ki don pat ki bapynsniew. kumba don ki mrad ki bapynbha bad ki bapynsniew, kum ki bseiñ, ki ñianglartham bad ki khla.

Kine ki *Germs* ki bapynsniew ki long ki khñiang jong ki jingpang, kum ka pang-khlam, ka pangswai, ka pangsuh pynhiar, ka jingpangkpoh bad ka suhot. Lada ymdon kum kine ki khñiang, yn num don kum kine ki jingpang, kumba kumba yn num don jingthung ei-ei lada yn num don ki khñiang. Ngi lah ban nguid ia kine ki khñiang manla kaba ngi ring-mynsiem, la katta ruh lada ngi long ki bakhlaiñ bad bakoit-bakhiah kim lah ban pynsniew ei-ei ia ngi. Dei tang haba ngi tlot ngi swai, ba ki bor ha ki met jong-ngi kim lah ban jop ia ki nongwan pynshi-tom. Ngi dei, namarkata, ban leh katba shong la ka bor jong-ngi ban iairi ia la ki met ha ka jingkoit-jingkhiah, bad namar-kata, ha bashait-baeh bha lah ban ialeh-pyr-shah ia ka jingwantur jong kine ki khñiang ki basniew.

19.—(B).—Ka Lyer Ka Bakhuid.

Ka lyer ka long ka jingiakhleh lang ki artylli ki jinhaw, ka oksijen bad ka nitrojen. Khlem ka oksijen ngim lah ban im wat tang saw minit ruh. Ka nitrojen ruh ka donkam, namar ba ka pynduh-bor ia ka oksijen, kumba ka um ka pynduh-bor ia ka brandi, ia ka waiñ, ia ka sia. ne ia kano-kano ka kynja baum ha kaba la theh ia ka. Bad ha

kane ka rukom ka nitrojen ka pynbit ban ring-mynsiem ia ka.

Lada u briew u bapang u dei ban dih brandi, um dei ban leh kumta, lymda la khleh lang la kumno-kumno ia ka bad saw-shah ka um. Ha kajuh ka rukom ym bit ban ring-mynsiem ia ka oksijen, lymda la khleh lang ia ka bad saw-shah ka nitrojen. Tang ma-ka hi kan pyniap, namar ka khlaiñ than. Ka lyer thymmai ka bakhuid, namar-kata, ka dei ka lyer kaba don shibynta na ka san bynta ka nitrojen. Katta katba nangbun kiweipat ki jinhaw kiba rung ha ka lyer, katta ka long kaba kham sniew ia ngi.

Ha ki nongbah ki baheh kiweipat ki jin-haw ki wan-rung sha ka lyer na ki jaka-shna jingshna, na ki ding bad na ki jingpynhiar-mynsiem jong ki phew lak ki briew. Ha ka por-slap don shibun ka tdem um ha ka lyer.

Ka lyer aamarkata ka kham khuid ha ki jaka bymdon bawit-bakah ban ia ha ki nongbah ; bad ha ka bashai bad barang bha ka bneng, ban ia ha ka por sngem bad dum-lyoh.

Ha ka por-slap, bad haba ngi shong ha ki nongbah, ngi dei ban ring-mynsiem ia ka lyer kumba ka long hi, bad dei ban da kham sumar bniah ban num ioh ka lyer kaba kham sniew ban ia ka badei ban ioh. Lada set khop ia phi hapoh kawei ka kamra bad katto-katne ka jingbam, bad lada ym lah

ban wallam jingbam shuh sha phi ynda phi la bam lut, phin iap-thngan hadien kattokatne por.

Ha kajuh ka rukom, lada set ia phi khop ha kawei ka kamra ha kaba ka lyer thymmai kam lah ban poi, phin iap-op, ynda phi la pyndonkam lut ia ka lyer kaba hapoh ka kamra. Kata ka long kum ban ong, ba phi la pynlut ia ka oksijen jong ka lyer kaba hapoh ka kamra.

Lada ka kamra ka don lai hajar kubik phut, yn don kumba hynriew spah kubik phut ka oksijen. Namar uwei u briew u ring-mynsiem kumba lai hajar kubik phut ka lyer ha ka shikynta. Ynda phi la don kumba shikynta ha ka kamra, yn num sah bun shuh ka oksijen. Ia ka jaka jong-ka yn hap shim noh da kiweipat ki kynja-met tynrai balong-bih shibun, kata, ki lyngkhot met ki baiap bad da ka jinhaw ba la khot ka jinhaw sma-jew kaba la pynhiar-mynsiem na ki tor. Ka nitrojen kan shu sah kajuh hi, hynrei ka oksijen kaba ai jingkoit-jingkhiah bad kaba kyrshan ia ka jingim kan num don shuh. Ka kamra kan sma iwkhong shibun, bad uno-uno uba leit rung ha ka un hap mih kloi-kloi, lane un hap plie wang ia ki jingkhang bad jingkhangïit ba kan dup rung ka lyer ka bakhuid.

Ki kamra skul, ki thiatar, ki kamra shong bad kiweipat ki jaka ba la ker ha ka ba

shong, ialum ialang bun ki briew, ki sma iewkhong shibun ha uno-uno uba wan rung sha ki na ka lyer ka bakhuid ka badon habar, namar ka kamra ne kamra-heh, ha ka jaka ba don ka nitrojen bad oksijen, ka don pynban da ka nitrojen suda, ka jinhaw iewjew bapynsniew bad ki kynja-met tynrai. Kine ki kynja-met tynrai ki don ki kynja-met iap ki barit bha bin-bin na ka met, ki rit haduh katta katba phim lah ban iohi ia ki, bad ki jinhaw basniew la pynlong na ki. Kane ka kynja-met ka don ha ka jingpynhiar-mynsiem kaba mih na ki tor. La pynmih ia ka ruh na ka snieh-doh ka bajakhia, ki kjat ki bajakhlia, ki shyntur ki bajakhlia, ki bniat ki bajakhlia, bad ki jaiñ ki bajakhlia. Katba nang pynhiar-mynsiem ia ki kynja lyer ba iewjew, katta nangmih bun ka kynja-met tynrai ka basniew ryngkat bad ka. Ka lyer kam sniew kat ban pyniap ia ki briew, hynrei ka sniew tang kat ban pynñiun ia ki, ka pynbaiongkhlieh, bad, lada kim da khlaiñ ka pynsngewtlot, bad pynsngewpang ia ki. Phin sngewsih shibun ban bam lane ban dih ia ka bih ; te balei phin leit ring-mynsiem da ka bih lada phi lah ban kiar na ka ?

Tang kawei ka lad ban lait na kane ka lyer ka basniew ka long ban plie rynghang ia ka jingkhang-heh bad jingkhang-ïit. Kan mih noh shabar na ki bad ķan iakhleh bad

ka lyer ka bathymmai shabar, katba ka lyer ka bakhuid ka nangrung shapoh bad shim ia ka jaka jong-ka.

Leit shabar ha ka lyer ka bakhuid katba lah, bad haba phi don hapoh ïing, pyrshang ban ioh ka lyer kamra ka bakhuid kum ka lyer badon shabar da ka baplie ia ki jingkhang-bah bad jingkhangïit. Lada phi kwah ban sngewshait, pynshait bad leh shait,—ai ba ka lyer ki kamra ha kiba phi shong mynsngi bad thiah mynmiet kin long ki bapyngngad, ki basngewtynnad hir-hir bad ki bakhuid basuba.

Na ka Kot Jingkoit-jingkhiah.

20—Ka Jingkordor ka Por.

Ki kamram ki bun.

Ka bakordor tam ha ka jingim u briew ka dei ka por. U briew uba tip ia ka jingkordor ka por um ju pynsyrwa wat tang shi-minit ruh. U briew u don shibun ki kamram ban pyndep, bad ka jingim jong-u ha ka pyrthei ka long ka balyngkot. Kano-kano ka kam kaba u don ban leh, u dei ban leh ia ka shisyndon. U dei ban pyndap manla ka khyllipmat ka jingim jong-u da ka kam. U pyn-

jlan ia la ka rta ka jingim jong-u da ka jingiaitrei bad u pynlyngkot ia ka da ka jingalhia.

Ka Jingpynsyrwa.

Ki briew ki shait ud ia ka jinglyngkot ka por, hynrei ki don pynban kyrhai, palat ban ia kaba ki nang ban pyndonkam ia ka. Shibun bah ki briew ki la pynleit ia la ka jingim ha ka bymleh ei-ei ruh, ne ha ka baleh ia kaba kim shym dei ban leh. Ki iaud ba ki khyndiat eh ki sngi jong-ki, hynrei ki leh pat kumba kim kut shuh.

Lada ngi bynta ia ki jingim jong ki babun ki briew ha ki ar-phew bynta, ngin shem ba la kumno-kumno khad-khyndai na ki ki long ki basuda, kiba khlem ei-ei, ki long ki bymdon ka jingsngewbha, ne kiba khlem kam. Kiba kum kita ki briew kim lah da lei-lei ban suk. Ka jingbymdon la ka kam ka duk kam long ka jingsuk. Ymdon ka jingsngewsuk ha ka pyrthei kaba da hun shisha kat ka jingnang ban pyndonkam bha ia la ka por.

Ka Jingiarap-lem.

Ki briew ki ju iakhñium ba kim tip kumno ban pynleit ia la ka por. Hynrei ymdon jingkyrduh kam ei-ei ha ka balah ban pynleit ia ka por ban da myntoi artad. Manla u briew u don kyrhai ki lad ban pyntrei na ka bynta ka jingiabit lang. Kine ki

biang ban shim ia ka por jong uno-uno u briew u batrei minot eh. Ban sneng ban kraw ia ki babieit, ban iabeh iarap ia ki bakyrduh, ban pyntngen ia ki bashem-jynjar, ki long ki kamram kiba wan hap ha ngi lajan manla ka sngi. U briew u ioh lad bunsien ban theh umphniang halor ka um ka bakhih khuslai, pynjem ia ka jingbishni ne ia ka jingbitar jong ki lok bad ki paramarjan, ban weng ia ka jingmut-sniew bad ban leh-hok ia ka jinglong u briew u badawa hok. Kine baroh ki long ki jingleh ki badonburom, bad ki wallam ka jinghun ka bakhraw ha u briew uba pynbeit ia la ka por ha ki.

Ka Jingpyrkhat bad Jingpule.

Katto-katne ki briew kim ioh kam satia ban pynleit ia la ki por ki balait, kim lah ban shem lad ban pynleit ia ki, ha bamarwei bad ha basngewkynjah. Hynrei, ki lah da ka bajem ban pyndonkam ia kiba kum kita ki por ha ka bapyrkhat ei-ei bad ka bapule. La ki lah ban num don kino-kino ki lok ki jor ban iakren iakhana, ki lah pynban ban iakren ha-lade hi. Ki lah ban pyrkhat thanda jai ia la ki jingshem ki jinglap ki bamynshuwa. Ki lah ban pyrkhat ia ki lad ki lynti da kaba ki lah ban pynbeit ia la ka iaid ka ieng. Ka por kam lah ban shu snoh

ldui ha u briew uba don jingpyrkhat, bad ka long ka bymlah ia u ban shu long marwei.

Na ki rukom baroh ki badei ha ka bapyndonkam ia la ki kynta ki balait, ymdon kaba da kordor kat ka jingpule ia ki kot ki babha. Ki nongthoh ia ki jingthoh ki badonkam bad ki badonburom ki long ki lok jong-ngi, ki nongkyrshan ki babha tam ha ka jingim. Haba pule ia ki ngi im bad ki jingpyrkhat ki bastad bad ki jingsngew ki badei.

Ka Jingpynsan Ialade.

Ki bor tynrai jong u briew hi ki baduna. Dei da ka jingpyndonkam bha ia ka por ba u lah ban pyniar bad pynsan ia kine ki bor. Ia ki jingai-sngewbha, kiba ngi iohpdiang na U Blei, ngi dei ban iaipynsaphriang barobor bad ban pynkharoi ia ki da ka jingpyndonkam bha ia la ka por.

Don shibun bah ki rukom pynbyrngia ki bamyntoi bad ki bympynsniew ei-ei ha kaba ngi lah ban pynleit ia la ka por. Ngi lah ban pynleit bha eh ia la ka por ha ki jingiakren-jingiakhana bad u lok uba la jied kynsai. Kaba kum kata ka jingiakren-jingiakhana ka pynthanda ia ka jingmut bad ka pynproh ia ka jingshemphang, bad ka pyniar ia ka jingtip-jingnang. Ia ka jingalem ka rta ymdei ban thew da ka jingbun ki snem ba la im, hynrei da ka rukom ha kaba la

pynleit ia ka por. "Tang shikynta ka jingim donburom ka babun kam ka kham kordor ia ka shi-rta pynieng khlem ka nam ka kyrteng."

21.—Ka China bad ka India.

Ngi la ioh ba ka jingnang-jingstad nyngkong eh ka la sdang bad la nangsan ha Mesopotamia, ha Egypt bad ha ka dewlynnong Crete ka barit ha ka duriaw Mediteranean. Hamar kajuh hi ka por ka jingnang-jingstad ka bakhraw ha China bad India ka la sdang bad ka la nangsan ha la ka-jong ka rukom.

Ha China, kumba ha kiweipat ki jaka, ki briew ki shong ha ki ri them jong ki wahbah. Kine ki briew ki dei kito ia kiba la khot Mongol. Ki shna ki khiew ki pliang ki baitynnad na ka kynja nar-tama bad hadien pat na ka nar. Ki tih ki kharai-um bad ki tei ki jingtei ki baitynnad bad ki la pynmih ka rukom-thoh jingthoh ka bathymmai. Kane ka rukom-thoh ka pher shibun na kiweipat ki rukom-thoh jong-ngi ia ka Hindi, ka Phareng ne ka Urdu. Ka long ka kynja rukom-thoh dur. Kawei-pa-kawei, ka ktien bad teng-teng, wat ka sentens ka balyngkot ka long kum ka dur hi. La ju don kum kane ka jingthoh da ki dur ha Egypt

hyndai, ha Crete bad hà Babylon ruh. La khot mynta ia kane ka rukom-thoh da ki dur *hieroglyphic writing*. Lah ban iohi ia kane ka rukom-thoh ha ki ïingbuh-kynshew bad ha ki katto-katne ki kot. Ha ri Egypt bad ha ri sepngi kane ka rukom-thoh ka don tang ha ki jingtei ki barim eh. Ia kane ka rukom-thoh ymdon ba pyndonkam shuh ha kito ki jaka la slèm bah. Hynrei ha ri China, wat haduh mynta, ka jingthoh ka long ka kynja rukom-dur hi, bad la thoh na khlieh sha kjat; ym na kadiang sha kamon kumba leh ha ka Phareng ne Hindi, ne na kamon sha kadiang kum ha ka Urdu.

Ha ri India bun ña ki jingtei ki barim eh kiba dangsah la tep, lehse, da ka khyndew bad u shyiap. La buhrieh ia, ki na ngi hadnh ban da tih ia ki dano-re dano. Hynrei katto-katne na ki jingjot-jingpra kiba naduh hyndai eh la lah ban shem shaphang shatei. Ngi tip la kumno-kumno ba mynhyndai eh, wat shuwa ban wan poi ki Aryan sha India, ki Drabidian ki la shong hangne, bad ki long ruh kiba la shai shibun. Ki ju iakhaii-pateng bad ki briew jong kiweipat ki ri. Ki shalan bun ña ki mar jong-ki sha Mesopotamia bad Egypt. Ki shait phah ruh lyngba ki duriaw ia u khaw u kba bad ki muslamusli kum u sohmrit bad u dienggngai ban shna ïing shna sem. La eng ba katto-katne na ki ïingpaki-ïingdulan jong ka nongbah Ur

hyndai ha Mesopotamia la shna da u dieng-ngai ba la shalan na ri India phang shathie. La ong ruh ba la ju phah ia ka ksiar, ki paila, ki bniat-hati, ki klew bad ki shrieh na India sha ri sepngi. Kumta ngi iohi ba la dei ban don ka khaïi-pateng ka bakhraw hapoh ka ri India bad kiweipat ki ri ha kito ki por. Ka khaïi ka pateng ka lah ban don tang haba ki briew ki la nang la stad.

Ha India bad ha China kumjuh ha kito ki por la don ki hima ki barit. Kine ki hima kim long baroh hapoh kawei ka jingsynshar. Kawei-kawei ka nongbah rit, bad katto-katne ki nongbah rit, bad katto-katne ki nongrit bad ki lyngkha ki risai ki don la ka-jong ka-jong ka jingsynshar. La khot ia ki ki hima-shnong. Bun na kine ki long ki ri-synshar-paidbah, wat ha kito ki por hyndai. Ym ju don syiem, hynrei tang ka kynja dorbar ba la-jied ban synshar ia ka hima. Katto-katne na kine ki long ki hima-syiem. Wat la kine ki hima shnong ki don la ki-jong ki jingsynshar ki ju iatrei-lang kawei bad kaweipat, kata, ki iarap kawei ia kaweipat. Teng-teng kawei ka hima heh ka long kum ka nongialam ia ki shibun kiweipat ki hima rit.

Ha ri China kine ki hima rit shen-shen ki la kylla-long tang kawei ka himabah, ka hima-patsha. Ha ka por ka jingsynshar jong kane ka hima-patsha la tei ia ka kynroh

bah jong ka China. Phi la pule shaphang kane ka kynroh bah bad katno ka long ka baheh bah shisha. La tei ia ka naduh ka duriaw ter-ter shaduh ki lumbah ki bajrong ki badon shaphang shatei ban khang ia ki-weipat ki jaidbynriew Mongol na kaban wan hiar sha China. Kane ka kynroh ka don kumba 14,000 mail ka lynter, bad ka don 20 haduh 30 phut ka jingjrong, bad 25 phut ka pyngkiang. Pateng-pateng don ki kut bad ki kynroh kut ha ka Lada la tei ia kaba kum kane ka kynroh ha India kan jin da la kot haduh Lahore na shaphang shatei haduh Madras shaphang shathie. Ka kynroh bah ka dangieng haduh mynta-mynne, bad lada phin leit sha China phi lah ban iohi ia ka.

La-kylla Khasi na "Ki Shithi u kpa sha ka khun" da u Pandit Jawaharlal Nehru.

21.—Ka Jaid Jew.

"Ki Jew ki long ka jaid briew kaba shi-kyrpang" Ong u Sri J. Nehru, u Myntri-rangbah ka India ha ka kot jong-u, ka *Glimpses of World History* ha ka bynta ba u la thoh ha ka 1933. "Nyngkong ki la long ka jaid, ne shibun ki jaid briew, ha Palestine, bad la iathuh ia ka jingiathuhkhana

ka basdang shaphang jong-ki ha ka Kitab Barim jong ka Bible. Ki la long ki basngewsarong ialade, ki da pyrkhat ba ki long ka Jaidbynriew Ba-la-jied. Hynrei kane ka long ka jingsngewsarong lade kaba ki briew lajan baroh ki iadon hi. Ki la long kiba la shah-jop, kiba la shah-banbeiñ bad kiba la shah-ringmraw manla ka teng, bad katto katne na ki jingthoh-jingrwai ki baithiang bad bapynkhih mynsiem ha ka ktien Phareng ki long ki jingrwai bad jingrwaimyllung jong ki Jew kumba la ai ha ka jingpynkylla thikna ia ka Bible. Nga tharai ha ka ktien Hebrew tynrai ki long ki baithiang katjuh, ne kham palat pynban. Ngan ai ia phi tang khyndiat laiñ na kawei na ki Psalm":—

"Harud ki wah ka Babylon ngi shong bad iam ; haba ngi kynmaw ia pha, ko Seion.
La ki duitara ngi tawah khop ; halor ki dieng ba don hangta.
Namar kita kiba la lam-mraw ki la kwah te na ngi ka jingrwai, ka surthiang, ha ka jingnoh-mynsiem jong-ngi ; Rwai ha ngi kawei na ki jingrwai Seion.
Kumno ngin rwai ia ka jingrwai U Trai ha ka ri nongwei ?
Lada ngan klet ia pha, Ko Jerusalem ; ai ba ka kti kamon jong-nga kan klet la ka jingtbit.
Lada Ngam kynmaw ia pha, ai ba u thylliej un dambit sha ka dohdoh jong-nga, haoid lada ngam kham jied ia ka Jerusalem ha ka jingsngewbha eh jong-nga."

Ia kine ki Jew la pynsaphriang kylleng ka pyrthei ha ka bakhadduh. Kim don la ka ri trai, ne ka jaidbynriew, u ong, bad katshaba ki leit ki long ki sohshnong ki baisaitmet bad baikynsha. Hynrei kine ki briew ki baphylla ki la lah ban iatur lyngba ki jingeh bad jingpynpoh baroh, bad ki la lah ban ri bha kyndong ia la ki jinglong bakyrpang kum ka jaidbynriew, ki la roi la pa bad ki la pynmih shibun ki briew ki bakhraw. Mynta ki bat ia ki jaka badonburom kum ki riewnang riewstad, ki rangsaidthma, ki nongthoh-kot, ki nong-bei-tyngka bad ki riewtrei-kam trei-duk.

Seion ki Jew ki khot ia ka Jerusalem, ka kynja ri ka Jingkular, bad ka Iakhih Seion ka long kane ka jingkynmaw ia ka Mynnor kaba ring ia ki sha Jerusalem bad Palestine.

Ha ka bakut ka khad-khyndai spah-snem ka Iakhih Seion ka la nang shongshit, bad bun ki Jew ki la leit sha Palestine ban buhai-shnong.

Ha ka snem 1917 ki Sorkar Phareng ki la pynbna paidbah ba ki la thmu ban ai ia ki Jew ka Ri Trai (*National Home*).

Mynta ki Jew ki la ioh ia kata ka Hima La-jong. La khot ia ka, ka Hima Israel Ka long ka ri synshar-paidbah. Ka la don la ka dorbar hima la ka-jong kaba pyniaid ia la ka jingsynshar.

23.—Ka Jingduwai u Solomon.

U Solomon u la ieit ia U Trai, u da iaid ha ki aiñ u kpa jong-u. Te u syiem u la leit sha Gibeon ban kñia hangta. U Trai u la paw ha u Solomon ha ka jingphohsniew mynmiet ; bad U Blei u la ong ; "To pan kaei ngan ai ha me"

U Solomon te u la ong, "Me la pyni ka jingsbun bakhraw, ha u shakri Jong-me, u Dabid, u kpa jong-nga, kat kumba u la iaid ha-khmat Jong-me, ha ka jingshisha, bad ha ka hok, bad ha ka jingbeit ka dohnud bad Me : bad Me la tyngkai, na ka bynta jong-u, ia kane ka jingsbun bakhraw ba Me la ai ha u u khun ban shong halor ka khet jong-u, kumba ka long, ha kane ka sngi. Mynta te, Ah Trai. U Blei jong-nga, Me la pynlong syiem ia la u shakri, ha ka jaka u Dabid, u kpa jong nga ; bad Nga long tang u khynnah u barit ; Ngam tip kumno ban mih shabar, lane ban rung shapoh. Bad u shakri Jong-me u long hapdeng u paidbah Jong-me uba Me la jied, u paidbah bakhraw, u bymlah ban ñiew lymne kheiñ namar babun eh. To ai ha la u shakri, namarkata, ka dohnud basngewthuh ban bishar ia u paidbah Jong-me, ba Nga lah ban ithuh ia ka babha bad ka basniew ; naba uei u balah ban bishar kat une u paidbah u bakhraw Jong-me ?"

Kata ka jingkren te ka la pynsngewbha ia U Trai, ba u Solomon u la pan ia kum kane. Te U Blei u la ong ia u, "Namar ba Me la pan ia kane, bad ba mem shym la pan ialade ban im slem, lymne mem shym la pan ka spah ialade ; lymne mem shym la pan ia ka jingim ki nongshun jong-me ; hynrei me la pan ialade ka jingshemphang ban sngewthuh ia ka jingbishar ; ha khmih, Nga la leh katba kum ka ktien jong-me : ha khmih, Nga la ai ha me ka dohnud ka bastad bad bashemphang : kumta ba ym shym la don uwei uba kum ma-me, mynshuwa jong-me, lymne hadien jong-me un ym mih uba kum me. Te Nga la ai ruh ha me kata kaba mem shym la pan, ka spah bad ka burom ruh, kumta ban ymdon uwei hapdeng ki syiem uba kum me, ha ki sngi jong-me baroh. Bad lada mem iaid ha ka lynti jong-nga, ban sumar ia ki aiñ bad ki hukum jong-nga, kumba u Dabid, u kpa jong-me, u la iaid, te ngan pynjlan ia ki sngi jong-me."

Bad U Blei u la ai ia u Solomon ka jingstad bad jingshemphang shikaddei eh, bad ka jingkhraw ka dohnud kum u shyiap uba harud duriaw.

Na ka Bible.

24.—Ka Jingbuh u Barim.

Ka jingteh ka jingiadeikha-deiman.

Ka jingbuh u Barim ia ka jingkheiñ jaid hapdeng ki Khasi ka long ka badei ia ki riewmynta ban pyrkhat bha. U buh bynta kaei ka jinglongkur-longjaid, bad kaei pat ka jingialong-kha long-man. Ia ki khun ki kti kiba mih na kawei ka kiaw tymmen la ong ba ki long ka jaid, bad ia ka ïing ne ka jaid u kpa la khot ki nongkha ; ki para ne ki hynmen u kpa ki long ki syngken-kha bad

Ka India Kaei ?

'Ka Ri India ka dei", ong u Sri K. M. Munshi, "ka Hima Synshar-paidbah ; ka jingmut-dur jong-ka ka long ia ka bha-lang ; ka jingthew jong-ka ka dei ia ka jingmanbha lang. Nga kyrmen ka long ka *Survodaya State* ha kaba ki jingangnud na bynta ka jingsan ha ka buit ka akor bad ka myllsiem kin kham pawkhmat ban ia kito kiba dei tang bad ki bashabar".

Uno-uno u nongsynshar ha ka hima ba la aisap bad ka jingsngewthuh ia la ka kam-kynti u dei ban don, nalor kiei-kiei baroh, ka jingngeit ha U Blei. U nongsynshar uba khlem ka jingngeit ha U Blei um dei uweipat lait na u riewkhwan-lade bad u riewwad-myntoi, ne n nongbylla-sngi, u ong uto u riewstad.

ki pyrsa jong-u pat ki long ki bakha ha ki khun jong-u. Ia ka kmie la khot ka Iawbei blei bad ia u kpa pat u Thawlang blei. Ka ktien *blei* hangne ka pyni ia ka jinglong kyntang ka longkmie longkpa, bad ba ia ka longiing longsem jong-ki la pynskhem da U Blei. Ha ka jingbuh u Barim ka don ka jingteh ka bakyntang hapdeng ka ïing ki nongkha bad ki khun-kha. Ki khun-kha don ki ka jingsngewieit bad jingsngewburom ka bakhraw ia la ki nongkha. Ha ka juh ka jingsngewiadei ha-ïing ha-sem ki kmie-kha ki ieit ia la ki khun-kha. Katba ka dangdon ka jingñiewburom ia ka jingialong-kha ialong-man hapdeng ki briew, ka don ka jingiashong palei, ka jingiasngewlem bad ka jingiakitkhia ia ka jingiabit bad jingiabha lang.

Hato haba ki Khasi jong-ngi ki la kylla jingngeit ki sngewdei ma ban pynduh noh ia ka jingbuh u Barim ha ka liang ka jingiadeikur dei-jaid bad jingiadei-kha dei-man? Ka rukom im babha ki Khasi kan duh kan dam noh bad kan mih ka jingkulmar bapynjot lada kin iapynkheiñ ne leh bymkheiñ shuh ia ki jingbuh rukom u Barim.

Ngi la iohi da la ki khmat ba ka jinglongdonburom bad jinglong-donakor ki Khasi ka la nangduh-nangduh noh. Ymdon shuh ka jingiaieit ñiewkor shi-ïing shi-sem shi-kha shi-man. La mih ka jingiapait ka jingiapra ha ka jaid ka kur; bad ka burom ka surom

shi-kha shi-man kam don shuh.

Dei ban pynkhie-im thymmai ia ki jingbuh ki longshuwa-manshuwa ha ka liang ka jingsngewjan bad jingsngewieit shi-iing shisem bad shi-kha shi-man.

25.—U Nonglehbha.

(*Benefactor.*)

Uwei u nongthoh u ong ba don ki briew kiba ka jingim jong-ki ka long lajan kat ka Gospel; ka ai jinghikai ia kiweipat kiba pule ne kiba tip ia ka; ka pyrsad-mynsiem ia ki ban im ka jingim ka babha bad ka bakordor, kaba long ka jingkyrkhu ia kiba hadien-habud.

La kumba shispah hynñiew phew snem palat, ha kawei ka miet tlang ka bakhriat eh, uwei u samla shongskul jong ka Skulbah Strassburg, u la mih ban leit iaidkai sha ki lumbah sha Ban-de-la-Roche. Ka ior ka jylliew, ka jingkhriat ka bajur ka sam bha bad ka lyer ka beh kyrthep. Shuwa ba un poishiteng lynti, u la sngewthait katta-katta haduh ba u la shu dem khrup hapdeng ka ior. Hangta un jin da la iap jinduh na ka jingkhriat, lada um shym la dei iaid na kata ka lynti uwei u briew uba ñiah la ka kali. Uta u nongñiah-kali u la pyndih ia u katto-katne ka waiñ bad u la leit lam ia u ha ka kali sha

ka nongrit ka bahajan eh. Um treh ban shim bainong ei-ei haba u samla shongskul u la tyrwa, bad um treh ban iathuh wat la ka kyrteng.

Um shym poi pyrkhat aiu une u nongñiahkali bha-mynsiem u la leh na ka bynta ka Ban-de-la-Roche. Namaruta u samla shongskul u dei u Johann Friedrich Oberlin, uba la long hadien u nonglehbha u bakhraw jong kata ka ri-them ka badum.

Khyndiat snem hadien, u Oberlin u la thiah pang ha la ka kamra rit ka bymdon jingbuhjingsat shibun ha Strassburg. U la ialeh ban pyndap la ka bam ka dih da ka bahikai. Katba u dang-thiah hangta, ula pyrkhat lyngwai wit aiu u dei ban leh ha la ka jingim, la wan ka jingtied ha ka jingkhang-iing jong-u, bad u riewphylla u la wan rung shapoh. Katba u dangpeit sawdong ia kata ka kamra rit baduk, u la kren mianmian halade, "Kane ka i kum ka Ban-de-la-Roche". Ynda kumta u rkhie, u phai sha u Oberlin bapeit lyngngoh bad u la ong, "Nga shem phi dei uta u briew uba nga kwah " Te u sa shong artad harud jingthiah, bad u iathuh ia u Oberlin ia ka daw balei u wan shata. Ka kyrteng jong-u, u ong, ka long u Stuber, bad u la trei khad-hynñiew snem kum u Pastor, ne u nonghikai niam jong kita ki briew ka Ban-de-la-Roche. Te haba ka jingkoit-jingkhiah jong-u kam long shuh, u

la wad da u briew u bashitrhem ban shimti ia ka jaka jong-u. U Oberlin u la sngew ba kane ka dei ka jingkhot na U Blei bad u la kular skhem ban leit.

Ka Ban-de-la-Roche ka dei ka ri-them babun lum kaba pynlong ia kawei ka distrik ha Mihngi France hajan ka nongbah Strassburg Ki briew jong-ka ki long ki babieit, ki baduk, ki bakulmar bad ki bakhlaw shikaddei. U Oberlin u tip ba u la don ka kam ka baeh ha-khmat jong-u, haba u la shimti ia ka kam ka jingim jong-u mynba u dang arphew hynñiew snem ka rta. U la im bad u la trei minot hi tdop baroh shilynter ka jingim jong-u, hynriew phew snem, tad haduh ba un da iap hangta, u tymmen uba phra phew hynriew snem ka rta.

Nyngkong-nyngshap u la ialeh ban pynduh ia ka jingduk jong-ki. Ki briew ki la duk suhsat haduh ba bun na ki ki la bam da ki phan khlaw, da ki soh appl khlaw, da ki soh-ot, da ki sohsning bad sa da u phlang uba la shet ha ka dud. U Oberlin u la hikai ia ki ban rep. Hadien u la thung ki dieng soh, bad u la pynkohnguh ia ki briew ban rep brisoh.

Ha ki khyndiat snem ki la ioh bun ka bam ka dih na kane ka jaid jingbam palat ban ia kaba ki lah ban pyndonkam ialade ; kumta u Oberlin u la iakhih tyngeh ban trei ban plie ia ka ri-them na ka bynta ka khaii

ka pateng bad ki jaka ki bamarjan. Na ka bynta kane la donkam ki surok ki babha, bad u Oberlin u la hikai ia ki briew kumno ban shna ia ki, bad u hi ruh u la iatrei ryngkat bad ki, tad haduh ba kin da ioh ki surok kylleng sawdong ka ri-them bad ka surok bah ka babha sha Strassburg. Ka khaii ka pateng ka la sdang ban manbha kyrhai, bad ki briew ki la sdang ban shembha-shemmiat. Kumta khala-khala ki la long ki baioh-bakot la kim da riewspah eh.

Te u Oberlin u la pynkohnguh ia ki ban kynshew kyndiap, bad u la pynmih ka Seng Kynshew Tyngka na ka bynta jong-ki.

Ym shym la don ki nongtrei ki batbit ha ka ri-them haba u dangpoi hyngkong hangta; kumta u la jied katto-katne na ki samla ki bakynsai tam bad u la phah ia ki sha ki nongbah bamarjan ban ioh jinghikai. Khala-khala ka Ban-de-la-Roche ka la don la ki misteri, ki nongtrei-kynroh, ki kamar shna jingshna bad ki dorji. Nangta u sa buh ia ki kynthei bad ki tynnneh ban trei ha hi kam thir saiwul bad saikynphad ha la ki iingtrep jong-ki, u da pynioh kor-thirksai ia ki. Ban pyni rukom ia ki, ma-u bad ka lok jong-u hi ki la hikai ban nang thirksai.

Nalor kane baroh u Oberlin u la pynmih ki skul ia ki khynnah rit, namar u ngeit ha ka jingmyntoi ka jingioh-hikai. U la pynmih ki iing-shong-kot, u la seng ki ing-ri-khun-

swet bad aspata ia ki nongpang. Hynrei um shym la klet ia la ka kam kum u nongtrei niam. Ka Balang jong-u ka la khapngiah briew bha manla ka sngi U Blei ban sngap ia ki jingialap basngur bad bashitrhem jong-u. La ieit ia u da ki briew jong-u namar ka jinglong-khuid, ka jingsbun, ka jingshlur bad ka jingbha-mynsiem jong-u.

Shuwa ba un iap ha ka 1826 u la ioh ka jingkmen ban iohi ia ki paidbah ki baduk, ki babieit bad bakhraw jong ka Ban-de-la-Roche ha ki la kylla-long pat ka kynhun-briew ka babeit, ka bashembha-shemmiat bad ka basuk tam ha France.

Ki shong ha Khasi-Jaintia jong-ngi ki donkam kum kine ki longkñi-longkpa ban seng thymmai ia la ka jaidbynriew.

26.—Ki Nongialam Rangbah.

Trai Kynrad! Ko Nongbuh-nongthaw
I'u bynriew shityllup pyrthei!
Por kum kane to ai ban paw,
Na u babun-balang to sei,
Ki riewrangbah bakhraw dohnud,
Bakhlaiñ ka jingmut, bashisha
Ki kti ban trei ruh khlem bynnud;
Namar ka jingroi bad jingbha
Ba jingangnud ia kam longbeh
Ia ki kan ym lah ban pyniap,

Ka ioh-myntoi ki byniabeh
Tang la ka pla hi ban pyndap ;
Kiba don jingpyrkhat bad mon
Ban leh-bha ia ki parabriew,
Ka burom ka hormot badon,
Ka thok ka thak ha ki kam kiew.

Na ki Sur Khasi.

27.—Ki English.

Na ki duriawbah jnguiñ-jnguiñ mih bluit ka England phuhmat, bad ha ka la ieng jwaiñ ka jaidbynriew English bakhlaiñ-bor. Ka riti-synshar jong-ka ka long ka nuksa ia kiweipat ki hima ka pyrthei. Ki English kim dei ki traishnong nyngkong jong ka dewlynnong Great Britain, bad kim shym hiarpateng tang na kawei ka jaidbynriew. Ka ktien *English* ka long ka kyrteng ba la ai ha ki jaidbynriew ba khot Saxon, Angles bad Jutes Kine ki jaid ki la shong shaneng lam sepngi na Germany. Na kawei ka por sha kawei ka por, ki la leit hiarthma ia ka England u Nong-Briton, bad khadduh-khadwai la tyllep lin ia u. Bad ha ka snem 829, kine ki jaid German ki la ioh dakhor ia ka England baroh kawei.

Ki English ki long ka jaidbynriew ka bakhraw, bad ka borbah ka bakhraw ruh hapdeng kiweipat ki jaidbynriew. Ki pyndonkam ia ka bor ba ki don, ym tang ban

pynbit-pynbha tang ialade-hi, hynrei ban kyntiew bad ban pynroi ruh ia ka jingsuk bad jingmanbha lang u khunbynriew ha ka pyrthei.

Ki English ki la don naduh hyndai-hynthai ki rangbah ki bakhraw ha ki bynta baiapher ka jingim jong ka jaidbynriew. Kine ki briew ki pyniaid ia ka jingsynsharkhadar bad ki kam ki duk ka Ri England. Ki rangbah synshar-hima ki la pyni la ka matti, bad ki nongtrei-nongktah ki la pynmih ki kam kiba pynphuh-pynphieng ia la ka pateng, kiba la long ka burom ia la ka ri.

Ki English ki long ki bashlur ha ka thma la ha ryngkew ne ha duriaw. Ki long ka jaidbynriew kaba im da ka jingiaid-duriaw, bad ki hima jong-ki ki saphriang kylleng ki duriaw. Ki lieng khaiï jong-ki ki tap-lup ia ka pyrthei. Ki don ka kynhun liengiapom ka bakhlaiñ tam ha ka pyrthei. La khot ia ka England, namarkata, ka Kynrad halor ki duriaw.

Ki English ki don ka jingtbit kyrpang ha ka kam saiñpyrthei. Ha kane ka bynta ki da pawkhmat tyngeh, bad ki la long ki nongialam hapdeng kiweipat ki briew. Ki la pynmih ka rukom synshar da ka dorbar ki mihkhmat u paidbah, kaba la long ka rukom ia kiweipat Ha ka jingsynshar la pyniasohlang ia ka jingbha ka hima-sima bad ka jingmanbha u khun u hajar jong-ka. U

myntri-rangbah ka England ha ka thma pyrthei ka baar u dei u Mr. W. Churchill, uba da ka jingdon-buit, jingshlur-mynsiem, jingrangbah jingmut bad jingnang-ktien u la lah ban ialam ia ka jaidbynriew sha ka jingjop.

Ki English ki long ki baieit ia ka jinglaitluid bad jingleh-hok, bad ki basngewlem ia kiba shah lehbeiñ. Ki long ki briew kiba mut-hok, bad pyndep hok ia la ka kamram. Ka India ka la long ka hima shah-synshar hapoh jong-ki la slem bah. Hynrei haba ki la iohi ba ka la bit ban synshar-hi, ki la aiti ia kata ha ki nong-India hi. Ka India ka la ioh ia ka jingsynshar-hi naduh ka 15 August 1947, bad u myntri-rangbah u banyngkong jong-ka u dei u Pandit Jawaharlal Nehru. Ka jingaiti ia ka jingsynshar ha ki trai-ri ka la long da ka basuk kynjai, khlem jingjawsnam wat tang shisien jaw ruh. La leh ia kane ha ka por u Lord Mountbatten kum u Lat-rangbah ka India hapoh ka jingpyniaid jynsur mynsiem u Mr. C. Attle, u myntri-rangbah ka England. Ha kane ka rukom ka England ka la pyndep ia la ka juban kaba ka la khlei shisien ha madan. Katno ka bat la ka jutang !

Ki English ki long ki bakloi ban iapyndem lang ha ka por ka tan ka khen, ki kloi ban aiti ialade na ka bynta la ka ri, ban kohnguh ia la ki nongialam, bad ban shaniah ha

ki haduh ka jingiap. Ki da pyrkhat bha ia kano-kano ka kam shuwa ba kin rai jingmut ban leh. Wei haba ki la rai jingmut shisien kim ju kylla shuh la long kumno-kumno ruh. Ki isih ia kano-kano ka kynja jingleh-runar. Ban iarap ia kiba shem-jynjar ka long ka jinglong ka bakyrpang ha ki Phareng. Ia ki khynnah Phareng la hikai la dangrit ban kheiñ ba ka long ka bajahburom ban kren lamler lada long kumno-kumno ruh.

Ha ka khaïi ka patong, ha ka jingtroi-jingktah bad ka jingminot ki English ki la pynpawnam ialade. Ki Phareng ki long ki nongkhaïi ki batbit bad ki nongdie-jingdie ki baphikir bha.

Ka himabah ka England ka iar kylleng, bad la ong ba ka la long kumba shibynta na ka san bynta ka jingheh jong ka pyrthei. Kumta ki English ki don ka ktien ka baiar kyrhai bad ka jingnang jingstad ba dei ban iapyrthuh-bud. Ka jingthoh-kot ha ka ktien Phareng ka la pynmih shibun bah ki kot ba iadei bad ki kyrdan jingstad ba har-rukom, kiba la kyntiew shikaddei ia ki jingnang jingtip ha ka pyrthei. Ka ktien Phareng ka long ka lad ba lah ban iakren bad iapyniaid-kam pyniaid-duk bad ki jaidbynriew baiapher ka pyrthei. Ha kane ka ktien lajan baroh ki kot ki babha eh ha ka pyrthei la pynkylla.

Ha u Phareng ka jingangewthuh ia ka aiñ

bad ka jingieit ia ka jingshisha ki long ki sap ki bakhlaiñ shibun. Ki Phareng ki dei ki riewtrei-kam bad kiba imsngi ia ka jingtrei. Ki dei ki riewieit-ri ki bapawnam bad bapawkhmat eh. Ka jingieit-ri jong-ki ka la wallam ha ka ri ka bor, ka burom bad ka spah.

28.—Ka Jingioh ia ka Jerusalem.

Lehse kan long ka jingiathuh ka basngewtynnad da kumno la jop ia ka Jerusalem na ki Turki da ki Phareng, La shim ia ka Jerusalem da u General Allenby (hadien u Lord Allenby) khlem da siat shi-suloi ruh. La ong ba katba u nangleit shajan Jerusalem bad la ka kynhun-shipai, u la pyrkhat da kano ka lad ka babha tam ban ioh knieh ia ka Nongbah na ki Turki. U sngewsaitmet eh ban da pynmih snam ha ka Nongbah U Trai jong-ngi, ne ban da pynduh ia ki kynroh jong-ka, namar u Allenby u dei u Khristan. U sa leit sha Jerusalem. Haba u General Allenby u la don ha-khmat ka Nongbah, ba um kwah satia ban leh ei-ei ka basniew hangto, u la teligrap sha ka Sorkar British, u kylli aiu u dei ban leh ; bad u la phah kumta-kumta ka jubab sha u ba un pyndonkam ia la ka jingsngewthuh bad ban leh katba u sngewbit. Hynrei u

shu dang sngewartatien ha-lade, bad u la teligrap pat sha u Syiem George ban kylli jingmut na u, bad ka jubab na u Syiem ka long ba un duwai shaphang kata khnang ba un ioh jingshai. Te ma-u bad ki nongbud-nongrap jong-u ki la leit sha ka jaka kynjah ka bakyrpang ban duwai ha U Blei. Ki la ioh ka jingshai ba U Blei un aiti ha ki da ka basuk, bad khlem jingialeh ei-ei ruh.

Ha kata ka por ka la iaid ka jingialap hapdeng ki Turki ha ka Nongbah ba ka kynhun-shipai ka bakhlaiñ ka la nang wantur, bad ba la ialam ia ka da uwei u briew ba kyrteng u "Allenby" kaba mut ha ki Turki, Allah Bey, u Nongiathuh-lpa U Blei. Ka jingsngewkyiuh bad ka jingsheptieng ka la ngat kynsan halor ka kynhun shipai ki Turki, ba U Blei u la ieng pyrshah ia ki, bad ki la phet krad, ki la shah ia u General Allenby ban leit rung shapoh ka Nongbah khlem da siat shi-suloi ruh ha ka. U Blei u la pyndonkam ia u briew uba kum kata ka kyrteng ban pynioh ia ka Nongbah ha ka kti ki British, namar yn num don briew uweipat uba lah ban ioh kaba kum kato ka jingjop pawnam khlem da pynjaw snam shisien jaw ruh.

La ong ba u General Allenby u la poi sha ka khyrdop Joppa u da shong halor u kulai; hynrei kham pajih khyndiat na ka khyrdop u la hiar noh na u kulai; u shu iaid da ka kjat, bad u shu iaid lyndum shaka Nongbah.

U sngew ba um bit ban da shong da u kulai ne ban da tupia haba u rung sha ka Nongbah Bakhuid.

Kumta la aiti da ka basuk ia ka Nongbah ha ka kti jong-u ban pyndep phylla ia kaba la ong da uwei u nongiathuh-lpa uba ong, "Kumba ki sim ki her, kumta U Trai ki paid un iada ia ka Jerusalem, un iada bad un pyllait, un iaid lait bad un sumar ia ka." (Isaiah xxxi : 5.)

29.—U Syiem Lear.

U Lear, uwei na ki syiem rim jong ka England, u la don lai ngut ki khun-kynthei, ka Goneril, ka Regan bad ka Cordelia. Haba u la nang tymmen bad nang tlot u la pyrkhat ba kan bha ban pynbuh briew noh ia ki khun-kynthei jong-u, bad ban iasam ia ka hima hapdeng jong-ki. Hynrei namar ba u kwah ban tip nyngkong eh kano na ki kaba ieit eh ia u, u la kut jingmut ban tynjuh ia ki, da ka bakylli kyrpang ia ki marwei-marwei.

Ka Goneril, ka banyngkong eh, ba ka da tip bha eh ia ka jingjem mynsiem u kpa, ka la jubab, ba ka ieit ia u palat ban ia la kajong ka mynsiem. "Haba kumta," la ong u tymmen uba la kmen than eh. "Ha phi bad ha u tnga ba phin jied, ngan ai shibynta

na ka lai bynta ka hima jong-nga."

Ka Regan, ka khun ka baar, haba la kylli ia kajuh ka jingkylli, bad ba ka da khmihlynti ban ioh ka bynta mar-ryngkat na ka spah u kpa, ka la jubab, ba ka ieit ia u palat ban ia kiei-kiei baroh ha ka pyrthei; bad kumta ka la ioh ka bynta ryngkat bad ka hynmen jong-ka.

U syiem u la sdang ban kylli ia ka Cordelia, ka khun khadduh jong-u, kaba u la ju ieit lung-mynsiem eh baroh shikatta na ki baroh lai ngut. Hynrei la, ka la lah iohi haduh katno kitei ki hynmen jong-ka arngut ki la ioh, bad la jop da ka jingarsap jong-ki, pynban ym lah ban pynliat ia ka ba kan ai da kano-kano kaweipat ka jubab lait na ka jubab beit phrak bad basngur mynsiem. "Ko pa," ka ong, "Nga ieit ia phi katba i khynnah rit i dei ban ieit ia la ki kmie ki kpa. Kito kiba shu leh-mynleh ieit palat ban ia kane, ki shu kren tyllep bad kren arsap ia phi."

U tymmen, ba u sngewsih eh ban iohsngew ia kane, u la kwah ia ka ba kan weng noh ia kito ki ktien. bad sa shisien u la kylli biang ba kan iathuh haduh katno bad kumno ka ieit ia u; hynrei ka la ong biang ia kijuh ki ktien kiba ka la jubab mynshuwa.

"Namarkata, to sngap pha," la ong u Lear ha ka jingsngewatnud, "ia kaei kaba ka jingbymsngewnguh jong-pha kan wallam bad ai ha pha. Namar ba pham shym la

burom ia la u kpa ha ka jinglong-tymmen mar katjuh bad ki hynmen jong-pha, phan num ioh bynta ei-ei ruh na ka hima jong-nga ne ka spah jong-nga." Bad khala-khala hadien, u la pyniapoi-kha ia ki arngut ki khun nyngkong jong-u, ia ka Goneril bad u Duke ka Albany, bad ia ka Regan bad u Duke ka Cornwall, u da ai-sngewbha ia ki mar-shiliang na ka shiteng ka hima jong-u, bad u da kular ban ai ia ka basah ruh ha ki ynda u la iap. Hynrei ka jingstad, ka jing-sian bad kiweipat ki jingtbit jong ka Cordelia, ki la pynsaphriang khala-khala ia ka kyrteng jong-ka shabar ka hima, bad ha kaba khad-duh ki la poi ha ki shkor u Aganippus, u syiem ka France, uba, khlem da kheiñ ei-ei ia ka jingduh bynta u la shim ia ka kum ka lok jong-u.

Hadien kane, u Syiem Liar, u nangnoh arsut la arsut katba nangslem la ka rta, bad u la hap ban shaniah tylli ha ka jingpyniaid ki khun-kynthei jong-u bad ki tnga jong-ki; bad ma-ki pat katba nangmih kawei-pa-ka-wei ka sngi ki nang shim khyndiat-pa-khyn-diat na ka hima jong-u, bad u syiem pat u la hap leit.shong leit sah bad ka khun nyngkong jong-u bad ban ap bad synran tang da ki hynriew phew ki shipai ki swar jong-u. Hyn-rei ki ruh namar ba ki i-bun eh bad i-kyn-rum kynram haba wan kai wan iaid ki lok ki jor la hap pynduna noh sa tang laiphew.

Khlem da pyrkhat khuslai ia kata ka jingleh ñiewbeiñ, u Syiem u la leit pat sha ka khun ka baar. Hynrei um shym la sah slem hangta haba ka jingiapher jingmut ka la mih hapdeng kata ka ïing ba khapngiahbriew; sa tang san ngut la shah ban ap bad peit ia u. Sa shisien pat u leit sha ka khun nyngkong jong-u, u da kyrmen ba kan num lah khlem da pyrkhat sngewsynei ia ka jinglong-tymmen jong-u ; hynrei mynta pat kam treh satia ban khot ia u lymda u sngewhun bad tang uwei u shakri.

Ha ka bakhadduh u la poi kynmaw ia la ka khun khadduh, ka Cordelia ; bad u da pyrto katno ki la long ki bashisha ki ktien jong-ka. La, u la don tang khyndiat ka jingkyrmen ban ioh jingpyntngen ei-ei na kata kaba u la pynmong eh katta-katta, u la kut jingmut ban shu pyrshang lada ka jingshem-jynjar jong-u ka lah ma ban pynum mynsiem ia ka. Da kane ka jingpyrkhat u la leit bak sha France.

Mynta lah ban iohi ia ka jingiapher ka jingieit bajar-jar bad ba shisyrtap mynsiem ki katto-katne ki khun ia la ki kmie ki kpa, bad ka jingkren-sbuh arsap jong kiweipat, katba ka jingkyrmen ia ka jingioh-pateng ia ka spah ka hajar ka dang ringpah ia ki, bad da la ka jingpnah thylliej ki pynkhleiñ bad pynheh ia la ka kamram.

Ka Cordelia, haba ka iohsngew ia ka jingshem-pop u kpa jong-ka, ka la jaw ki

ummat brup kum ka khun ieit-kmie ieit-kpa. Kam sngewlah shah ba ka hi, lane u tnga jong-ka, lane uno-uno u babhraw-batri ha ka iing-syiem kin iohi ia u ha kata ka jinglong sang-pap mai-blei, kumba u nongwan-iathuh shaphang jong-u u la iathuh. Ka la hukum ia uwei na ki shakri ba ka shaniah eh nyngkong ban wallam jar-jar ia u sha kawei ka nongbah kadlieng, hangta ban pynriam-pynbeit ia u, bad ban ai ia u ki nongbud-nongrap katba kum ka kyrdan bad ka burom jong-u, bad nangta pat, haduh ka sngi ba u kiew ryngkew, u lah ban phah ktien sha u tnga jong-ka, u Aganippus. Ynda la lah leh ia kata baroh, ka Cordelia, ryngkat bad u tnga jong-ka bad shibun na ki ba-khraw-batri jong ka hima jong-u, ki la leit ban iakynduh ia u Syiem Lear. Hadien bun ki rukom jingleh-burom, jingleh-kmen bad jingsngewbha ha ïing-syiem u Aganippus, ka Cordelia ryngkat bad ka kynhun-shipai ka bakhlaiñ, ki la leit phai sha England, ban kyntiew pat ia u kpa halor ka khet.

La siew-kylliang ia ka jingieit kpa jong-ka da ka jingjop ha kane ka jingialeh. Khala-khala la jop bad la pyndem ia ki hynmen haram-jat bad ki tnga jong-ki. U Lear sa shisien pat u ia ioh biang ia la ka pan-sngiat kaba u la ioh ban leh-kmen sa katto-katne snem ha ka jingsuk. Haba u la iap, ka Cordelia ka la phah tep ia u ha ka

shnong Leicester, ryngkat bad ki jingleh-burom baroh badei ia ki syiem.

To burom ia la u kpa bad ia la ka kmie ba men manbha bad men im-slem ha ka pyrthei.

30.—U Benjamin Franklin.

U Benjamin Franklin u long u khun jong u nongshna-mombati ha Boston ha North America. U kpa jong-u u baduk, u la pyn-san-pynrangbah ia u kum u nongshon-kot. U Benjamin Franklin u long u ba sngewtyn-nad ia ka jingpule-kot, bad u la pynlut ia ka peisa baroh kaba u lah ban kynshew ha ka bathied-kot thied-sla. Ha kajuh ka por, um shym la kheiñ sting ia la ka kam. U la im adkar, bad um ju pynsyrwa ia la ka por.

Haba u la dap khad-hynñiew snem, u la kynriah sha Philadelphia, kaweipat ka nong-bah ha North America, bad hangta u la trei katto-katne por bad u nongshon-kot, u kyr-teng u Keimer. U la lah lpa da la ka-jong ka sap bad ka jingminot ban thoh kawei ka shithi ha ka ktien ka basngewtynnad, bad bani bha. Ka leit jia-ryngkhat ba u nong-synshar jong kata ka jylla u la thoh, bad u la ñiewkor eh ia ka haduh katta-katta ba u la leit ban wad ia uta u samla nongshon-kot ha ka dukan u kynrad jong-u, bad u la khot-sngewbha ia u sha la ïing.`

U Franklin khala-khala hadien kata u la leit sha London, ha kaba u la trei katto-katne por bad ki babun rukom ki nongshon-kot. Katba kiweipat ki nongtrei ki la pynlut ar ne lai tyngka shitaiew ha ka kiad ; bad kumta ki iapynjngut ia la ki jabieng, u Benjamin um ju mad kino-kino ki kiad, kiba pynshit ne pynbuaid bad kumta, haba u long uba kham koit kham khiah ban ia ki, u la ioh ban kynshew peisa khyndiat-khynsoit ruh.

Haba u la dap arphew snem, u la leit-phai pat sha Philadelphia, u briew uba la kham pynbit shibun ialade, bad hangta, khala-khala hadien, u la iatrei-kam lang pat bad u Keimer. Mynta u la trei-shitom bad minot eh. Man ka sngi, u la trei ne pynbeit ia ki dak kawei ka lyngkhot jingshon ka barit, nalor ba u pyniaid ia kiweipat ki kam. Ki paramarjan jong-u, ba ki sngewbha ia ka jingminot jong-u, ia ka rukom-im ka bahok bad babeit, bad ia ka jingtbit jong-u ha ka trei ka ktah, ki la wallam ha u ia ki jaid kam baroh kat kiba ki lah, bad kumta um lah khlem da roi bad manbha.

U la pynmih mynta kawei ka kotkhubor, kaba u la pyniaid da ka jingstad, jingtbit bad jingshemphang katta-katta haduh ba ka la iaid bha kylleng-la-kylleng, bad ka la wallam ia u shibun bah ka jingmyntoi. La jar katta ruh, ban pyni ba ym shym la pyn-

meng ia u da ka jingshembha ha ka kam ka duk, u la riam la beit tang kum u luk u lak hi ; u la im adkar, bad teng-teng yn iohi ia u ba u ñiah hi ia i kali rit ba kit kotsada iba u la thied na ka bynta ka ophis shonkot jong-u. Nangta u la pynmih sa ka dukan die-kot die-sia. U la sdang sa ka laibreri ba shu iasynñiang, bad u la pynmih sa ka kynja jingthoh shisien shisnem, ba la jer ka Poor Richard's Almanak, kaba don shibun ki kynja jingsneng-jingkraw ki bastad bad ba-dondor. Hapdeng kine baroh ki jingtrei-shitom bad jingpynleit-jingmut jong-u, u la pynleit shibun ka por sha ka jingpynroi bad jingpynproh ia la ka jingmut ka jingpyrkhat.

Haba u la dap laiphew snem, ka jingñiew-burom kaba u la ioh hapdeng ki parashnong-parathaw ka la long ka bakhraw katta-katta kat haduh ba la thung ia u u nongthoh ha ka Ïing Dorbar jong ka jylla, bad ha kawei-pat ka snem u la long u nongpyniaid ka kam-dak. U la seng ia kawei ka synjuk-lang na ka bynta ban pynroi ia ka jingstad-jyl-liew, bad u la pynmih ruh ka skulbah jing-hikai na ka bynta ka jingai jingnang jingstad ia ki samla. Lajan baroh ki kam hima-sima jong ka jylla la khmih la kumno-kumno da u Benjamin Franklin.

Ynda katto-katne pat, u la pynleit-jing-mut ha ki kam wad jingstad-jylliew. Ha ka snem 1752, tang da ka jingpynher kotkudi,

u la ring arngut ia ka bor leilieh na ki pyrthat lyoh. Kane ka la pynlong ia u u banyngkong ban pyni ba ka leilieh bad ka jingphalang ka leilieh ki long kajuh kaei-kaei. Haba u la met-iaw bha ki jylla America bad ka England ki la ialong thma, kaba la kut ha ka jinglaitluid ki Nong-America. Ha kane ka jingialeh u Franklin u la shim ka bynta ka bapawkhmat. Kumta u Benjamin Franklin u la pynkut ia la ka jingim ryngkat bad ka spah bad ka burom kaba la palat liam ia shibun ki briew. Ia, u la sdang nyngkong eh ia la ka jingim kum u khynnah u baduk eh.

30.(A)—Ka Jingiaiminot Tdop.

Haba uno-uno u briew u manbha ha ka pyrthei ka shait-long ba kiweipat ki kwah ban tip da kumno u manbha. Lada ngi kylli kum kane ka jingkylli shaphang u Franklin ngin ioh ka jubab bapynhun ha ki jingthoh kiba u la iehnoh ha ngi. U ong, "Ka'lynti sha ka jingriewspah, lada phi kwah ia kata, ka long ka lynti ka babeit hi kum ka lynti leit-iew leit-hat. Ka shong shikaddei ha kine ki artylli ki ktien, ka jingminot bad ka jingtyngkai, kata ka mut, wat pynsyrwa ia ka por ne ka tyngka, hynrei pyndonkam bha ia ki katba lah. Khlem ka

jingminot bad ka jingtyngkai, kaei kaei ruh kam long ; hynrei haba bad ki, ka long lut. Hadien ka jingminot-mikhai bad jingtyngkai, ymdon kaei-kaei pat kaba kham lah ban kyntiew ia u samla ha ka pyrthei nalor ka jingtista bad jinglehhok ha ki kam ki jam jong-u baroh." "Ka jingminot," u ong-biang, "ka long ka tynrai jong ka jingbhabok." U Blei u ai lut ia kiei-kiei baroh ha ka jingminot Trei mynta katba dang dei ka por, namar phim tip katno lah ban pynwit ia phi lashai. Hato lada phi dei u shakri, hato phin nym sngewlehraiñ ba u kynrad jong-phi u babha un lap ba phi alhia ? Te lada phi long hi u kynrad, sngewlehraiñ ban lap ialade u baalhia.

31.—Jingkynjah.

(*Solitude.*)

Nga long syiem ha kine bapaw,
  Kata ka hok ei ban ujor ;
Na pdeng, sawdong shaduh duriaw
  Ha ki mrad, ki sim nga donbor.
Jingkynjah ! Hangno jingiapngiah
  Ba riewstad ha Pha ki ju shem ?
Lah ka shong ha jingma bad shah
  Ia ka synshar syier mynsiem.

Jngai hi bak na ki parabriew,
Marwei la jingim ban pynbit,
Ym iohsngew ia sur briew ban riew,
Ia la jingsawa nga kyndit.
Ki mrad ba iaid ha ki madan
Ia dur jong-nga ki peit khlem riej ;
I'u briew kim tip ki tur hajan,
Jingjuh jong-ki nger ka pynsmiej.

Jingiaieit,'Ialok bad Ialang
Ba ai d'U Blei kyrhai h'u briew,
Oh! Thapniang ka paro nga sngewthrang,
Shen shen pat ngan ioh mad khlem siew !
Jingsngewsih nga lah ban syrpai
Ha ki aiñ ka niam bashisha,
Riewtymmen la jingstad kin ai,
Samla da biria pynsngewbha.

Ka niam, jingkynshew bymlah-ong
Hangta ha ktien bneng don kyrhai !
Kor ia ksiar, ia rupa ka long,
Ne ia baroh pyrthei kan ai.
Bajo leit jingiaseng ka riew,
Ki them mawsiang kin ioh sngew lei.
Ne diaw ba sawa baje tipbriew,
Ne rkhie ba wan ka Sngi U Blei.

Phi lyer ia nga ba leh biria,
  Wan kit sharud duriaw kynjah
Khubor hir-hir baieit shida
  Na ri ban iohi shuh ngam lah.
Ki lok, teng-teng jingkwah ki phah
  Ne jingpyrkhat sngewieit ia nga ?
Oh ! Ong, u lok ban don nga lah,
  U lok ngam iohi shuh shisha.

Oh ! Katno khlek jingmut ka shad !
  Ban thew ia jingsted ba ka her,
Erlangthari kam lah iamad,
  Ne khnam ka jingshai kin iap-ler,
Tang shu pyrkhat liak la ka Ri,
  Shi khyllipmat nga don hangta ;
Hynrei, ah ! jingpyrkhat biang hi,
  Ka pyndiaw pat khala-khala.

Sim duriaw sha la skum ki leit,
  U mrad u leit thiah sha la krem ;
Hangne don jingjahthait ban peit,
  Sha la jingtrep ruh nga leit lem.
Jingjai-jai ha man ki jaka,
  Jingjai-jai, jingpyrkhat basbun,
Ka ai jingtngen wat ha jingma,
  La nusip u briew ban sngewhun.

Na Ki Sur Khasi.

32.—Ka Jingryntih.
(*Discipline.*)

Ka jingryntih ka mut ki rul, ki jingkhang-lad bad ki jingpynshitom. Te ka ktien jingryntih ha ki khynnahskul ka long ka ktien ka baisih. U khynnah u ju kwah ban leh katba u mon hynrei ha skul u iakynduh ia kiba kum kine ki jingong :—"Phim dei ban leh ia kata." bad "phi dei ban leh ia kane" Bad khala-khala u shem ba kam myntoi ban num kohnguh ia la ki nonghikai ne ban pynkheiñ ia ki rul skul, namar kata ka mut ka jingpynshitom. Te ynda u san u rangbah, u iohi shai ba ka jingryntih kaba u la ioh ha skul ka long ka jingbha na ka bynta jong-u ; bad u buh ia la ki khun ki kti hapoh jong-ka ki tang shu la kham san.

Ka jingryntih ka mut ka jingnang ban kohnguh ia katto-katne ki rul ki badonkam ha ka iaid ka ieng, ka shong ka sah. Ka jingthmu bakongsan jong-ka ka long ka jing-kohnguh—ka jingkohnguh ia ki rul bad ki nongpyniaid.

Ngi lah ban buh-bynta ia ka jingryntih ha ki ar rukom—ka jingpynbeit ne ka jingpyn-mlien ia u briew shimet shimet bad ka jing-pynbeit ne ka jingpynryntih, kaba la buh ha ka senglang ne jingialang jong ki briew la ka kyrpang-kyrpang, kum ka skul ne ka kynhun-shipai.

Ka nuksa ka jingryntih ka babha ha ka jingpyni jingmut ka banyngkong ka long ka jingpynmlien ia ki mrad ba ri ha ñing. Dei ban da pynmlien ia ki kulai bad ki ksew shuwa ba ki lah ban long ki badonkam ei ei ha ki briew. Haw peit ia u kulai u batipsngi ba u ting kali, ne ia u ksew ap-blang ba u pahara tkik-pa-thik ia ki khunlangbrot. Shuwa ba ki lah ban leh ia kine, dei ia ki ban da pynmlien bad hikai ban kohnguh ia ki jingpyni dak bad ki hukum. Ka jingbit jong-ki ban trei-kam ka long ka jingmih na ka jingpynbeit ryntih da ki bun ki snem.

Ha kajuh ka rukom dei baa hikai pynmlien ia u khynnah rit da ki kmie ki kpa bad ki nonghikai naduh ki snem ba u dangrit bha. Lada u khynnah um don hapoh ka jingpynbeit ryntih, un long u kynja riewkhlaw, bad un nangsan ban long ka jingjynjar ialade hi bad ka jingikynsha ha kiweipat. Ka jinghikai banyngkong ba u dei ban nang ka long ka jingkohnguh—ka jingkohnguh ia la ki kmie ki kpa bad ki nonghikai—kumno ban kiar na ka iaid ka ieng, ka shong ka sah kaba la ñiew ba ka long ka bymbha bad ka baisaitmet, bad kumno ban ioh ki jingmlien ki babha. Katno ka jingiapher ka don hapdeng u "khynnah uba la jot" ia uba la aili ban leh katba u mon, bad na u khynnah pat uba la pynsan-pynrangbah ha ki akor ki baitynnad ?

Kumno dei ban hikai pynmlien ia u khynnah? Dei da ka jinghikai minot thop, da ka jingpyni-nuksa ka babha, bad da ka jingpynshitom Dei ban hikai ia u kumno ban leh. Hynrei ka jingpyni-nuksa ka kham lah ia ka buh-rul; bad namar ba ki khynnah ki long ki bakloi eh ban iabud, ka nuksa ka babha kaba la pyni ha ki da ki kmie ki kpa bad ki nonghikai ka kham trei donbor ha ki ban ia ka sneng ka kraw bad ki hukum. Lada kumno-kumno u khynnah um treh ban sngap ia ka jingsneng-jingkraw ne ban kohnguh ia ki hukum, te u dei ban shah pynshitom. Ka jingpynbeit ryntih ka dei da ka jingpynshitom U Syiem Solomon u bastad u ong, "Ha wat sympat, te phin pynjot ia u khynnah;" da shisha ka bashah sympat khyndiat ne ka jingsngewshitom ka khambha ban ia ka baaiti ban san ban heh ha ka jingbymiaid-beit bad jingbymioh jinghikai.

Ka jingthmu jong ka jingpynbeit ryntih kaba kum kane baroh, ne ka jingpynmlien ka long ban nang ia ka ban pynbeit ryntih ialade—kumno ban synshar bad pynbeit ialade. Haba u khynnah u la poi sha ka jingrangbah, um don shuh hapoh ka jingpyniaid ki kmie ki kpa bad ki nonghikai. U la hap ban pyniaid ia la ka jingim da lade-hi. Ka jingsngewthuh jong-u kan iathuh ia u kaei ka babit ia u ban leh, bad ka jingiatiplem jong-u kan iathuh ia ka badei ia u ban leh.

Hynrei bunsien-bunsien u sngewkwah ban leh ia kaba u tip ba ka long ka babieit bad ka bymdei ruh. Lada um pat shym nang ban synshar ialade un shah-jop ha ki jingsngewkwah jong-u, bad un leh kiei-kiei ki bymdei bad ki babieit kiban wallam ha u ha ka bakhadduh ki jingsngewjynjar. Namarkata, lada u kwah ban shembha bad ban suk, u dei ban nang ban synshar ialade da ka jingpynbeit ryntih hi, da ka bapynbor ia lade-hi ban kohnguh ia la ka jingsngewthuh bad ka jingiatiplem. "Uta uba synshar ia la ka mynsiem u kham khraw ia uta uba jop ia ka nongbah," ong u riewkhuid hyndai.

Mynta ngin iakhmih sa ia ka jingryntih ha kaweipat ka jingmut—ka jingpynryntih kaba dei ban don ha ki senglang Haba ki briew ki iakwah ban iatrei-lang, ki la hap ban iakut-lang ha ki katto-katne ki rul ban iapyniaid ; bad ia ka jingpynbor ban kohnguh ha kine ki rul la khot ka jingryntih

Shim ia ki jingialehkai ba ngi ialehkai ha skul. Ki rul bad ki jingpynbeit ryntih ki long ki badonkam wat ha ki. Lada u nongiatied Kriket um treh ban kynriah noh na ki dieng sieh haba u la shah-dei, ne la shah-kem, ka jingialeh Kriket kam long shuh ; lane lada ki nongialehkai kim sngap ia ka jingput u nongpynialeh haba u pyni ia ka jingleh-klet ne ka jingleh-bymdei, ka jingialeh phutbol ka duh-noh. Ymdon ki jingialehkai kiba lah

ban ialeh khlem bat-rul, bad khlem ka jingkohnguh pyrkhing ia kito ki rul. Wat ki khynnahskul hi ki sngewthuh ia kane, bad da la ka mon-sngewbha ki pyndem ha ki rul ka jingialehkai bad ki iaiban ia kaban kohnguh ia ki.

Ka kynhun shipai khlem ka jingryntih ka long tang ka jingialang ka bakulmar. Ki shipai ki la dei ban nang baa ialeh-lang kum uwei u briew hapoh ka jingpyniaid ki rangbah-shipai jong-ki ; bad ka jingthmu ka jingpyndril shipai ka long ban pynmih ha ki ka jingkohnguh ka bakloi bad bajanai kattakatta kat haduh ba kan shu mih-hi. Bad kata ka pynmih aiu ? I kynhun-shipai iba tang shispah ngut ki shipai kiba la pynbeit bha bad kiba la pynbeit ryntih i long i badonbor palat ban ia ka jingialang lyngrum jong ki shihajar ngut ki bymiaryntih. Dei ka jingryntih ka baitynnad jong ka kynhun rit jong-u, kumjuh kumba da ka jingstad jong-u kum u nongialam-rangbah, kaba la pynlah ia u Aleksandar ban jop-thiaw ia u Syiem Porus bad la ka kynhun-shipai ka baheh, hynrei ka bymdon satia ka jingryntih.

Ha kajuh ka rukom ka jingmanbha ka jingiatrei-kam-trei-duk ne ka jingshna-jingshna ka baheh ka shong shikaddei eh ha ka jingryntih. Ki nongtrei ki dei ban long ki batista bad ki dei ban pyndep ia ka jingtrei

kaba la buh thikna ia ki ha ka por babiang bad ka rukom ka badei, lym-kumta kan don ka jingkulmar bad ka jingbijai-ei, bad kumta ka jingduh-ei ka por bad ka tyngka ka peisa.

Ka ri ka khlaiñ haba ki aiñ ki long ki bahok, bad ba la pynjari pyrkhing da ka Sorkar ka bakhlaiñ bad ba la kohnguh monsngewbha da ki trai-shnong. Hynrei haba ka Sorkar ka tlot, bad ki briew ruh ki long ki bymkohnguh aiñ, ymdon ei-ei lait sa tang ka jingtlot bad ka jingkulmar suda

———

33.—Ka Kamram.

Kum ma-nga du, Bor bashyrkhei,
Nga khot : ialade ban buhti,
Ban ialam nangne bad shawei
Ba jingtlot jong-nga kin kut noh hi !
Ha nga ba la sngewrit to ai
Mynsiem len-lade bashisha,
Jingsngewshngaiñ ka nia ruh pynshai ;
Ngan im kum u mraw ka jingshisha.

———

34.—Ka Palestine Mynta.

Ka jingiathuh shaphang ka ri Palestine mynta ka long, shisien ong, kum ka jingiathuhkhana puriskam ka jong ki nongmihngi, namar ka long ka jingiathuh ia ka kam ki riewstad kiba la pynkylla ksiar ia u shyiap, bad kiba la pynlong bri sohwaiñ ia ki 'tiehbah 'tiehsan ; da ka jingstad jong-ki la pynmih ki wahduit ba pynseisoh napdeng ka rang-rang khait-khait, bad ki nongbah-nongsan hapdeng ki lum shyiap ; ka dei ka jingiathuhkhana ka badap da ki jingsuhsieng ba iewthiang na ki kper sohñiamtra bad ki lawlynnong dieng martl. Ka long da shisha ka jingiathuh sngewtynnad kaba pynum mynsiem. Kat-kum ka jingai jingkheiñ u Sir Arthur Warchope, u Nongsynshar Rangbah (*High Commissioner*) ha Palestine, la ong ba la lah ban kynshew £4,750,000 nalor ka pynlut-pynsep ha ki lai snem kiba la lah. La iathuh ruh ba ki nongrep sohñiamtra ki la iohnong na ka jingrep jong-ki kumba £13 na ka shispah pound ka trai shisnem.

Kaba kham pawnam pat ka long ha ka ri Palestine, ha ka por ba ki briew da ki milian kylleng ka pyrthei kim don kam don jam, ma-ka pat ka long ka ri kaba kyrduh briew ban treikam-treiduk ; kata ka mut ka kam ka duk ka pahuh hai-hai ha Palestine. Haba kiweipat ki hima ha ka pyrthei kim

shah shuh ia ki banabar ban wan shong-shnong. ka Palestine pat ka dangkhot sngewbha. Ha ki lai snem tam kiba la lah kumba 155,000 ngut ki Jew, bad la kheiñ pat kumba 15 ne 20 hajar ki Arab ki la leit rung hapoh ka ri.

Ka jingdon-briew jong-ka naduh ka bakut ka snem 1931, la ong, ka roi 18 ngut ha ka shispah. Ia kane ka jingwan-tuid ki nongwan-shong shnong la pynrung hapoh ka ri da ka basuk jai-jai. Ha ka 1933 don 40,000 ki nongwan-shong ; ha ka 1934 palat ia ka 50,000 ngut ; ha ka 1935 ha ki saw bnai la don 90,000 nguh. (*Lurshai*, *Feb '36.*)

34.(A).—Ka Ri Pahuh Kyrhai.

Uno-uno u tang shu ioh rung ha Haifa, u la sngewthuh shai ia ka jingpahuh-pahai jong kane ka ri bakhraw-kupar. Ka dei ka kadlieng ka bakylluid bha war, ka long ka baheh tam ha ka Duriaw Mediterranean, san shah ka heh ia ka jong ka Beyrut. La shna ia ka da ki Sorkar Phareng (*British Authorities*) na ka tyngka ka batam na ka jingpynlut-pynsep ha ki snem kiba dang shen. Tang shu sdang ia kawei ka plan kadlieng ka banyngkong, la khreh pat ban shna ia ka baar kaba kham heh. Ka kam ka la tud

ban ioh pyndep kloi kumba la kwah, namar bymioh nongtrei-nongktah. Kham ha jngai, sharud jong ka nongbah, phyrnai sa ki pung rupa jyrngum. Ki babun ki jong ka laiñ umphniang ka Mesopotamia. Ka umphniang ka tuid na Mosul shaduh duriaw. Ia ki jingpynkhuid umphniang dei ban shna hangne. Hynrei ymdon nongtrei!

Shiphew snem mynshuwa ka Haifa ka don tang kumba 25,000 ngut ki nongshong-shnong. Mynta ki don kumba shispah hajar. Bad ka nangheh-nangheh shuh-shuh. Kumba arbynta na ka lai-bynta na ki ïing ki sem jong kane ka nongbah dangtei hapoh kine ki saw snem ba la lah. La shna ia ki ha ki dur ïing ki Nong-Europe mynta, kiba la mutdur bha, bad baitynnad ban peit. Ki surokbah ki kiew kham shalor ki rashing u Lum Carmel bad ki leit poi shaduh Accoplain.

Ka ïingshna-tiar ka mih hadien kaweipat ka ïingshna-tiar bad shalyndet ka jaka ki ïingshna-tiar ha ka nongbah thymmai la pynmih kawei ka nongbah ki kper ban ai kam ia ki nongbylla bad ki riewpdeng (*middle class*).

Ha ki 15 snem ka Haifa kan long lehse kawei na ki nongbah baheh tam ha ka pyrthei; kan long ka jaka-pdeng jong ka treikam-treiduk kaban ai kam ia ka Mihngi Jan baroh kawei; kan long ka jaka pynieng-lieng na kaba ki jingmih ka Europe kin tuid

sha ki iew ki hat ka Persia, ka Iraq bad ka Arabia ; kan long ka jaka iashem jong ki jingkhaïi-pateng ka pyrthei, bad ki relwe jong-ka kiba la iasoh lpa bad ka Cairo shaphang shathie bad ka Damascus bad Beyrut shaphang shatei, kin leit poi shaduh Bagdad bad Basra shaphang mihngi.

Ka kambah ka bakhraw tam ha Palestine kam dei ka Haifa. Ka dei ka Tel Aviv, ka ri-lum umpohliew (*spring hill*) ka bahajan Jaffa (*Joppa*). Arphew snem mynshuwa baroh shilynter ka rud-duriaw shaduh shaphang shatei na Jaffa la don ki lum shyiap bymseisoh bad ki sharing lum ki bymshong briew. Ka la long ka jaka ka bym da long eh ban pynbam-phlang ia ki ud bad ki langbrot.

Tang khyndiat eh ki jaid Jew ki ba la shong ïing hangto mynshuwa ; ka khyndew ka da tad jhur eh. Ymdon uwei ruh u briew uban phohsniew ba ka nongbah-nongsan kan ieng hapdeng ki shyiap. Ha ka 1911 ki jakashong shnong ki don tang 515 tylli ki mynsiem. Ka jingdon-briew ka nangroi mianpa-mian ; hapdeng ka 10 snem pat ka la poi shaduh 5,000 ngut. Hadien kata pat la mih ka jingroi kynsan-kynsan. Sa 10 snem hadien ka jingdon-briew ka la poi sha ka 40,000 ngut. Ha ka 1933 ka la don 75,000 ngut ; ha ka snem ka babud ka la don 90,000 ngut ; mynta ka la don 120,000 ngut.

Ka Tel Aviv kam pat palat ia ka 10 snem ha ka jinglong jong-ka kum ka nongbah ka bashisha, hynrei ka la palat pat ia ka Jerusalem bad ka Haifa rim kiba la don ka ki spah-snem. Ka Tel Aviv ka long ka jaka-shong kaba bun briew eh ha Palestine mynta.

34.(B.)—Ka Kper Sohniamtra.

Mynta ka pyntha ka Sharon ka lajan long kum kawei ka kper sohñiamtra ka baheh shikaddei ha kaba ka jingiewbih-thiang na ki syntiew sohñiamtra ka la mih pli ha ka jaka iewtung-iewkynsha jong ka pangrih. Ki Jew leit shong-shnong ki la shem ba ymdon kaweipat ka jaka kaba kham bit ia ki soh babun jaid nalor jong-ka. Hangto ki soh-ñiamtra bad ki sohmyndong ki long bha kyrhai, bad ha ki jaka dummiew pat u soh-krep bastem ksiar bad bajyrngam u bha shikaddei.

Kumta ruh ka long ha ka pyntha jong ka Emek, kaba iar naduh Haifa shaduh ka pung Tiberias, kaba la kerkut na shatei da ki lumbah ka Galilee, bad na sharum da u lum Carmel. Bun hajar akar na kane ka jaka ki la long, da ki rta bymlah-kheiñ, ki ahor-bah, bad ki la long kumta tad haduh ynda 15 snem mynta.

Mynta ki kor-rep ki la iaid ha ki jaka ahor-bah mynnor, bad ki kor ot-kew ki la ot-kew halor jong-ki. Ki sohwaiñ, ki sohñiamtra, ki dieng sohshur, ki kait ki la long kyrhai; da ki hajar ki masi na ki jaid ki babha ki pynkhapngiah ia ki sem jingri; don kyrhai ki pharm ri syiar ha ki shibun ki jaka kiba la long jaka-shong mynta. Tang ia kine ki pyntha artylli la kham iathuh bniah namar ba ki long ki jaka (*area*) ki baheh tam na ki jaka-shong ki Jew. Hynrei ki jaka buhai-shnong kiba kum kine kijuh ki don saphriang kylleng ka ri baroh kawei. Kumba lai lak akar ka khyndew la buh kyrpang na ka bynta ka jingbuhai-shnong, bad la pynioh jaka rep ha Palestine ia ki 70,000 ngut ki briew kiba wan na Russia, Poland bad Germany.

Ha ki lai snem kiba la lah kumba 25 hajar akar ka khyndew la buh kyrpang ia ka jingrep sohñiamtra, bad ka jingshalan sohñiamtra kaba don kumba 930,000 synduk ha ka 1921, ka la nangbun ha ka por ka bakhadduh, bad ka la poi shaduh 6,500,000 synduk. Ha ki san snem nadien nangne la khmihlynti ba kan poi shaduh ka 20 milian synduk.

Ki Jew ki la don mynta la ka Ri La-jong (*National Home*) kumba la ong ha ka lynnong 22 shaphang *Ka Jaid Jew*.

35.—U Sir Ashutosh Mukerjee.

U Sir Ashutosh Mukerjee u dei uwei na ki Nong-India ki bakhraw tam ha ka por jong-u. Ka jingiap jong-u ka la long ka jingduh ka bymlah-ong ia ka ri. U long u bakhraw ha ki bun rukom, hynrei yn kynmaw ia u ha ka histori kum u Nong-India u bakhraw eh ha ka jingpynroi ia ka jingnang-jingstad ha ka por jong-u. U ngeit ba ka jingnang-jingstad ka long ka tynrai jong ka jingmanbha u briew bad u shabi jong ka jingiaid-beit. Namarkata. u la pynleit la ka bor ka sor baroh sha ka jingpynroi ia ka jingnang-jingstad.

La kha ia u kum u nongialam ki briew. Shano-shano ba u leit, ha kano-kano ka kam ba u dei trei ma-u uba haphrang ; baroh kiba trei hapoh jong-u ki ioh ka jingpynshait-bor bad ka jingsngewtynnad ka bakhraw. U long u lok u bakhraw jong-ki samla shong-skul. Ym pat ju don u briew uba la kham ieit palat da ki samla shong-skul ban ia u.

La khot ia u u khla ka Bengal- Ka jingthmu, ka jingkut jingmut skhem bad ka jingshlur jong-u ban pyndep ia kano-kano ka jingtrei haduh bakut. ka la ai ia u kane ka nam baiadei. U ieit ia ka jinglaitluid. "Ka jinglaitluid ka banyngkong, ka jinglaitluid ka bakhadduh bad ka jinglaitluid borabor," ka long ka jingpyrkhat jong-u.

U la trei khlem thait, bad u la long u radbah ha ka jingsngewthuh. U la long, haba u dangsamla, u nongkheiñ-jingkheiñ u banang, bad katto-katne na ki jingwad jong-u ha ki jingkhein ki la pynphriang kylleng ia ka kyrteng jong-u. Ka jingkheiñ ka long ka subject jong u ka bakyrpang ; u la long ruh u banang ha manla ka bynta jong ka jingstad.

Ka jingtrei jong-u ka bakhraw tam ka la long ka jingtei-biang ia ka Pyniaid Skulbah ka Calcutta. Dei ma-u uba la pynrung ia ka ktien la-jong kum kawei ka subjek ka bakongsan ha ka jingnang-jingstad ha Bengal. Kane ka la ai ka lad ka bakhraw ia ka jingpule bad jingpynroi ia la ka-jong ka ktien. Ka jingmanbha jong ka Pyniaid Skulbah ka long ka jingpyrkhat jong-u myn-sngi bad ka jingphohsniew jong-u mynmiet.

Ia u Sir Ashutosh Mukerjee la kha ha ka 29th June 1864. U la pass ia ka eksamin *Entrance* na ka *South Suburban School.* U la ieng nyngkong ha ka *Mathematics* ha ka eksamin B.A. bad M.A. U la pass ruh ia ka eksamine M.A. ha ka Physics bad u la ioh ia ka Premchand Roychand Scholarship. U la ioh ia ka nam B.L. na City College bad u la long u riewsaid jong ka Calcutta High Court. Shen-shen hadien u la ioh ia ka nam doktor ha ka aiñ, bad ynda u la trei kum u riewsaid katto-katne snem, u la long u nong-

bishar jong ka Calcutta High Court. U la trei kum u Nongbishar Rangbah kumba ar bnai shuwa ba un ioh penshon.

U long u Hindu u bapyrkhing, hynrei uba iaid shaphrang ha ki jingiadei parabriew. U la pynshongkurim ia ka khun iap-lok jong-u hapdeng ka jingiapyrshah ka bakhraw. U sngewsarong ia la ka jaidbynriew bad ia baroh kaba ka thmu bad angnud. U long u riewlaitluid uba khlem jingsheptieng. Ka jingshlur ka long ka nongkyrshan jong-u bad ka jinglaitluid ka nongialam jong-u.

Une u khun donburom ka India u la iap ha ka 25 tarik May 1925, katba u dangtrei ia ka mokotduma Dumaraon. Ia ka met jong-u la wallam sha Calcutta bad la thang ha Keratola Ghat.

36.—U Jamsetjee Nusserwanjee Tata.

Ka jingim bad ka jingroi ka jaidbynriew ka shong shibun eh ha ka jingnang ki briew ban pynroi ialade ha ka jingtrei-jingktah. Katba ki briew ki roi ha ka trei ka ktah, katta ki kiew kyrdan ha ka jingim jong-ki.

Yn iathuh hangne ia ka jingim uwei na ki rangbah India uba la pawnam kum u nongkhaii u bakhraw bad uba la pynmih jingtrei-jingktah ruh ia shibun ki paidbah ka India. Uta u rangbah u dei u Jamsetjee Nusserwan-

ee Tata. U la kiew sha kane ka kyrdan da ka jingdonbuit jong-u bad da ka jingtrei shitom ka bakhraw. La ka India ka dei ka ri ka rep ka riang, hynrei u Tata u la pyni ha ki para-ri ba ka jingtrei-jingktah ka lah ban manbha ha ka ruh.

La kha ia u Tata ha ka 1839 ha Nabasari hajan Surat. U dei na ka jaid Lyngdoh Parsee, hynrei u kpa jong u um shym long u Lyngdoh. U la trei la ka kam ka duk. Haba da ngkhynnah u Tata u la ioh jinghikai tang malu-mala, ka bym shym sd ıng tad hadu h ynda phah ia u sha Bombay. U la pule ha Elphinstone College ar snem Hang. to u la ioh ka jingsngewieit ia ka jingnang-jingtip kaba la neh baroh shilynter ka jingim jong-u.

U Tata u la mih na koleij ha ka 1858 bad ha ka 1859 u la trei ia ka kam u kpa jong-u U kpa jong-u u iakhaïi-pateng bad ka China. La phah ia u Tata dangrit sha Hongkong ban nang ban tip thikna ia ka jingkhaïi-pateng ha China.

U Tata u la wanphai sha India ha ka 1863. Ka dei ka por ka babit eh ia ka jing-khaïi kynphad ha Bombay. Ka America ka shalan kynphad sha ki nongkhaïi jaiñ ka England. Hynrei la don ka thma shi-shnong ha America ha kato ka por. Ka jingshalan ia u kynphad America ka la sangeh noh na ka bynta ka thma Na kane ka daw ka

jingshna jaiñ sala ha England ka lajan sangeh lut. Kane ka dei ka lad ka bakhraw ia u kynphad India ban shim ia ka jaka u kynphad America. U Tata u la ioh ia kane ka kabu bad u la lum spah shikaddei eh. Hynrei shu kyndit-kyndit ka khaïi ka pateng ka la sahngeh ngek. Ka thma America ka la kut noh bad ymlah die bun shuh ia u kynphad India. Bun ki ïing-trei jingtrei ha Bombay ki la troiñ lut khoit. U Tata hi ruh u la hiran khait.

Hynrei u Tata um dei u briew uban duh jingkyrmen. U la ieng rangbah ban shna jaiñ ha ki rukom jingstad ki bamynta. U la thied ia ka kor shna umphniang ka barim ha ka dor ka batad eh, bad u la pynkylla ia ka sha ka kor-thaiñ jaiñ sala. U khot kyrteng ia ka ka Alexandra Mills bad u la pyniaid ia ka ar snem. Te u sa die iohnong shibun ia kane ka kor. U la leit sha England bad u la ioh peit da lade hi ia ki kor-thaiñ jaiñ sala jong ka Lancashire. U Tata u la wanphai pat bad u la pynmih ka kor-thaiñ jaiñ sala ka bathymmai ha Nagpur. Ka kor thymmai ka la long ka jingmih phoida ka bakhraw shibun.

U Tata u sa thied ia ka Dharamsi Mills ka badon sharud Bombay, bad u la ai kyrteng thymmai ia ka da ka Swadeshi Mills. Ka jingthmu jong kane ka kor thymmai ka la long ban ialeh bad ki mar jaiñ sala nong-

wei da ka bapynmih ki jaiñ ba khambha na u kynphad India Nalor kine ki artylli ki kor-thaiñ jaiñ, u Tata u la pynmih ka Hotel ba la pyniaid ha ki rukom mynta harud duriaw ha Bombay. U khot kyrteng ia ka ka Taj Mahal Hotel. Ka la long kaci-kaei ki banyngkong eh na kata ka kam ha kane ka ri

Nalor kine, u Tata u la khreh sa katto-katne ki rukom jingtrei-jingktah ha ki snem bakhadduh ka jingim jong-u. La um shym la im ban pyndep ia ki, u la ioh tang ban shu sdang ia kito ki jingpyrkhat-buit ki bakhraw. Ka banyngkong ka long ka jingseng nongrim ia ka Jinghikai Jingstad ia ki Nong-India baroh. La plie ia ka da ka tyngka u Tata ha Bengalore ha ka 1911. Ka baar ka long ka jingpynmih ia ka kharkhana shna nar bad isbad ha India ha ka rukom ka baheh "Ka Tata Iron bad Steel Works" ka baheh ha Sakchi, ka Tatanagar ka ba-mynta, ka long ka jingmih na ka jingpyrkhat buit jong u Tata ka baar. Ka long ka banyngkong eh na ka jaid jong-ka ha India. Ka balai ka long ka jingpynmih ia ka ding leilieh na ka um na ka bynta ban pynshai ia ki nongbah ki bakhraw, bad ban pyniaid ia ki kor ki bor bad ki kharkhana shna tiar. Ki khun badonbor jong-u ki la nangpynroi ban pyntrei ia kine ki jingpyrkhat-buit ki bakhraw.

U Tata um dei tang u nongtreikam u baradbah shikaddei, hynrei u riewieit-ri u bakhraw ruh.

U sngewsarong ia la ka India bad ia la ki Nong-India. U thawlad ruh na ka bynta ban phah manla ka snem katto-katne ki samla India ban ioh jinghikai saians ba khambha ha England.

Hadien ka jingpang slem u Tata u la iap ha u May 19, 1904 ha Germany sha kaba u la leit ban shah-sumar.

37.—U Abraham Lincoln.

U Abraham Lincoln, u President uba khad-hynriew jong ka United States America, u long, kum u George Washington, u rangbah pawkhmat ha ka histori ka ri jong-u, bad la ju kynmaw-burom ia u shibun da ki para-ri. U la pyni shai ialade ba u long u nongialam u baskhem bad u bashlur haba la khie ka thma shi-shnong ha America na ka bynta ka kam jingri-mraw, bad dei ma-u uba la pyn-mih ka jingpynbna-paidbah ha ka 1863 kaba la ai ka jinglaitluid ia ki mraw baroh. Ka America ka bud ia ka nuksa jong ka Great Britain, kaba la pynduh la bun snem mynshuwa ia ka jingri-mraw ha ki jaka buhai-shnong jong ka baroh, ka da pynlut bunbah ka tyngka ban siew bai lutksan ha ki

nongbat-mraw. Hynrei ym shym la siew jingluksan ei-ei ha United-States.

U ABRAHAM LINCOLN.

La kha ia u Lincoln ha Kentucky ha ka 1809. U kpa jong-u u dei u briew u baduk uba la dei ban trei-shitom shibun kum u nongrep u baduna ka seng ka dang ; bad u

la shem ba u la dei ban kynriah sha Indiana haba u khun jong-u u dangrit eh. Don tang khyndiat eh ki skul ha kata ka por, bad u President hadien, ka kyrteng khot-ieit jong-u, u Abe, u la dei ban shu iaid man ka sngi phra mail sha ka skul nongkong kaba u la leit. Haba ka suiñbneng ka slap bad la pynbor ia u ban sah ha ïing—u khynnah Abe, la kumno-kumno, u sngewangnud ban nang, bad u shait pynmlien thoh, u pyndonkam da ka lyngkhot lyntang ha kaba u thoh dak bad ktien da u dienglyngkot uba la bsuh ha ding bad ba la long rnga na khmut. Haba u la lah thoh lut ha ka sla lyntang baroh kawei, u sa khur noh ia ka jingthoh da ka shaku bad u sa sdang biang pat.

Ynda u la nang thoh nang pule, u Abe u la ioh kawei ka kot jingkheiñ rim bad u la sdang ban pule minot ia ka. Ha Indiana u la leit skul ha ka ïing-skul kaba la plie tang khyndiat taiew ha kawei ka por, bad u la pyni ka jingroi phylla. U la dei ruh ban trei lyngkha bad u kpa jong-u, bad ha kata ka por u la don khad-hynriew snem ka rta: u la khlaiñ bha bad u la san bha jwaiñ, ka jingjrong hynriew phut saw inshi. Uwei na ki lok rim jong-u u ju ong ba u Abe u la long u khynnah u babiria bad bashynroiñshynriap shibun. U pyniap-ngiah ia uwei-pauwei u briew da ki jingbiria bad ki khanatang jong-u; bad haba u la pule ia kano-

kano ka kot kaba u lah ban ioh, u lah ban ai jingtip shibun ia kiweipat. La u la long u bakhlaiñ bad u babang ia ka biria, hynrei u la long u basbun mynsiem shibun. Um lah shah ban iohi ba la lehbeiñ ia ki mrad ki bapli ki bymnang-kren. La ong ba u la pynduh ia kawei ka rukom ialehkai ka barunar kaba sngewbha eh ki khynnah ha ka por jong-u. Ki pyniamareh thong ia ki dkar, bad ban kham pynmareh stet ia ki ban ia kaba ki ju mareh, ki buh da u khawrnga ding halor ki shynrong-snep jong-ki. La rkhiobeiñ bad la kynshi namar ba u pyni ka jingsngewlem sa ia ki mrad-par, hynrei ka jingbyrngem jong-u ban pynshitom ia u nonglehpalat ka la pynmih ia kaba u la kwah. Ym don mano-mano ba nud ban pynlah ia u Abe u baheh bad bakhlaiñ.

U Lincoln khynnah u la sdang ban long u nongbylla trei-lyngkha, u nongkhawa-lieng; bad u la pynlut katba u lah ha ka bathied kot. U la pynleit shibun bah ka por balait ban pule pynroi ialade, bad haba u la khadphra snem u la sdang ban thoh na ka bynta ki kotkhubor. Ynda kumba lai snem hadien u la leit sha New Orleans ban khmih ia ki lieng bad ki jingkit-jingbah. La ri ia ki mraw ha ki hima ba sharum, bad dei ha New Orleans ba u la iohi nyngkong-nyngshap ha ka jingim jong-u ia ka kynhun ki Negro Africa ba la teh da u kynjri bad ba la sym-

pat. U la sngewtriem nger bad u la sngewsih bad u la iathuh ha ki snem kiba shadien ba kata ka jingiohi ka la pynlong ia u ban don ka jingsngewpyrshah tyngeh ia ka jingsniew jong ka jingri-mraw.

U Abe u la trei ka jingtrei ka bakhia la bun snem, bad u sa plie kawei ka ïingdie jingdie ha New Salem, Illinois, bad u la long ruh u babu-dak. U dang iaipule minot, bad ynda katto-katne u la pynbit ialade kum u nongsorjamin khyndew. Ha ka 1834 u la mih bluid sha-khmat kum u rangbahsaidthma bad la jied ia u kum u dkhot ka dorbar-thawaiñ ka hima Illinois. Nangta u la pule minot ia ka aiñ, bad ha ka 1836 u la long u riewsaid. Ha kane ka kam u la pawnam, bad na ka bynta ka jingiaid-beit bad ka jinghok la ñiewburom ia u katta-katta kat haduh ba la jied dkhot sha ka Konkress—kata ka mut, ka Dorbar Pyniaid-hima jong ka United States. Ka Dorbar Pyniaid-hima ka kynthup artylli ki Dorbar. Ka Senate bad ka Dorbar ki Mihkhmat, ia ki dkhot jong-ki la jied da ki hima baiapher. Kum u dkhot ka Konkress u la long u nongialam ka kynhun kaba ialeh ban pynduh noh ia ka jingri-mraw, bad ha ka 1860 la ai kyrteng ia u na ka bynta ka kam President bad u la jop ha ka jingjied. Um shym la don-jingsngewartatien ei-ei, la kumno-kumno, shaphang ba ka mut aiu ka jingjop jong-u. Ka kynhun ri-mraw

ka la sdang ban kieng atiar, ka da kut jingmut ban ialehpyrshah, da ka bor ban pynneh ia ka jingri-mraw. "Nga iohi ka eriong-erngit ka la sdang wan", la ong u Lincoln ha kawei na ki jingkren jong-u. "Nga tip ba nga dei, namar nga tip ba ka jinglaitluid ka long ka badei."

Haba ha u March 1861, u Lincoln u la shimti ia ka kam kum u President, u la kyrmen ban poi sha ka jingiasngewthuh jingmut bad ki hima ba sharum Ki hima ri-mraw, la kumno-kumno, ki la ialeh ban pynlong ka jingsynshar ka bakyrpang bad ban pynpait ia ki Hima Iasohlang ha ki arbynta ki jaidbynriew. Ha ka 14 tarik April, la khie ka thma. Ki Nongialam, kumba la ai-kyrteng ia ki Nongrum, haba ki la siat pynduh ia ka Kut Sumter, ki la shim ia ka.

Ka thma shi-shnong ka la neh saw snem, bad shipor ki Nongrum ki la jop thiaw-shi thiaw Bunsien-bunsien u Lincoln u la wer shipai thymmai ban ialeh na ka bynta ka jingiapyneh ia ka jingialong kawei, bad ki kynhun-shipai thymmai ki la mih pli ia kito kiba la shah-jop. Ha ka 1 tarik u January 1863, u la pynmih ka jingpynbna-paidbah kaba ong shai ba la pyllait-luid ia ki mraw baroh.

Ha kane ka por ka thma ka la sdang ban iaid pyrshah ia ki Nongialang bad ka jingpynbna bapawnam ka la pynshit shaid, bad

ka la pynim mynsiem khrek ia ki Ialang-paidbah. Ha kajuh ka snem ki Nongialang ki la shah kyrñiom tyngeh ha Gettsburg. Kane ka thma ka la wallam ka jingshah-jop ha ki Nongialang, bad 28,000 ngut ki shipai jong-ki ki la hap mane ngon ha Virginia ha ka 2 tarik u April 1865. La jied President pat ia u Lincoln ka baar sien ha u April katei ka snem ; kaba ialyngkhuh bad ka jingkyllon ka Kut Sumter. U Lincoln u la leit sha kawei ka jingkhot-sngewbha ka bakyrpang ha ka Thietar Ford ha Washington, kaba iadei bad ka jingialeh-kmen na ka bynta ka jingsuk. Tang u shu lah rung lut hapoh ka ïing ialehkai, u nongialehkai u kyrteng u Wilkes Booth, u la par sor nadien jong-u bad u la siat daiñ ia u na lyngthohdoh. Ha ka jingiakhih lyngkhum, u nongpyniap-briew uba dei u Nongrum ula lait phet noh bak, hynrei la kynrup bad beh ia u da ki shipai. La lap ia u hadien katto-katne sngi ba u rieh ha kawei ka ïingheh. U nongpyniap-briew um treh ban mane, bad la siat iap ia u ha ka jingialeh.

U President Lincoln u la iap noh ha kata hi ka sngi na ka jingmynsaw jur, bad ka ri ka la iam kthang namar ka jingduh ia u. Ia une u rangbah bakhraw bad babha la pynkyllon jubor jraiñ ha ka kynta ka jingjop. La kumno-kumno ka kam ka jing-im jong-u la pyndep, namar ka United States

America ka la laitluid junom na ka jingthoh-dak ka jingri-mraw.

Une u rangbah pawnam u la ong shisien ha kawei ka jingkren ba sahnam, "ha ka jingsynshar paidbah da ki paidbah bad na ka bynta ki paidbah kan num pulom lano-lano ruh ha ka pyrthei."

Ka jingkyntu jong-u—Khlem pihuiñ iano-iano ruh ; da ka jingieit salonsar ia baroh ; da ka jingsngewskhem ha ka hok katba U Blei u ai ia ngi ban iohi ia ka badei, to ngin iai ialeh ban pyndep ia ka kam ha kaba ngi don.—*Abraham Lincoln.*

Ka jingkren nangang.—Haba ki briew ki kren nangang ia phi, im ha kata ka rukom ba yn num don mano-mano ruh ban ngeit ia ki.--*Plato.*

Ka jingiaineh.—Kaei-kaei ka barit ka shu long ka barit hi, hynrei ka jinglehhok ha kiei-kiei ki barit ka pynmih ia kaei-kaei ka bakhraw.—*Plato.*

Ka jingkhraw mynsiem.—Ka pyrthei ka dei ka ri jong-nga hi ; ban leh bha ka dei ka niam jong-nga.—*Thomas Paine.*

38.—Ka Jingbuhai-shnong ki Jew.

U Dr. Immanuel Olsvanger u ong :—

"La sdang ia ka jingbuhai-shnong da ki Jew ha Palestine la kumba 60 snem mynshuwa. Ka jingthmu bakongsan ha kato ka por ka long ka jingkwah ban pynshisha noh ia ka jingphohsniew ka jaidbynriew Jew kaba la slem bah, ban seng nongrim biang ialade ha ka ri trai jong-ki hi, na ka bynta kata lyngba ki spah-snem ka jingsaphret jong ki, ki dang shu don hi ka jingsngewieit shitrhem.

Ka jingmih na ka jingpynshitom beiñ ia ki Jew hadien ka thmabah banyngkong ka la long pynban ka jingpynkhih thymmai ka bakhlaiñ. Ha ka jingshisha ka jingiakhih ka la nangiaid sted haduh katta-katta ba tang ha ki 20 snem kiba la lah ka jingkheiñbriew ki Jew ha Palestine ka la nangkiew na ka 60,000, sha ka 400,300. Hynrei ki kambah-kamsan ki bapawnam eh ki long kito kiba iadei bad ka rep ka riang. Kumba 120 ki shnong rit ba trei-rep kiba don 35,000 ngut ki briew, haba kheiñlang, la pynmih ha ki snem hadien ka thmabah banyngkong. Bun eh na ki nongrit ki don ha ki jaka ki bym ju don bashong-basah shuwa kato ka por. Shibun eh na ki, ki ieng mynta ha kaba la mynshuwa ka tieh-bah tieh-san kaba don ka bih khieshoh-rih. Kine ki nongrit ki long ha ki arbynta ki bakongsan.

Ha ka nongrit kaba don ka jingiatrei-lang la buh kyrpang na ka bynta kawei-kawei ka ïing katto-katne ka khyndew kaba dei ban trei tang da ki dkhot jong kato ka ïing hi khlem da don jingpyntrei pat dano-dano ruh ki banabar. Ia ki tiar rep ka juk mynta, kumjuh kum ia ki seng-pynbha badei la kajong ka jaid, kum ki skul, ki Aspata, bad kiwei-kiwei la pynieng lang da ki baroh ki briew jong kato ka shnong. Ia ka thied ka die la pyniaid da ka jingialeh-lang. Ia ka jaid shnong ka baar la pynlong da ki nongrit kiba la khot ki shnong badei la ka jaid (*communal villages*). Ha kaba kum kato ka nongrit ymdon ka jingioh kyrpang kaba la ka ïing ka ïing, la kaba kumno kumno ruh. Baroh ki dkhot jong kato ka nongrit ki pynlong kawei ka kynhun kaba long ka trai jong ka shnong, (*i.e.* kata ka mut ka shnong ka long kum kawei ka ïing ; ki iaim lang ha kiei-kiei baroh). Ymdon uba ioh jingsiew ei-ei na ka bynta ka jingtrei jong-u. Hynrei ha manla u briew la ai ia kiei-kiei kiba u donkam ia ka met bad ia ka jingpynsan pynrangbah ia u. Ka jingiaioh ryngkat-ryngkat ia ki hok bad ia ki jingmyntoi baroh ka long ka aiñ kaba synshar.

Kawei na ki jingjia bapawkhmat eh ka bamih na kato ka jingtrei baroh ka long ka jingkhie-im biang ka ktien Hebrew ka Baibl kum ka ktien ba la kren ha ki nongheh bad

ki nongrit ha Palestine. Naduh ki skul hikai ia ki khynnah-rit shaduh ka jingpyn-iaid skulbah ka ktien ba pyniaid ia ka jing-hikai ka dei ka Hebrew paka.

Ki Arab bashong ha Palestine ki la myntoi shikaddei na ki kam ka jingtei-pat ki Jew. Ka kyrdan ka jingim jong-ki ka la kiew sha ki kyrdan kiba kim ju phohsniew mynno-mynno ruh haba ianujor bad ka jinglong kiei-kiei shuwa ka thmabah Uno-uno u lah ban ianujor ia ka jingkylla ba pynmyntoi kaba la long ha ka jinglong jingim ki Arab ha Palestine bad ka jinglong basah hajuh jong ki Arab bashong sha lyndet ka Jordan ha kaba ka jingbuhai shnong ki Jew kam shym leit poi.

Kato ka ri ka don ka jingiadei ka bymlah pyniakhlad bad ka histori bad u kpa-kulong jong ka jaidbynriew Jew. Ka jingpyrkhat ki Arab ia la ka jinglong ka jaidbynriew jong-ki kam don jingsniew oi-ei ia ka Palestine, namar ba ka long tang ka bynta ka barit eh na ki jaka ki Arab ki baheh, bad ki Arab ki don ha ka tang 8 lak bad ha ki jaka jong-ki baroh pat ki don baroh 300 lak ha ka por mynta, kiba la pynlong ia ka jaidbynriew Arab baroh kawei.

Namar ka jingpyntrei ki Jew kaba la pyn-long ia ki jaka ki puta kiba kham koit kham khiah, ba ki Arab ki la kham duna shibun ha ka jingiap-jingduh ki briew.

Kumta ka jingkheiñ-briew ki Arab ha Palestine ka la nangbun naduh ka thma na ka 4 lak sha ka 8 lak mynta.

Ka jingbymsuk mynta ha Palestine, nga ngeit, ka long ka jingmih na ka jingbymiasngewthuh bha bad ka jingpynsngewthuh bakla ia ki jingshisha. Ki Jew bad ki Arab lyngba ki por baroh ki la iaim ha ka jingiadei jingmut bad ki la iatrei-lang ha ki jingtrei kiba iadei ia ka jingiabit lang u khunbynriew baroh. Don ka daw ban ngeit ba kine ki jaidbynriew ki bakhraw kiba naduh hyndai, kin iapoi pat sha ka lynti ka jingiatreilang ha ka jingiasngewtynnad. Ymdon kaba kham jngai na ka jingmut ki Jew ban ia kaban beh noh ia ki Arab na ki jaka kiba ki shong mynta. Don tang kawei ka lad ban lait na ki jingsuhsat ki bamynta bad kata, ha ka jingmut jong-nga, ka long ka jingiashem-lang ki Jew bad ki Arab ha Palestine, ha kaba dei ban iakren suk bad khuid mynsiem ia ki jingeh kiba iadei lang baroh." (*Lurshai December '36*).

38.—U Sir Surendra Nath Banerjee.

Ymdon kaweipat ka kyrteng kaba kham pawnam ha ka jingim ki paidbah ka India kum ka jong u Sir Surendra Nath Banerjee ha ka por jong-u.

Ia u Surendra Nath Banerjee la kha ha Calcutta ha ka snem 1848. Ka jingkha ia une u khun badonburom jong ka Bengal ha ka snem 1848 kam dei ban shu iaid khlem da khmih bniah bha.

Kata ka long ka snem ha kaba lajan baroh ki jaidbynriew ka Ri Europe ki la ialeh tyngeh ban ioh la ka jingsynshar laitluid. Ka kham donnam ruh ba kajuh hi ka snem ka la lah ban iohi ia ka jingkha ia u briew uba la pynleit lut ia la ki jingtrei-shitom baroh shi-rta pynieng sha ka jingpyrkhat na ka bynta ka jinglaitluid. U Surendra Nath u long u khun u baar jong u Dr. Durga Charan Banerjee ba la iap, uba ha ka por ka babiang u la kylla long u nongai-dawai u banang tam ha Calcutta. U Dr. Durga Charan u la long u Bengali u banyngkong uba la ioh ka jinghikai shaphang ka kam dawai da shin ha ki rukom Nongsepngi. Ka jingshlur bad ka jingsngewlaitluid jong u kpa ka la hiar-pateng ha u khun jong-u, u Surendra Nath u bym ju kynriah noh na ka lynti ka jingshisha bad ka jingiaid-beit. U la don ka jingshynrang jingmut ban leh kat-kum ka jingsngewdei-lajong, wat hakhmat ki jingtynjuh bad ki jingshah-shitom. Ia u Surendra Nath la pynnang pynstad ha Deveton College ha kaba u la long u nongioh-buskit baroh shilynter ka jingshongskul jong-u. U la ioh ia ka kyrdan B. A. ha ha snem 1867

bad ha ka 1868 u la leit sha England ban pynbit ialade na ka bynta ka *Indian Civil Service*. Ynda u la jop ia ki jingeh baroh kiba ieng ha ka lynti jong-u, u la pass ia ka eksamin bad u la trei ha ka kam *Civil Service* kum u nongbishar u baar ha Sylhet. Hynrei um shym la ioh ban trei slem hapoh ka Sorkar.

Hadien ar-snem la pynbor ia u ban iehnoh noh ia ka *Civil Service* na ka bynta kawei ka jingbakla jong-u kaba um lah ban kem ne iohi. Hynrei u Surendra Nath um long u briew uban shah-jop noh da ki jingeh. U la leit sha England ha ka baar sien ban pynbit na ka bynta ka kam riewsaid rangbah. Hynrei u la ioh jingtip. katba u dangdon ha England, ba yn nym shah ia u ban rung sha ka kam riewsaid rangbah.

Khlem da duh jingkyrmen da ki jingsniewbok jong-u, u Surendra Nath u la wan phai pat sha Ri India bad u la long u nonghikai rangbah ha ka English ha ka Skulbah kaba la khot mynta ka Vidhyasagar College. Ynda hadien u la trei kum u nonghikai ha ka City College bad ha ka Free Church Institution ruh haduh ba un da seng ia ka Ripon College. U la iaisah hi u nonghikai ka English ha ka Ripon College haduh ka bajan kut ka jingim jong-u. Wat ynda haba u la sangeh na ka kam nonghikai u la pynleit jingmut shikaddei eh ha ki kam ka skulbah.

Hynrei u Surendra Nath um shym long tang u nonghikai rangbah, u la long u nongthohkhubor u bakhraw ; u la thoh ia ka *Bengalee*" da ka jingpawnam bad ka jingtbit ka bakhraw. Ha ka kolom jong ka kotkhubor jong-u u la thoh khlem sheptieng ei-ei ban iakyrshan ia ka liang ka hok bad ka jingshisha. U la aiti lut sha ka kam hikai bad ka kam thoh kotkhubor. Kumta kine baroh artylli ki kam ki la pynlah ia u ban shakri ia la ka ri bad ki briew jong-ka. Ka jingnang paka jong-u ia ka English, ka jabieng baphylla jong-u, bad ka jingtip bha jong-u ia ka histori bad ka kam saiñpyrthei ki la pynlong ia u ka daw jong ka jingphylla bad ka jingiaroh baroh kawei ka ri. Ka jingpnahktien palat liam jong-u bad ka jingsngewthiang jong ki jingkren jong-u ki la pynlyngngoh jlang kylleng ka ri India bad England. U Surendra u ju kren Phareng thik kum u Phareng hi. Ki bor jong-u shen-shen ki la wallam ia u ha-khmat duh ha ka jingim jong ki paidbah. U la long u dkhot jong ka dorbar-shnong Kolkata, u Dkhot ka Dorbar Thawaiñ ka Bengal bad u Dkhot ka Dorbar Thawaiñ u Lat-rangbah.

La jied arsien ia u kum u President ka India National Congress. Ka jingshlur jong-u ha la ka jingsngewdei, ka jingskhem jong ka jingthmu jong-u ki la pynioh ha u ka nam "Wat ju mane." Da shisha u la long

u khla-ka-wait jong ka India ba danglung.

Hynrei ia ki snem bakhadduh jong ka jingim jong-u la kah dum da u lyoh jong ki jingshitom bad jingjynjar suda. U Surendra Nath u la ieit ia la ka ri kumba ialade. Ka jingpyrkhat jong-u ban shakri ia la ka ri ka pynpaw ia ki jingiapher ki bashai bad bapaw bad ka jong kiweipat ki para-ri kiba danglung bad dangbieit. U la pyrkhat ba ka babha tam ia u ban shakri ia la ka ri ka long ban ioh ia ka jingiakynpham bad jingiarap lem ki nongsynshar ka ri. Kata ka long ba haba ka England ka la pynbna paidbah ia la ka-jong ka jingthmu ban ai ka jingsynshar-hi ia ka ri India, u Surendra u la pdiang ia ka jingkhot-sngewbha u Lat badonburom ka Bengal ban ialam ia ka kynhun-myntri.

Kum u myntri u la ioh ki jingjop rangbah ki baitynnad shibun tang hapdeng ki lai snem. Ka long ka por ka banyngkong eh ha ka histori jong ka Bengal ba la thung ia uwei u Nong-India ba khlem trei kam Sorkar ban long u Nongialam jong ka Dorbarshnong Koltata. U la pynmih ruh ia ka Aiñ Munisipal thymmai ka bakyrpang na ka bynta ki briew jong ka Dorbar Kolkata.

Ha ki ar ne lai snem shuwa ka jingiap u la iehnoh syndon ia ki kam hima-sima. U la pynleit ia la ka por ha ka bathoh shaphang la ka jingim kaba pynpaw ia ki jing-

buhrieh jong ka jingkhraw jong-u. Ki bor baphylla jong-u, ki jingtrei ba khlem sangeh jong-u, bad ki jingmlien batista ki la pynlah ia u ban im ka jingim ka baslem bad ban shakri ia la ka ri kumba 50 snem tam. Hamar ka por ka babiang u la pynmih ia ka jingthoh shaphang la ka jingim da ka kyrteng "Ka Jaidbynriew Badangkhie" (*a nation in making*) kum ka histori jong ka mynsiem trai-ri ha India kaba la don ka jingiadei bad ka jingim bad ki jingtrei u Surendra Nath.

40.—U Khawiang Nyngkong.

Hato! para riewpyrkhat! shi-nia ar nia [ngin iatwad.
Ka dur u shrieh hangno ka paw? To ngin [kynmaw kyndong.
Ka paw ha ka dur jong u briew bamad i'i [klad nyngkong.
Tang dei hi tak ym ibit shuh, i kumba un [ong "*ieh*".
La ran ka ngap ka khmut ka khmat, ym [shym pher na u *Shrieh*.
Ka dur u *Khla* pat da kumno ha u briew [ngin nujor?
Haba u leh khlaiñ, leh dom eh, haba la [khliud u tor.
Ha kato hi ka por u sngew bymdon shuh [kum "*Manga*."

Ha ka tyngam bad ka jingleh u syriem ia u [*Khla.*
Tang lut ka buit u Shrieh, bad ka bor u [Khla ruh kam don shuh,
Ba dih iap, la kur la para la kmie ruh um [ithuh ;
Uu kren ruh um lah kyrdoh shuh, u thylliej [u "la siang,"
Bad akor bad met bad mynsiem ym shym [pher na u *Sniang.*
Ka jingiajot snieh jong kine ki mrad ruh [ka pyni.
Ia ka jingjot ka ïing ka sem jong uba la [kyrni ;
Ka jingiap lyngkhuid jong-ki ruh ka don hi [la ka "*shap.*"
Ba uba kyrni eh un iap, kumta "u khun ka [pap."

H. N.

41.—U Mahatma M. K. Gandhi.

La pynkut kynsan ia ka jingim bakordor jong u Mahatma Gandhi da ka jingleh-jubor jong uwei u para-ri, u Hindu shitrhem niam. Uto u Hindu u la siat iap ia u Kpa ka Jaidbynriew ha ka Sngithohdieng 30 tarik Kyllalyngkot 1948 da ka pistol lai kuli ha ka por ba u leit sha ka jingiaseng duwai. Ka Ri India baroh kawei ka la iambriew kthang ha ka jingduh ia u longkpa bad u nongialam u

bakhraw tam jong-ka. Ki rangbah pawkhmat kylleng ka pyrthei ki la pynpaw ka jingsngewsih ka bajur ha ka jingpynkut kyndit ia ka jingim ka badonburom eh. Ka jingiap u Mahatma Gandhi ka long ka jingduh ka bakhraw ym tang ia ka India, hynrei ia ka pyrthei baroh kawei, namar u dei u nongialap ia ka jingsuk bad ka jingjai-jai. U Myntri rangbah ka Great Britain, u Mr. Attlee, ha ka jingkren sngewlem jong-u ha ka jingiap u Gandhiji, u ong ba baroh shi rta pynieng ka jingim jong-u ka baslem u la ialeh ban pynneh ia ka jingsuk bad ban pynrem ia ka jingleh-jubor, bad bun bah ki hajar briew bymlah-ñiew ha manla ki ri jong ka pyrthei ki sngew ia ka jingduh ia u.

Ki jingkren ñiewkor ia ka jingim jong u Mahatmaji da ki riewkhmat ka pyrthei ki la khapngiah ia ki peij ki kotkhubor bun sngi. Uwei u Rangbah America u ong ba kumba u Gandhiji, u khun badonburom ka India u la pynkyntang ia la ka jingim na ka bynta ka jinglaitluid bad ka jingiaieit shipara, kumta ruh ka la long ka mon U Blei ba u Lincoln ia uba ki khot u nongpyllait-mraw u bakhraw u la dei ban iap, ba ka jaidbynriew ba dangkhie-dangsan ka lah ban im. Ka long ka burom ia ka India ba ka la kha ia u Gandhiji, bad u la don bad ngi haba ka pyrthei baroh kawei ka la donkam ia u Riewkhuid. U im ha ka khubor babha kaba u la

ai ha ngi baroh kiba la iohsngew ia ka. U Rangbah Niam u bakhraw ha England u ong ha ka jingiathuhkhana jong-u ba u sngewbha eh ban pyrkhat ia kaba u Gandhiji u la leh na ka bynta ka India. "U Gandhi um shym iap, u ong. "U Gandhi u im. Ki khun U Blei kim ju iap." Bad uweipat u Phareng u bakhraw u ong ba "u Gandhiji u dei u Nong-India u bakhraw tam naduh ka por u Gautama Buddha, bad u briew u bakhraw tam uba ka pyrthei ka la iohi naduh ka por U Jisu Khrist. La thang ia u Mahatmaji ha ka 31 tarik utei u bnai ha ka jingleh-burom ka bakhraw eh.

Ka Ri India ka la ioh ia ka jinglaitluid khlem jingjaw-snam ei-ei ruh hapoh ka jing-ialam bad jingai-buit jong-u. U la kynjoh sha ka 79 snem ha ka por ba u iap.

Une u rangbah u bakhraw u la pynrit bad pynsuda ialade ban pyniadei jinglong bad ki barit ki baria bad ki rangli ki juki ka India khnang ban kyntiew ia ki. U la im ka jingim len-lade kum U Jisu Khrist, bad u la bud bha eh ia ki jinghikai jong-u.

Ha ka 12 tarik Rymphang 1948 la pynlong ki jingiaseng duwai kyntiew mynsiem da ki nongmihkhmat ki jaid niam baroh kylleng ki jaka-heh ka India hadien ka jingpynngam leh-niam ha ki wahbah ia ki dpei na ka met iap u Gandhiji.

42.—Lam Jingshai Hun*.

Lam Jingshai hun hapdeng jinglyngoh bun,
Lam Me ia nga ;
Ka miet ka dum, dang jngai na ïing shibun ;
Lam Me ia nga,
Jingjam sumar ; ngam pan iohi mynta
Ia ri bajngai ; shi-jam ka biang ia nga.

Ngam long kumne, ne ia Me ju duwai
Ban lam ia nga ;
Nga ieit ban iaid mon, hynrei mynta ai
Men lam ia nga ;
Sngi sngewbha nga ju ieit ; sheptieng ka kem,
Sarong ka jop : klet noh kito ki snem.

Bor Jong-me ia nga ba kyrkhu, shisha
Kan lam ia nga ;
Lyngba ri khlaw kynsha bad tad ynda
Lait na jingma ;
Khmat ki angel ba rkhie lang bad ka step
Shi-katta nga la ieit, shipor la pep.

---

*Ia kane la kylla Khasi na ka jingrwai *Lead Kindly Light*, kaba u Mahatma Gandhi u sngewbha eh ban rwai.

43.—U Pandit Jawaharlal Nehru.

U rangbah u bapawnam bad bapawkhmat eh ha Ri India mynta u dei u Pandit Jawaharlal Nehru, u myntri-rangbah u banyngkong eh ka India Laitluid. Ka kyrdan jong-u ka long hapdeng ki rangbahsaidthma

By courtesy, "Shillong Times."

U PANDIT JAWAHARLAL NEHRU.

ki bakhraw tam jong ka pyrthei mynta—kum ki jong ka Russia, ka United States America, ka China Trai-ri bad ka Great Britain. U dei u khun rangbah u Pandit Moti Lal Nehru, uwei na ki nongialam ki barangbah tam ha ka por jong-u.

U Kpa jong u Jawaharlal u la long u riewtip-aiñ u bakhraw, bad u bapawnam ha ka kam iasaid, bad u la riewspah shikaddei. U la long u rangbah uba ñiewkor bha ia ka jinglong jingim ki Phareng, bad u la buh nonghikai iing ia la u khun shynrang marwei jong-u da u Phareng. U la leit buh skul ia la u khun ha kawei ka skul ki bakhraw ha England naduh ba u dang 12 snem ka rta. U Jawaharlal u la pynleit ia la ka por shongskul baroh ha Bilat bad u la pass ia ka aiñ hangta hi. Tang shisien tiak u la wan kai sha India haba u dangpule. Tang shipor shen u la trei kum u barristar, bad u la shimti ia ka kam saiñpyrthei. U la long u President ka Dorbar Korbar-hima ka India la san sien. Ka jingshongshit jong-u ha ka kam korbar-hima ka India ka la pynshong phatok ia u bunsien.

U la long u nongkren u batbit bad badonbor eh ; ka jingkren jong-u ka long kumba shu theh na ka ktang ; u lah ban kren lynter bun kynta bad bun sngi khlem da shongthait. U long u nongthoh u bakhraw, bad ka Madame Chang-Kai-Shek, ka Shaina ka banang bha ia ka ktien *English* ka ong, ba "U Nehru, khlem-artatien, u long uwei na kiba khyndiat eh ki nongthoh-kot na ki nongmihngi kiba lah ban thoh Phareng bha shaid-shaid da ka basuk jai-jai kat haduh babun na ki Phareng hi kiba dei la ka-jong

ka ktien ki la hap ban da pyrto bad iaroh." Ka ong biang ba "U Nehru un iaityngshaiñ kum u khlur ha ka sahit-bneng ka Ktien Phareng (*English Leterature*) katba dangneh ka Ktien Phareng." Ki kot jong-u ba la thoh ha ka Phareng ki long kiba ki briew ki lup bha ban pule ; khamtam ia ki jingkren paidbah ba la shon.

U long u rangbah uba la aiti lut ialade na ka bynta ban kyntiew bad pynbha ia ka India. U long u bakynjai ka ktien ka thylliej, u baiar jingmut bad u bajynsur mynsiem. U Mahatma Gandhi u ong shaphang jong-u, ba "U tyngshaiñ bha eh kum u kpa, u hynmen u para, u nongthoh-kot, u nongleit-jingleit, u riewieit-ri, ne u baieit ia la ki parabriew. Nalor kata baroh, dei kum u riew-aiti shitrhem na ka bynta la ka Ri bad ka jinglaitluid jong-ka ha ka dukan jong-ka un aiti bad theh lut ia kiweipat kiei-kiei kiba u ieit ba ki nongpule kin peit kyrpang ia u na ki nongthoh baroh badei shaphang jong-u." Na ki jingkren bad jingthoh jong-u ym iohi ei-ei ba un nym treh ban don jingiadei bad ki Phareng hadien, hynrei u kwah ban iatreilang bad ki haba ka India ka la ioh ia la ka jinglaitluid.

U la rangbah bha bad u la dap 68 snem ka rta ha u November 1956.

44.—Ka Seng Iaai Ram Lang.

Ka long ka bashai kdar ba lai pawa na ki paidbah ha ri Khasi-Jaintia ki long ki nongrep. Bad kumba iatip baroh lajan uwei-pauwei u nongrep u long u baduk. Ka long ruh ka jingshisha ka bakhraw eh ba khnang ban roi ban pa kyrhai ka rep ka riang, u nongrep u baduk u dei ban ioh ram ban kyrshan ia u. Hynrei bun hajar ki nongrep ki kylla duk khait na ka jingshim-ram khlem sngewthuh. Ka jingpyrkhat kaba la ktah ia ki riewpyrkhat baroh jong ka pyrthei ka long kumno ban pynioh ka seng ai-ram ia u nongrep uba donkam jingiarap khlem da pyniap ia u. Baroh ki iohi bad ki ngeit ruh ba ka jingpynim ia u nongrep ka long da ka jingdon ka kynja Seng Ai-ram Tyngka kaba lah ban iashan tyngka ia u ha ka sut ka bajem.

Ha ri India kane ka jingkhih jingmut shaphang ka iatreilang da ka jingiasynjuklang kam pat da slem. Hynrei la shem ba hangno-hangno ba kane ka jingialang ka don, u paidbah u pyni ka jingsngewbha ka bakhraw. Lada kheiñ kyllum baroh ia ki briew ha India, lah ban ong ba ha manla kawei ka jingialang yn don ki briew kumba 15,000, haba ha Italy pat 18 ngut ne ki briew, ki lah ban long na ka bynta kawei ka jingialang. Katno ka jingiapher ka jing-

sngewthuh ki briew kiba la shai ia ka jingmyntoi ka jingiatreilang !

Ha ri Khasi-Jaintia don kumba lai lak palat ki briew, bad lai pawa na ki ki im da ka barep, pynban ymdon jingiakhih ei-ei haduh mynta-mynne ban pyni bad pynsngewthuh ban pynroi ia u nongrep khnang ba u lah ban rep kham-bun, bad ban ioh die kham bit dor ia ki mar-rep jong-u. Kane ka jingialang ka long ka jingiatreilang ki briew kiba rep bad kiba iashong iasah lang ha kajuh ka jaka ka puta ba ki rep ki riang. Ka jingpyniaid ia ki kam ki duk ruh ka long da ki briew kiba iasohlang. Kiba shongsah ha kajuh ka shnong ki tip bha ia uwei-pauwei u dkhot, bad ki shnong ki thaw hi ruh ki don ka jingshaniah ha ki nongpyniaidkam kiba ki ithuh bad ialang man ka sngi. Kim banbor ne knieh-bor kum ki mahajon ne nongai-ram banabar kiba wad tang la ka myntoi. Ka jingialang paidbah ka ai-ram ha ki briew da ka tyngka seng jong-ki hi na ka bynta ka jingbit bad ka jingmyntoi jong-ki. Kumta ymdon jingsheptieng ia ka jingdnh ne ia ka jingbanbor ha kano-kano ka liang.

La shem ha ri India ba ka jingdon kine ki jingialang ne sosieti ka la pyllait ram kumba lai phew lak u paidbah nongrep shisnem-shisnem. Lah ban shna ia ka sosieti ha kata ka rukom ba ki nongrep ki 'lah ban leit buh

ia ki mar-rep jong-ki ha ki kudam ka sosieti. Ka sosieti pat kan pyndie ia kita ki mar ha ka dor ka babit, namar ba ka sosieti ka kham khlaiñ bad kham don-buit. Ka jingiatylli ka long barobor ka borbah-borsan.

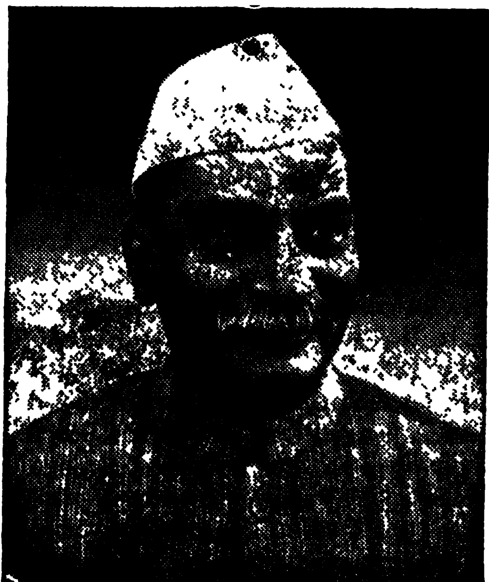
45.—U Riewialeh Len-lade

(*The Selfless Fighter*).

Ha ka jingialang ban plie ia ka dur u Sri Jawaharlal Nehru, u Myntri-rangbah ka Ri India, ha ka Rajaji Hall, Madras, ha u April 7, 1951, u Dr. Rajendra Prasad, u President ka India, hapdeng ka jingkren jong-u u ong, "Ban kren shaphang u Jawaharlal Nehru ka long ban ong biang ia ka histori ka Ri India hapoh kine ki 30 snem palat kiba la lah. Kata ka long kaei-kaei kaba lah ban thoh bniah tang ha ki hajar tylli ki peij. Ka long, namarkata, ka baeh shibun ban leh hok ia kaba kum kata ka subjek ha i por i balyngkot hapdeng tang khyndiat minit. Pynban, haba uno-uno u pyrkhat shaphang jong-ka, u sngew ba u Pandit Jawaharlal Nehru u long u khun rangbah u bakhraw jong u kpa u bakhraw.

"U Pandit Motilal Nehru u la long u bakhraw ha ki bun rukom ha ki sngi jong-u. U la long u bakhraw kum u riewsaid bad u bakhraw kum u riewieit-ri. Haba la wan ka

jingkhot ka ri, u la iehnoh ia kaei-kaei baroh bad u la iashim bynta ha ka jingiakhih ka bakhraw kaba la sdang da u Mahatma Gandhi. Kumta katba u dangdon hang-ta, u la long u bakhraw u nongialam

U DR. RAJENDRA PRASAD.

jong ka Kongress. Hynrei u la long u ba-khraw shisha ha, ka baai ha ngi u khun uba kham khraw. U Pandit Motilal Nehru u la

ai ia ka ri u khun u ban pynpaw ba u kham khraw ban ialade-hi. Haba, ha ka por ka Kongress ha Lahore, u Jawaharlal Nehru u la dei ban pyniaid, u Motilal Nehru uba la long u President ka kylla kaba mynshuwa, u la dei banaiti ia ka ha u. Hamar ba u dang leh kumta, u la spel ia ka jingthoh Persia khyndiat kaba la ong, 'Ia kaba u kpa um lah ban pyndep, u khun u lah ban leh !' Ryngkat bad kine ki ktien, u la aiti ia ka kam Kongress ha la u khun. Kane ka jingiathuhlpa ka la urlong shisha, namar katto-katne snem hadien kata, U Pandit Jawaharlal Nehru u la jop thiaw ha ka jingiaseibor jong-u ka bakhraw kaba la iaineh shiteng spah-snem lynter, na ka bynta ban pynioh ia ka jinglaitluid nadong shadong."

U President nangta u la pyni ba ha manla ka kam ka badonkam ban leh na ka bynta ka jingpynbha bad ka jingkyntiew ia ka ri u Myntri-rangbah u iadonkti, bad ymdon kano-kano ka bynta jong ka kam Sorkar kaba un nym tip. U President u ong pat ba u Myntri-rangbah, "u la kit ka jingkit ka bakhia baroh kine ki snem ba teng-teng u briew u angewphylla da kumno u leit lah ban leh ia kata. U Blei u ai ka jingkhiah krad ha u ryngkat bad ka jingsmat-jingsting bad jingkyntiak-kyntak kum u samla uba dang 25 snem, wat haba u la dap 60 snem ruh.

Phi iohi ia u ba u iaid shane shatai hapdeng ki paidbah khlem wit khlem wa kumba hapdeng ki briew ki bakhraw tam jong ka pyrthei ha ki jingiashem-lang ki para jaidbynriew. Ki jingkren bad ki jingthoh jong-u ki kren shai bha kdar ia kaei ba u pyrkhat bad u sngew bad ia kaei ba u phohsniew."

"Nga ngeit skhem," u ong biang, "ba ngam shym kren pynheh haba nga ong ba haba kan poi ka por ban thoh ia ka histori jong kane ka bynta jong ka jingim, ka kyrteng jong-u kan bat ia ka kyrdan bad ka jaka kaba lah ban long ka baar, lada ka baar hi ruh, tang ha kata ka jong u Mahatma Gandhi. Kata ka kyrdan kaba uno-uno u briew u lah ban sngewphuhmat bha. Kam dei khlem daw ba u Mahatma Gandhi u la ai kyrteng ia u kum u nongmihpli ia u. U la lah ban iohi ia ka jingkhraw ha u Nehru. U la lah ban iohi ba lada ka kam ka dangsah kaba la iehnoh khlem pyndep da u dei ban pyndep ia ka, ka barandi ka dei ban hap ha u Jawaharlal. U la pynsah na ka bynta ialade ka nam kum uwei na ki rangbahsaidthma ki bakhraw tam jong ka pyrthei. Ha ki kam hima-sima para jaidbynriew, u la kyntiew ia ka kyrdan kane ka ri ba danglung bad dangthymmai sha ka kyrdan kaba lehse kiweipat ki ri kin shim da ki snem ban iakynjoh...U la kyntiew bak ia ka jingdonkyrdan, ka jingdon-dor bad ka burom jong

kane ka ri, bad namarkata, la ieit ia u da ki briew baroh ha kane ka ri, bad la ñiewburom da ki banabar ruh. Ngi kyrmen ba ka jingkoit-jingkhiah jong-u kan iaineh bad iaikhlaiñ kumba ka long mynta, kumta ba u lah ban shakri wat kham bha ia ka ri hadien-habud."

"Uwei-pa-uwei u sngew," u ong pat, "ba haba u ong ei-ei, kam lah ban long kaei-kaei pat, hynrei tang kata kaba u sngew ba ka long ka babha tam. Don bun ki briew ha kane ka ri kiba la kloi ban pyndem ia la ki jingmut jingpyrkhat ha ki jong-u namar ka jingkhuid-mynsiem bad jingshemphang jong-u ka bakhraw. Naduh ba u la long u nongialam, ha ka jingshisha eh jong kata ka ktien, ngi tip ba don bun milian na ki para-ri jong-ngi kiba mon ym tang ban bud ia u, hynrei ban kheiñ-duh ialade haba la khot ia ki ban leh ei-ei na ka bynta ka jingbha ka ri. U Pandit Jawaharlal u la ialam ia ngi ha ka por ka jingialeh, bad mynta u dang ialam ia ngi ha ka por ka jingtei thymmai. To ngin iakyrmen bad iaduwai baroh ba U Blei un ai ha u ka jingkoit-jingkhiah, ka jingkhlaiñ bad ka jingim slem ban pyndep ia ka kam ka bakhraw da kajuh ka jingtbit kumba u la lah ban leh ha ka kam ka bamynshuwa, kata, ka jingpynioh ia ka jinglaitluid ka Ri India."

La kyntu ia uwei u Nongialam kawei ka jaidbynriew hyndai, "To bah kynthup ia ki ha la ka shadem, kumba u kpa uba ri khun u kynthup ia i khunlung iba dangbuiñ."

"Ka jingim kaba shakri ka long ka mluh ka bha-lang", ong u riewstad.

46—U Dabid bad u Goliath.

Ka jingiakhreh thma ka bajur ka la don hapdeng ki Israel bad ki Philistia. Baroh arliang ki la iataiar la u phud u pyrton bad ki la'iasher dara ha la ka-jong ka-jong ka liang. Ki Philistia ki la lum ia la u paidiapom ha Shokhoh bad ki Israel ha Elah ; la pyniakhlad hapdeng jong-ki da ka them.

Te la mih bluit uwei u riewialehthma u bakhlaiñ na ka jaka shong-dara ki Philistia, u kyrteng u Goliath na Gath, uba ka rynieng jong-u kumba hynriew pruh shi-tda. La don ka jingiada khlieh rnong ha ka khlieh jong-u, bad jingphongsnar baroh shi-rynieng ; ka jingkhia kata ka jingphong ka la long sanphew hajar shekel ka rnong. Bad ki la don ki sop-jat rnong ha ki kjat jong-u bad ka stieh rnong hapdeng ki siangtyrpeng jong-u. Ka jingheh u dieng-thungsum jong-u, la kat u khung u nongthaiñ-jaiñ. U nar-sum jong-u u khia kumba hynriew spah shekel. U nongrah-stieh u la nangiaid ha shuwa jong-u.

Uta u rangbah-iapom ki Philistia u la ieng na la ka jaka shong-dara, bad u la pyrta ha ki paid-iapom ki Israel u ong ba kin jied napdeng jong-ki da uno-uno u riewkhlaiñ ban leit hiar ban ialeh bad u. U ong lada u riewkhlaiñ jong ki Israel u lah ban jop ia u ha ka jingialeh, bad un pyniap ia u, ki Philistia kin long ki shakri jong-ki, hynrei lada lah pat ma-u bad u pyniap ia uta u briew jong-ki kin long ki shakri ki Philistia. Kumta uta u Philistia u la kren beiñ kren khoh la biang ia ki paidbah Israel ha kata ka sngi. "Nga beiñ ia ki paid-iapom ki Israel ha kano ka sngi." U ong.

Leit jia ryngkhat ba u Dabid, u khun khadduh u Jesse (uba don phra ngut ki khun shynrang) u la don ha kata ka jaka iakhreh thma, bad u la iohsngew ia kita ki ktien ñiewbeiñ baroh ba la kren da uta u Philistia, bad ka dohnud jong-u ka la pluh shaid da ka jingsngewbitar bad jingsngew-rem. U la kut jingmut triang ha la ka dohnud ban ialeh bad uta u Philistia ban weng noh ia ka jingjah-burom na Israel. U la pynpaw ha kito ki paidbah ia la ka jing-mut ba u la kloi ban leit ialeh bad uta u Philistia. Te haba la leit iathuh pateng ia kata ka jingkren u Dabid ha u Saul Syiem, u la phah khot mar-mar ia u Dabid. U Dabid da ka jingsngewshlur bad jingskhem mynsiem u la ong shai ha u Syiem Saul,

"Wat ai ba kan khaweit ka dohnud jongno-jongno ruh namar uta : u shakri jong-me un leit ialeh bad une u Philistia".

Nyngkong u Syiem Saul u la pyni ka jing-sngewartatien. U la pyrkhat da kumno u Dabid u lah ban ialeh bad u Philistia uba la long u riewiapom naduh ba u dang khynnah, haba ma-u pat u la long tang u samla u bym pat ju mlien ialehthma mynno-mynno ruh. U Dabid u la kren pynshngaiñ ha u Saul da kaba iathuh ia la ka jingshem hi, u ong, "U shakri jong-me u la sumar ia ki langbrot u kpa jong u ; te ki la iamih u sing bad ka dngiem, bad ki la kynrup ia u khun-langbrot na ka kynhun. Te nga la bud nadien jong-u bad nga la shoh ia u, bad nga la pyllait ia u na ka shyntur jong-u, te haba u la ieng ialeh-pyrshah ia nga, nga la kem ia u na u ñiuhtmoh bad nga la shoh ia u, bad nga la pyniap ia u". Kumta haba kat ia u sing bad ka dngiem u la lah ban pyniap, u Dabid u ngeit skhem ba u lah ban pyndem ia uta u Philistia ruh. Ha kane ka jingkren skhem u Dabid, u Saul u la mynjur ba un leit u da kyrkhu-kyrdoh u da ong ba U Trai un don ryngkat bad u.

Ban pynbit ia u Dabid na ka bynta ka jingialeh bad uta u Philistia, u Syiem Saul u la pynphong ia u da ki jingkieng-atiar jong-u, bad u la buh ia ka jingiada khlieh rnong ha ka khlieh jong-u, bad u la pynphong ha

u da ka jingphong-nar. Te u Dabid u la tawah ia ka waitlam ha kata ka jingkieng-atiar jong-u, bad u la pyrshang ban iaid. Hynrei namar ba um ju mlien ia kiba kum kita ki riam ialehthma, um lah iaid satia bad u la loit noh ia kita baroh. U Dabid u la shu shim tang la u diengduh ha la ka kti bad u la jied ha u na kata ka wah san tylli ki maw ki balyngkniap, bad u la thep ia ki ha kata ka pla-snieh u nongap-langbrot kaba u don. Bad la ka jingshatmaw ha ka kti u la leit shajan uta u Philistia. U Philistia ruh u la nangwan shajan u Dabid.

U Dabid u la long u khynnah samla u basaw syntiew bad u babhabriew ka khmat, bad uba ilup ban peit. Uta u Philistia u la peit ñiewbeiñ u da rkhie-beiñ artat haba u iohi ba u wan sha u tang bad la u diengduh. U kylli ia u Dabid la u ñiew ia u tang kum u ksew ba u leit sha u tang bad la u diengduh. U khot ia u Dabid sha u bad u la byrngem byrsit ba un ai ia ka doh jong-u ha ki sim ka suin bad ki mrad khlaw ka khyndew.

U Dabid u la jubab ia u Philistia da ka baong ba u, u la wan sha u da ka waitlam, da u sum bad da ka stieh, hynrei u pat u la leit sha u ha ka kyrteng U Trai ki Paid, ia uba u la kren beiñ. U Dabid u la kren skhem ba U Trai un aiti ia uta u Philistia ha ka kti jong-u ha kata ka sngi ; un jop

U DABID BAD U GOLIATH.

ia u bad un khrai ia ka khlieh jong u, bad un ai ia ki met-iap ki Philistia ha ki sim ka suin bad ki mrad khlaw ka khyndew ; bad ba uta u paidbah baroh ba iadon un ioh tip ba U Trai um pynim da ka waitlam lymne da u sum.

Te haba uta u Philistia u la leit tur sha u Dabid ban iakynduh bad u, u Dabid ruh u la pynkloi bad u la mareh ban iashem bad u. khlem jingsheptieng ei-ei ruh U Dabid u la shim na ka pla ia uwei u maw bad u la buh ha ka jingshatmaw, bad u la kawang phak ia uta u Philistia na ka shalangmat, bad uta u maw u la ngam jlang shapoh ka shalangmat jong-u. Uta u Philistia u la kyllon da pyrkup-shi slup ha khyndew. Ha kane ka rukom u Dabid u la jop thiaw ia u Philistia da ka jingshatmaw bad da u maw bad u la pyniap ia u. Mar kumta-kumta u Dabid u la mareh bak-bak bad u la iuh halor u Philistia, bad u la sei ia ka waitlam jong-u na ka jingsop bad u la pyniap syndon ia u, bad u la khrai ia ka khlieh jong-u da ka.

Te haba ki Philistia ki la iohi ba la kyllon u riewradbah jong-ki, ki la her-lap baroh na ki jaka shong-dara jong-ki. Ki paidbah Israel ki la ieng buk bad ki la risa shaw ki da beh ia ki haduh Gath bad shaduh ki khyrdop ka Ekron. Bun bah na u paidbah ki Philistia ki la kyllon mynsaw ha kata ka

sngi. Ki Israel ki la lute ia ki ïingjaiñ jong ki Philistia, ynda ki la wanphai na ka babeh ia ki.

U Dabid kum u nongjop u la leit rah ia ka khlieh uta u Philistia sha Jerusalem, hynrei ia ki jingkieng-atiar jong-u u la buh ha la ka ïingjaiñ. Ki kynthei na ki nongbah ki Israel ki la leit tan ia u Dabid bad u Saul Syiem haba ki la leit phai sha shnong, ki da iarwai bad ki da iashad da ka jingkmen ka bakhraw bad ka tem ka put kyrhai. Kita ki kynthei katba ki iarwai ki la ia ong markylliang kumne : "U Saul Syiem u la pyniap ia la ki hajar, te u Dabid ia la ki phew hajar".

Ka Ri Israel baroh kawei ka la kyntiew burom ia la u riewshlur. U la long u samla uba la kheiñ-duh ialade ban ri ia ka burom ka ijot ka Ri.

47.—U Tirot Singh.

Lar u morti ka Meirilung,
  Baroh ki kwah ban deng.
Ban paw bynriew hapoh lympung,
  Kan phuhmat ka ïing-seng.

U Khla-ka-wait ngin iaipyrto,
  Leit ka rta hadien bah ;
Burom hormot don ha uto,
  B'u kit b'u shan rangbah.

Mynta kylleng ki iarwai jam,
Da ka sur thiang, sur ni
I'u Tirot Singh ba mih pawnam,
B'u dei hok u longkñi.

La ka Ri uei u bym ieit ?
Ia ka un iap iapli !
U rang-da-jied thungsngi u ieit
La ka ijot ban ri.

Pyrsa ki ïing mano ban khmih,
Hato um dei u kñi ?
Longkur longjaid ka la pynmih
Ban sain ban tiah ia ki.

Banbor u kadiang u kamon,
Kata ymlah ban shah.
Ha tyrpeng u longkñi ka don
Kane jingkitkhlieh bah.

"Ha sngap ! Ki kynthei ki khynnah
Ki ud ba shah lehbeiñ.
Kumno burom, ijot kan sah !
Ialade ngin ym kheiñ.

La wait la stieh kieng ho, rangbah."
Kyntu u Tirot Singh.
"Ia Mynder-ri ban beh ngi kwah ;
Mynsiem katno ka ing.

La jingim baroh ngi kheiñ-duh
Ban ioh ri la ijot.
Shish ! Kum u mraw ban im pahuh !"
Kyndat u Syiem Tirot.

Tik khie ka thma ba paw ka nam
  Ha histori ka Ri ;
Riewieit-ri bad l'u Nongialam,
  Jakan rangbah ma-ki.

Monbhut, Lorshon bad Kheiñ Kongor,
  Ki Kaptain bakynsai !
Dorbar ki Syiem la ai ka bor
  Ban pynjari ka rai.

Khmih ! Ki mastieh bad kalaiñ wait !
  Ki khun rangbah ka Ri.
Ym i-shan pyrthei shuh kin mait ;
  Bor radbah ki pyni.

La khnam la ryntieh ha ka kti ;
  Khmih ! La siat ki riewthma.
Ha shalangmat u Pharengki
  Nampliang u sah hangta.

Thma ka nangjur, shaphrang ki tur
  Riewialeh ba ieit-ri ;
Nangno yn shem pat ki riewshlur
  Kham palat ban ia ki !

La rem hi kdur ki Mynder ri,
  Da dien kim pep ban ran ;
La khyllem lut ki ïingpaki,
  Na ka Ri kin kynran.

U rangsaidthma u kmen ban tip,
  La jur ka jingialeh ;
Ka ding ieit-ri kam lah ban lip !
  Ia nongshun dei ban beh.

Kti shetkylla, ha peit, ka trei,
I'u radbah ban pynmih.
Na la jaka shongkut kam dei
Ia u, shisha, ban khih.

"La khet la bishna, Syiem, shimti,
Balei yn leit sngewrem ?"
La khroh la kjor ki Mynder-ri.
"Ka stieh ka wait pyndem."

Jutang la teh para bakhraw,
Kylla, te, ka bymbit.
La iap la im dei ban lait mraw,
Ban leit mane, horkit !

Suk ka iap ban ia ka longmraw,
Pyrkhat u Tirot Syiem.
Te jingialeh tyngeh ka paw.
Katno ka basngewtriem !

Ia khet long-syiem u kyntait bak,
Hapoh ka khum ka teh.
U jied ban im u luk u lak,
Kum u riewshlur u leh.

Hangne samla kin peit ka dur
U khun phrangsngi *I Mei*.
Ha thma ha ktien kumno u tur
Ba shan ka iawbei blei.

Syrtok ka kpoh ba pun ba kha
Kum i'une u riewshlur !
U nuksa ia khun ia pyrsa
Ban sain, ban iateh kur.

Ymdon ka bor byndi ban set
  Ka mynsiem balaitluid.
Junom ki para-ri kim klet
  Ka lynti b'u la ruid.

Tyrud ka smer baroh kan phet
  Shaduh basep ka sngi.
K san rngiew ksan rwiang ngim dei ban klet.
  Ban phuh ban phieng ka Ri.

48.—Ka United States America.

(*La kylla Khasi na ka jingkren, u Sri J. Nehru ba u la kren ha U.S.A. October, 1949*).

Ha kine ki ar-sngi ba-la-lah ba nga don ha Washington, nga la leit-jngoh ia ki mawmot jong ki nongtei ki bakhraw ki jong kane ka jaidbynriew. Nga la leh kumta, ym tang na ka jingleh rukom hi, hynrei namar ba la pynlong kyntang la slem ia ki ha ka donnud jong-nga, bad ka nuksa jong-ki ka la pyrsad-mynsiem ia nga kumba ka la pyrsad-mynsiem ia shibun bah ki para-ri jong-nga.

Kine ki mawmot ki long shisha ki ïing bakyntang kiba kawei-pa-kawei ka pateng-bynriew ka dei ban leh ñiewburom, bad, ha ka baleh kumta, ban ioh-kem katto-katne na ka ding kaba klang ha ka dohnud jong kito kiba la long ki nongtbehding jong ka jinglaitluid, ym tang na ka byntа kane ka

ri; hynrei na ka bynta ka pyrthei; namar kito kiba la long da shisha ki bakhraw ki don ka khubor ka bymlah satia ban shu sahkut tang hapoh kawei ka ri hi, hynrei kaba dei salonsar ia ka pyrthei baroh.

Ki Hima Iasohlang ka America ki la ialeh ban poi sha ka jinglaitluid bad sha ka jingroi-jingpa ba la palat hi liam hapdeng ka shispah san phew snem ba-la-lah, bad mynta ki la long ka jaidbynriew ka bakhraw bad ka badonbor. Ki don ka jingiathuh-khana ia ka jingroi basngewphylla ha ka spah ka phew bad ka jingroi-jingpa ha ka jingtip-jingnang bad jingtrei-jingktah. Ki num jin da la lah ban leh kumta, lymda la pynshong lyngngeit ia ki ha ki aiñ ki bakhraw kiba la buh ha ki sngi ba dangsdang ka histori jong-ki. Namar ka jingroi-jingpa ha ka spah ka phew kam lah ban iaid jngai, ne neh slem lymda ka la seng nongrim ha ki aiñ ki akor babha bad ki jingpyrkhat-angnud ki barangbah.

Ia kita ki aiñ bad ki jingpyrkhat-angnud la Pynkyntang ha ka jingpynbna ia ka jinglait-luid jong-phi, kaba la buh kum ka jingshisha babatai hi ba la thaw mar-ryngkat ia ki briew baroh, bad ba la pynkup ia ki da u Nong-thaw jong-ki da ki katto-katne ki hok bymlah pyniakhlad, ba hapdeng kine don ka jingim. ka jinglaitluid bad ka jingiabeh ia ka jingsuk.

(A).—Ka Jinglam-khmat ka Riti jong-ngi.

Ka lah ban pynsngewtynnad ia phi ban tip ba ha ka bathoh ia ka Riti-synshar jong ka ri-synshar-paidbah ka India, la pynkhih jingmut shikaddei ia ngi da ka Riti-synshar jong-phi. Ka jinglam-khmat jong ka Riti-synshar jong-ngi ka ong, "Ngi, ki paidbah ka India, haba ngi la kut jingmut skhem triang ban pynlong ia ka India ka ri-synshar-paidbah la ka-jong hi bad ban pynioh ha ki shnong ki thaw baroh ; ka hok ha ka imlang-sahlang ha ka ioh ka kot, bad ha ka synshar-khadar, ka jinglaitluid ha ka pyrkhat ka tuklar, ka kren ka khana, ha la ka jingsngewdei, ha la ka jingngeit bad ha la ka jingmane ; ka jingiaryngkat ha ka kyrdan bad jingiohlad ; bad ban pynmih hapdeng jong-ki baroh ka jingiasngew-shipara da ka baong ban ñiewburom ia uwei-pa-uwei bad ia ka jinglongkawei ka jaid-bynriew ; ha ka Dorbar Ki Mihkhmat jong-ngi, ngi hangne ngi pdiang, ngi pynbna bad ngi ai ha lade-hi ia kane ka Riti-synshar."

Phin iohi ha kine ki ktien ba nga la ai haneng ia ka jingsawa ki sur-ktien ki bakhraw ki jong ki nongseng ka ri-synshar-paidbah jong-phi. Phin iohi ba, la ka India ka lah ban kren ha phi da ka sur ktien kaba phim lah ban shu pdiang noh kumne-kumne, ne kaba lah lehse katto-katne ban long nongwei

ha phi, pynban ha kata ka sur-ktien don ka jingiasyriem ka bakhlaiñ, bad kata kaba phi la ju iohsngew bunsien mynshuwa.

(B).—Ka jingpynthymmai ha ka Rep ka Riang

Ha ka ri ha kaba ka rep ka riang ka long ka jingtrei jingktah bakongsan, kane ka jingpynkylla-thymmai ka long ka badonkam ym tang na ka bynta ka jingmyntoi bad ka jingsngewhun wei-briew wei-briew, hynrei na ka bynta ka jingthikna ka imlang-sahlang ruh. Kawei na ki daw tynrai ka jingbymthikna ka imlang-sahlang ha ki bun bynta jong ka pyrthei, bad khamtam eh ha Asia, ka long ka jingbymsuk ha u nongrep namar ka jingpynsah ia ki rukom jingai-wai khyndew ki bymiahap dur shuh ha ka pyrthei mynta. Sa kawei pat, kane ruh ka long ka bashisha ia ka bynta kaba kham bun ha Asia bad ha Africa, ka long ka jinghiar ka kyrdan jingim u babun u balang.

Ka India, toi, ka kham iaid shaphrang ha ka jingtrei-jingktah ban ia ki bun ki ri ba kham sniewbok, bad la ñiew ia ka kum kaba hynñiew ne phra hapdeng ki jaidbynriew ka pyrthei ha ka jingtrei-jingktah. Hynrei kane ka jingpyniapher ha ka jingbuh-jingkheiñ kam lah ban buhrieh ia ka jingduk ka bakhraw kiba kham bun na ki

briew jong-ngi. Ban weng noh ia kane ka jingduk da ka jingpynmih kham bun, ka jingiabynta ba kham iaryngkat, ka jingiohhikai ba khambha bad ka jingkoit-jingkhiah ba khambha ka long ka kam ba haphrang eh bad ka jingkit ba bankhia eh ha-khmat jongngi, bad ngi kut-jingmut ban pyndep hok ia kata. Ngi iohi shai ba ka jingiarap-ialade ka long ka kyrdan banyngkong ha ka jingmanbha ia ka jaidbynriew kumjuh hi ia uwei-pa-uwei u briew.

Ngi iasngewthuh ba ka jong-ngi ka dei ka jingseibor ka banyngkong, bad ngin num wad jingshan-bor nano-nano ruh khnang ban pyllait ialade na kano-kano ka bynta ka jingkitkhlieh jong-ngi hi. Hynrei la ka jinglah jong ngi ban ioh ban kot ka long ka bakhraw, ka jingpynkylla ia kata sha ka spah ka phew bashisha kan donkam shibun ka jingiarap ha ka liang ki kor ki bor bad jingpynbit.

49.—Ka Dor Ka Jingisynei.

Ka dor jingisynei ym shym pynbit-tngit;
Ka hap kum u slap bajai-jai na bneng
Halor ka khyndew shapoh. Ka kyrkhu ar
|shah ;
Ka kyrkhu ia uba ai bad ka kyrkhu ia
[uba pdiang :
Ka badonbor tam hapdeng ki bakhlaiñ tam :

Ka pynshongkhia ia u syiem ha ka khet
[ban ia ka pansngiat hi.
U dieng-synshar jong-u u pyni bor-syn-
[shar shiphang sngi.
Ka shap ka jingsngewphieng bad jingkhraw-
[bor,
Hangne shong ka jingsngewma bad
[jingsngewtieng ia ki syiem.
Hynrei ka jingisynei ka ha khlieh
[ia kane ka bor-synshar :
Ka shongkhet ha ka dohnud ki syiem,
Ka dei ka snap na U Blei hi ;
Bad ka bor pyrthei hi ka pynpaw ia ka
[jingbit-dur i'U Blei
Haba ka jingisynei ka pynthiang ia ka hok.
[Namarkata, ko Jew,
La ka hok ka dei ka nia jong-me, to pyrkhat
[ia kane,
Ba, ha ka jingpyniaid ia ka hok, yn num don
[na ngi
Uban ioh lait-im : ngi duwai ia ka jingi-
[synei ;
Bad kata hi kajuh ka jingduwai ka hikai ia
[ngi baroh
Ban pyni ia ki kam ka jingisynei. Nga la
[kren katne
Ban pynjem ia ka hok ka nia jong-me ;
Kaba lada me sngap, kane ka Sheri bishar-
[bniah jong ka Venice

Ka dei da shisha ban ai ia ka rai sbak ia u
[nongkhaïi uba hangtai.
La kylla na ka jingthoh u W. Shakespeare.

50.—Ka Babha pyrshah ia ka Basniew.

Lada ngi kwah ban jop thiaw ia ka basniew, ngi dei ban jop ia ka da ka babha. Khlem artatien don bun ki rukom ban jop ia ka basniew ha ki dohnud jong ngi hi, hynrei ka babeit tam, ka bajem tam, bad ka baiadei eh salonsar, ka long ban jop ia ka da ka jingiaipynleit jingmut ha kano-makano ka ktien ne ka kam ka babha. Ka jingkhang-lad ka babha tam pyrshah ia ka basniew kaba kumno-kumno ruh, pyrshah ia ki jingpyrkhat ki basniew kiba shong-seng ha ka mynsiem, pyrshah ia ki jingpynshaiong ngit ki bymdonkam ei-ei kiba pynkulmar ia ka jingiatiplem, ka long ban batskhem ia kata ka babha ba ngi don Ki jingmut ki bymkhuid kin num lah ieng pyrshah ia ki ktien bad ki jingduwai bad ki kam ki bakhuid Ki jingartatien ki barit-baria kin dom-ngon sha ki jingsngewthikna ki bakhraw. Buh ia ki jingsngewieit jong-phi ha kiei-kiei kiba shaneng, te phin nang kham lait, nang-kham lait na ki jingkhuslai, ki jingpynshoi bad ki jingjynjar jong kiei-kiei kiba ha pyrthei.

KA BAKUT.

Ki Kot ba pynmih da ujuh u Nongthoh.

1. **Model English Translation.**
2. **New English Primer with Khasi.**
3. **Ki Khasi Poems Ne Ki Sur Khasi.**
4. **Ka Kot Khasi Nyngkong.**
5. **Ka Sngithiang I, Ne Ka Kot-pule Skul-pdeng, Klass V bad VI.**
6. **Ka Sngithiang II, Ne Ka Kot-pule Skul-heh Klass VII bad VIII.**

Lah ban ioh ia kitei ki kot na u Nongthoh bad ki nongdiekot baroh ha Shillong.

D. N. S. Wahlang,
Jaiaw, Shillong.